

TAIDEKÄSITYKSET VALINTAKOETEHTÄVIEN ARVIOINNIN TAUSTALLA

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeista kerätyn kuvatietokannan ja tehtävätoteutusten pisteytysten tutkiminen kuva-analyysin menetelmillä

TUUKKA SEPPÄLÄ

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

TAIDEKÄSITYKSET VALINTAKOETEHTÄVIEN ARVIOINNIN TAUSTALLA

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeista kerätyn kuvatietokannan ja tehtävätoteutusten pisteytysten tutkiminen kuva-analyysin menetelmillä

Tuukka Seppälä

Aalto Yliopisto
Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu
Taiteen Laitos
Kuvataidekasvatus
Taiteen maisterin opinnäyte
2013

Tiivistelmä

Maisterin opinnäytetyössäni tutkin Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeista koottua kuvatietokantaa. Tutkimuksessani olen analysoinut Panofskyn kuva-analyysin menetelmällä vuosina 2008-2010 valintakokeissa valokuvaamalla dokumentoituja tehtävätoteutuksia.

Tutkimuskysymyksenäni halusin selvittää, onko korkeimpia pistemääriä saaneiden tehtävätoteutusten pisteytyksille löydettävissä yleistettäviä ja sanallistettavia perusteita, ja jos on, vastaavatko nämä tehtävänannoissa annettuja arviointiperusteita ja muuta tehtävänannon ohjeistusta. Halusin myös tutkia, onko tehtäväsuorituksia ja niiden arviointia tutkimalla mahdollista selvittää kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeille tyypillistä taidekäsitystä.

Lähestyin tutkimuskohdettani kriittisen teorian keinoin ja tutkin aineistoani Panofskyn kuva-analyysin ja diskurssianalyysin avulla. Kuva-analyysin menetelmillä pyrin sanallistamaan kuvallisen informaation ja diskurssianalyysin avulla vertaamaan sanallistettuja havaintojani sanallisessa muodossa oleviin tehtävänantojen arviointiperusteisiin.

Rajasin otantani lopulta 38:aan viiden pisteen tehtävätoteutukseen luokittelemalla tehtävänannot eri tehtävätyyppeihin. Kuva-analyysin avulla etsin kunkin tehtävätyypin korkeita pistemääriä saaneille tehtäväsuorituksille tyypillisiä piirteitä. Havaitsin, että viiden pisteen tehtäväsuoritusten arviointi vastasi pitkälti tehtävänannoissa annettuja ohjeita ja arviointiperusteita. Monet arviointiperusteet olivat kuitenkin monitulkintaisia ja vaikeasti määriteltäviä. Tehtävänannoissa oli useita arviointiperusteita ja oli vaikea määritellä, mitkä niistä olivat keskeisimpiä annettujen pisteiden kannalta.

Lähes kaikkia analysoimiani viiden pisteen tehtävätoteutuksia yhdisti kuvallinen kypsyys. Näissä toteutuksissa kuvaa osattiin käyttää tarkoituksenmukaisesti ja hallitusti tarinan kerrontaan ja tunnelman luontiin, riippuen tehtävänannon vaatimuksista. Tämä tarkoitti lähes kaikkien viiden pisteen suoritusten kohdalla selkeää ja oivaltavaa kuvallista kerrontaa, josta näkyi kuvakeronnan konventioiden tuntemus.

Kuvakerronnallinen kypsyys ja selkeys olivat tulkintani mukaan keskeisiä elementtejä valintakokeiden kuvallisissa tehtävissä menestymiselle. Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden taidekäsitys painottui lähinnä kuvakeronnan formaaleihin ominaisuuksiin. Tulkintani mukaan tekninen osaaminen ei kuitenkaan ollut merkityksellistä, kunhan toteutus oli muuten selkeä ja ymmärrettävä.

Tutkimukseni osoitti mielestäni, että tietyt tehtävänannoissa käytetyt arviointiperusteet kaipaavat täsmentämistä. Etenkin ideaa, omaperäisyyttä ja persoonallisuutta painottavat arviointiperusteet ovat vaikeasti tulkittavissa.

SISÄLLYS

1	Johdanto	9
	1.1 Tutkimukseni aineistosta ja keskeisistä käsitteistä	11
	1.2 Tutkimusraporttini rakenteesta	12
2	Valintakokeiden arvioinnista ja rakenteesta	14
3	Tutkimukseni aineisto – valintakokeista kerätty kuvatietokanta	16
4	Aineistoon tutustuminen ja aineiston rajaaminen	18
	4.1 Aineiston lähiluvusta varsinaisen tutkimuskysymyksen syntyyn ja aineiston rajaamiseen	19
	4.2 Aineiston rajaaminen tehtävätyyppien mukaan	21
	4.2.1 Otsikkotehtävät	26
	4.2.2 Intertekstuaaliset tehtävät	28
	4.2.3 Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät	30
	4.2.4 Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät	32
	4.2.5 Kuvakerrontatehtävät	34
	4.3 Otannan rajaaminen tutkimuskysymyksieni mukaisesti	36
5	Tutkimusmenetelmän valinnan teoreettinen tausta	37
	5.1 Kuva-analyysistä diskurssianalyysiin	38
	5.1.1 Kuva-analyysimenetelmän valinta	40
	5.1.2 Diskurssianalyysi – työkalu tulkintojen vertailuun	44
6	Taiteen kritiikki ja kritiikin ongelmat	47
7	Tehtävänantojen arviointiperusteiden analysointia	49

8	Kuvatietokannan analysointi –tehtävätoteutusten analysointi Panofskyn menetelmällä	55
	8.1 Otsikkotehtävät	56
	8.1.1 Otsikkotehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin	66
	8.2 Intertekstuaaliset tehtävät	71
	8.2.1 Intertekstuaalisten tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin	80
	8.3 Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät	83
	8.3.1 Yhteisöllisyyttä käsittelevien tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin	89
	8.4 Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät	92
	8.4.1 Ympäristön havainnointia käsittelevien tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin	103
	8.5 Kuvakerrontatehtävät	106
	8.5.1 Kuvakerrontatehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin	115
9	Kuva-analyysin tulosten tulkinta – erillisistä havainnoista yhtenäiseksi diskurssiksi	117
10	Huomioita tutkimukseni kulusta	120
11	Tutkimustulosteni soveltaminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet	121

1 Johdanto

Hain ensimmäistä kertaa opiskelemaan Taideteollisen korkeakoulun Taidekasvatuksen osastolle vuonna 2006.¹ Opiskelupaikkani jäi hyvin pienestä kiinni, ja sama toistui vuonna 2007. Seuraavana vuonna pääsin kuitenkin opiskelemaan hyvillä pisteillä. Pohdin tulosten julkistamisen jälkeen, mikä todella oli muuttunut kuvallisessa työskentelyssäni.

Vuosina 2006-2007 olin ajatellut valintakoeprosessin lähinnä luovuuttani ja taiteellisuuttani mittaavaksi haasteeksi. Vuonna 2008 lähestyin valintakokeita eri näkökulmasta. Olin aiempina vuosina oppinut erottamaan toimivia ja vähemmän toimivia tekniikoita ja lähestymistapoja tehtävien toteutukseen. Tuolloin, vielä koulun ulkopuolisena henkilönä, etenkin hyviä pisteitä saaneissa tehtävissä oli nähtävissä sitä jotain ”Taik-tyyliä”², jota ei osannut analysoida sanoiksi, mutta jonka kuitenkin tunnisti joistain näkemistään tehtävätoteutuksista. Päätin valmistautua kokeisiin analysoimalla, kuinka voisin toteuttaa mielikuvani täydellisistä tehtäväsuorituksista juuri silloiselle Taidekasvatuksen osastolle ja Taideteolliseen korkeakouluun.

Huomioni valintakokeille tyypillisestä tekotavasta, saivat minut vuoden 2008 kokeita edeltävänä keväänä käyttämään paljon aikaa tutkien internetistä erilaisia kuvatietokantoja, kuten ffffound.com –sivustoa, johon käyttäjät saavat linkittää verkosta löytämiään huomionarvoisia kuvia, aina graafisesta suunnittelusta gif-animaatioihin ja valokuviin. Luin myös kirjan Kuvien keskellä³, joka avarsi käsitystäni kuvataidekasvatuksen opetuksen sisällöistä.

Minua oli jäänyt ensimmäisten hakukertojen jälkeen vaivaamaan, miksi juuri tietyt tehtävätoteutukseni saivat hyviä arvosanoja ja jotkin omasta mielestäni parhaiten onnistuneet työni eivät joissain tapauksissa saaneetkaan hyviä pisteitä. Pohdin erityisesti, pitkö kuvan ja sisällön olla mahdollisimman helposti lähestyttäviä ja ymmärrettäviä, jotta niiden viesti välittyisi arvioijille siihen varatussa ajassa. Epäilin myös, että tietyt tekotavat varmasti erottuisivat selkeydellään muiden töiden joukosta.

Nämä asiat yhdessä saivat minut pohtimaan, oliko kokeissa välttämättä kyse taiteellisuudesta tai luovuudesta, vai pikemminkin oman kuvallisen ajattelun ja ajattelutavan todentamisesta tehtävien avulla? Kuvallinen prosessi näyttäytyi minulle ensimmäistä kertaa analyttisenä toimintana pelkän luomisen sijaan. Taiteellinen työskentely kokeissa sai eräänlaisen metatason. Lukiessani Kuvien keskellä -kirjaa, minulle jäi käsitys, että viittaukset mediaan ja taidemaailman ilmiöihin olivat

1 Taideteollinen korkeakoulu muuttui Taiteiden ja suunnittelun korkeakouluksi vuoden 2012 alusta. Taidekasvatuksen osaston nimi muutettiin Taiteen laitokseksi vuoden 2010 alussa, kun silloinen Taideteollinen korkeakoulu yhdistyi osaksi aalto-yliopistoa

2 Taideteollista korkeakoulua kutsuttiin yleisesti ”Taikiksi” ennen nimenvaihdosta

3 Hiltunen, Laitinen, Rastas. 2006

yleisiä nykyisessä kuvataidekasvatuksessa. Tätä ajatusta kuvamaailman intertekstuaalisuudesta tuki myös ffffoundista tekemäni havainnot. Päätin käyttää jatkossa toteutuksissa tussia, voimakkaita värejä, kollaasia, ja vesivärien kanssa maskia jotta työskentelyni olisi nopeampaa ja selkeämpää. Olin myös miettinyt vuoden 2008 kokeisiin valmiiksi mediaan ja taidemaailmaan viittaavia teemoja, jotta voisin tehtäväsuorituksissa osoittaa intertekstuaalisuutta ja käsitteellistä ajattelua viittaamalla toisiin taide- tai mediasisältöihin. Systeemini toimi ja sain kokeista hyvät pisteet.

Aloitettuani opintoni sain kuulla, että osastomme valintakokeista oli juuri vuosi sitten (2007) alettu keräämään valintakokeiden kuvatietokantaa. Kokeiden aikana ja kokeiden jälkeen avustajat kuvasivat pikaisesti kaikki tehtävätoteutukset. Tietokantaan listattiin työt tekijäkohtaisesti pisteineen. Tietokanta ei ollut avoin yleisölle, vaan sitä koottiin lähinnä arvioijien ja tutkijoiden mahdolliseen käyttöön. Päätin kuitenkin jo tuolloin, että tietokannan tutkiminen voisi olla mielenkiintoinen projekti ajatellen Taiteen kandidaatintutkielmaani tai maisterivaiheen opinnäytetyötäni. Tietokannan ja aiheen laajuus sai minut lopulta jättämään aiheen Taiteen maisterin opinnäytetyöhöni.

Tässä tutkimuksessa tutkin entisen Taidekasvatuksen osaston ja nykyisen Taiteen laitoksen Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden tehtävänannoista koottua kuvatietokantaa. Sain kuvatietokannan käyttöön luvan osastomme henkilökunnalta ja tietokantaa ylläpitäneiltä henkilöiltä keväällä 2012⁴. Tietokannan kuvia on lupa julkaista anonymieinä tutkimuskäytössä⁵. Tutkimuskohteenani on vuosien 2008, 2009 ja 2010 valintakokeissa valokuvatut tehtäväsuoritukset pisteineen ja tehtävänantoineen.

Tutkimuskysymyksenäni selvitän, onko Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeissa korkeimpia pistemääriä saaneiden tehtävätoteutusten pisteytyksille löydettävissä yleistettäviä ja sanallistettavia perusteita, ja jos on, vastaavatko nämä tehtävänannoissa annettuja arviointiperusteita ja muuta tehtävänannon ohjeistusta. Minua kiinnostaa onko kuvittelemaani ”TaiK-tyyliä” olemassa ja onko kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden tehtäväsuoritusten arvioinnin perusteella havaittavissa osastollemme tyypillistä taidekäsitystä? Pidän tehtävätoteutusten arvottamista subjektiivisena prosessina, jonka tulos ei voi täysin vastata tehtävänantojen ohjeistusta ja arviointiperusteita. Tämä on myös tutkimuskysymykseni taustaoletus.

Käytännön tasolla haluan selvittää, korostuuko hyvin pisteytyneissä tehtävissä jotkin tietyt formaalit tai sisällölliset elementit verrattuna huonompia pisteitä saaneisiin tehtävätoteutuksiin,

4 Salmio, Esa [esa.salmio@aalto.fi], ”Vs: Pääsykokeista kerätyn kuvatietokannan käyttäminen opinnäytetyössä”, yksityinen sähköpostiviesti Tuukka Seppälälle [tuukka.seppala@aalto.fi], 29.3.2012

5 Kuula 2006, 25; Tuomi, J & Sarajarvi, A 2002

ja jos näin on, mistä kyseinen polarisoituminen johtuu. Tutkimukseni avulla toivon saavani tietoa siitä, onko arviointiprosessissa ja pisteytysjärjestelmässä havaittavissa epäjohdonmukaisuuksia, ja toimiiko arviointiprosessi sellaisena kuin se tällä hetkellä on. Pitäisikö joitain painotuksia tai toimintatapoja kenties muuttaa? Laajemmassa kontekstissa tutkimukseni on visuaalisen kulttuurin tutkimusta ja pyrkimyksenäni on ymmärtää paremmin tutkimani ilmiön vaikutuksia omaan tapaan lukea ja katsoa kuvia. Parhaassa tapauksessa tutkimukseni voi antaa hyödyllistä tietoa myös tulevia valintakokeita ajatellen.

Lähestyn tutkimukseni kohdetta kriittisen teorian ja kriittisen hermeneutiikan keinoin. Kriittinen teoria viittaa nimensä mukaisesti kriittiseen ajatteluun ja ”kyselevään tutkimukseen”, jonka avulla pyritään hankkimaan tutkimuksen kohteesta ymmärrystä ja tietoa, arvioimaan kohdetta näiden pohjalta ja lopulta ratkaisemaan kohteesta mahdollisesti löytyneitä ongelmia.⁶

1.1 Tutkimukseni aineistosta ja keskeisistä käsitteistä

Tutkimukseni aineistona toimii kuvatietokanta, jonka analyysissä käytän apuna Erwin Panofskyn (1892–1968) kuva-analyysia. Panofskyn sisällönanalyysissa kohteita tarkastellaan esi-ikonografisella, ikonografisella ja ikonologisella tasolla; lähestymällä kuvia ensin muodollisten, sisällöllisten ja lopulta kulttuuri- ja henkilösidonnaisten tekijöiden kautta⁷. Kuva-analyysin avulla pyrin sanallistamaan ja tekemään näkyväksi aineistossani olevien tehtävätoteutuksien pisteytyksiä. Panofskyn luoma lähestymistapa on tulkintani mukaan monipuolinen ja kattava työväline tähän tarkoitukseen.

Aineistoni kuvatietokannassa on kuvat noin 2000 tehtävätoteutuksesta. Tämä tarkoittaa 24 tehtävänantoa tehtävätoteutuksineen. Kuvajoukkoa täytyi rajata pienemmäksi, jotta kuvien analyysi onnistuisi siihen käytettävissä olevassa ajassa. Kuvatietokantaan ja sen tehtäviin tutustuttuani huomasin, että tietyt tehtävänannot muistuttivat sisällöltään toisiaan. Jaoin tehtävänannot viiteen (5) eri tehtävätyyppiin, tehtävien ohjeistuksen, tematiikan ja arviointiperusteiden mukaan⁸. Valitsemalla tarkempaan analyysiin yhden tehtävänannon kustakin luokittelemastani tehtävätyypistä, sain pienennettyä analysoitavien tehtävätoteutuksen määrän neljännekseen alkuperäisestä.

Tutkimuskohteestani ei ole aiempaa tutkimustietoa. Lapin yliopistossa on tehty pro-gradu

6 Anttila 2006, 385

7 Anttila 2006, 372; Seppä 2012, 106–108

8 Tehtävätyypeistä enemmän luvussa 4.2 Aineiston rajaaminen tehtävätyyppien mukaan

tutkielma *Opiskelijavalinta kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelmassa*⁹, joka nimensä mukaisesti keskittyy Lapin yliopiston kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelman opiskelijavalintaan. Kyseinen tutkielma ei kuitenkaan ollut laadultaan tai sisällöltään avuksi omassa tutkimuksessani. Monialaisemmin tarkasteluna, esimerkiksi musiikkikoulujen hakuprosesseista löytyi tutkimustietoa, mutta näissä tapauksissa tutkimus oli keskittynyt pääasiassa haastattelujen kautta hankittuun laadulliseen tietoon valintakokeiden sisältöjen painotuksista. Haastattelut olivat itsellenikin yksi mahdollisista lähestymistavoista avata tutkimukseni kuvatietokantaa, mutta päätin pitäytyä kriittisessä ja teoreettisessa analyysissä, jotta keskiössä olisivat itse kuvat ja niiden heijastamat taidekäsitteet. Avaan tutkimusmenetelmäni valintoja tarkemmin metodologiaa koskevassa tutkimukseni osiossa 5 *Tutkimusmenetelmän valinnan teoreettinen tausta*.

Tutkimukseni keskeiset teoreettiset käsitteet liittyvät taiteen filosofiaan, taiteen arvottamiseen ja taidepuheeseen. Käytän tässä tutkimuksessa valintakoetettävien tehneistä henkilöistä pääasiassa termiä hakija. Aineistosta puhuttaessa tarkoitan kuvatietokannassa olevia kuvia valintakoetettävistä sekä tehtäviin liittyviä tehtävänantoja. Kuvatietokannan yksittäisiä kuvia kutsun tehtäväsuorituksiksi ja tehtävätoteutuksiksi. Arviointiperusteilla tai arviointikriteereillä tarkoitan tehtävänantoihin kirjoitettuja arviointiperusteita. Arvioijat taas ovat tehtäväsuoritukset pisteyttäneitä henkilöitä.

Kirjalliset lähteeni käsittelevät taidekasvatusta, taiteen filosofiaa, taiteen kritiikkiä ja estetiikkaa. Tutkimusta käsittelevät kirjat keskittyvät etenkin taiteen tutkimukseen ja kvalitatiiviseen tutkimusmetodiikkaan. Taiteen tutkimuksen kannalta keskeisiä ovat Pirkko Anttilan, Risto Pitkäsen ja Anita Sepän teokset. Marjo Räsänen kirjoitukset ovat auttaneet hahmottamaan yleisesti taidekasvatusta osana yhteiskuntaa ja taidemaailmaa. Ulkomaalaisista teoreetikoista etenkin George Dickie, Marcia M. Eaton ja John Dewey olivat keskeisessä roolissa teoriakirjallisuudessani. Kotimaisista teoreetikoista mainittakoon vielä Jyri Vuorisen ja Pentti Määttäsen kirjoitukset semiotiikasta ja pragmatistisesta estetiikasta.

1.2 Tutkimusraporttini rakenteesta

Tutkimukseni etenee teoreettisesta osuudesta kuvatietokannan analysointiin ja johtopäätöksiin. Teoreettisen osuuden aloittava luku 2 sisältää tietoa valintakokeista ja niiden arvioinnin yksityiskohdista ja käytännöistä. Luvussa 3 kerron tarkemmin aineistostani ja sen käsittämän kuvatietokannan sisällöstä. Luku 4 *Aineistoon tutustuminen ja aineiston rajaaminen* käsittelee kuvatietokannan tehtävätoteutusten rajaamiseksi käyttämäni tehtävyyppien luokittelua ja sen käytön syitä. Luvussa 5 kartoitan syitä valitsemilleni tutkimusmenetelmille ja lähestymistavoilleni.

9 Haapoja Katja, 1999

Luvussa 6 *Taiteen kritiikki ja kritiikin ongelmat* pohdin arvioijan ja tutkijan subjektiivisuutta taiteen tutkimuksessa ja etenkin kuvien arvottamisessa. Luvussa 7 käsittelen kuva-analyysin kannalta keskeisiä käsitteitä, analysoitavien toteutusten taustalla olevia tehtävänantoja sekä tehtävänantojen arviointiperusteita. Luvussa 8 *Kuvatietokannan analyysi – tehtävätoteutusten analyysi panofskyn menetelmällä* siirryn tutkimukseni analyttiseen vaiheeseen. Analysoin kuvallisin esimerkein analyysiin valittuja tehtäväsuorituksia. Luvussa 9 analysoin tekemiäni havaintoja ja pyrin vastaamaan aineistolle esittämiäni tutkimuskysymyksiä. Luku 10 käsittelee tutkimukseni kulkua ja siitä tekemiäni havaintoja. Viimeisessä luvussa pohdin tutkimukseeni liittyviä mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

2 Valintakokeiden arvioinnista ja rakenteesta

Tässä osioissa käyn läpi Aalto Yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun Taiteen laitoksen Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden ja niiden arvioinnin rakennetta, jotta seuraavat osuudet aineiston ja metodien rajaamisesta olisivat selkeämpiä. Valintakokeita koskeva tieto on hankittu keskustellen ja sähköpostitse laitoksemme henkilökunnalta.¹⁰

Aalto Yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman hakee vuosittain opiskelemaan noin 300 henkilöä¹¹. Valintakoetilaisuus on muista koulutusohjelmista poiketen kaksi- eikä kolmivaiheinen ja kestää 3 päivää. Muilla laitoksilla kokeet ovat pääasiassa 5-päiväiset. Kuvataidekasvatuksen valintakokeiden 2. vaiheeseen valitaan ennakkotehtävien perusteella enintään 100 henkilöä.

Valintakokeiden 2. vaiheen (2 päivää) jälkeen hakijoista karsitaan pois noin puolet. Kolmanteen vaiheeseen jatkaa noin 50 henkilöä, ja se kestää yhden päivän. Näiden kolmen päivän perusteella opiskelemaan valitaan lopulta noin 25 opiskelijaa.

Valintakokeissa hakijoita arvioidaan erilaisin kuvallisin tehtävin sekä ryhmätehtävillä ja haastatteluilla (pedagogiset tehtävät). Painotus on vuosien 2007-2012 aikana jakautunut niin, että 2/3 osaa tehtävistä on ollut kuvallisia ja 1/3 pedagogisia tehtäviä. Yleensä kuvallisia tehtäviä on ollut kaikki vaiheet mukaan lukien 6, ryhmätehtäviä 1 ja haastatteluja 2. Valintakokeiden toisessa vaiheessa on ollut yksi haastattelu ja mahdollisessa 3. vaiheessa on ollut seuraava, toinen haastattelu.¹²

Kuvallisia tehtäviä on yleensä kaksi päivässä, toinen aamu- ja toinen iltapäivällä. Aikaa tehtävien toteutukseen on yleensä vähintään 180 minuuttia. Tehtävälomakkeessa on ilmoitettu tehtävän nimi, suoritusajankohta ja -aika, tarkentava tehtävänanto, tekotapa ja arviointiperusteet.¹³ Tehtävät palautetaan tiettyyn kellonaikaan mennessä valvojille, jotka toimittavat ne kuvattavaksi ja kuvauksen jälkeen tehtäväsuoritukset lajitellaan valmiiksi arvioijia varten. Suoritukset arvioidaan yleensä saman päivän aikana heti palautuksen jälkeen. Arvioijat on jaettu tehtäväkohtaisesti 2-4 hengen arviointiryhmiin. Arvioijina toimivat yleensä Taiteen laitoksen työntekijät ja pääasiassa kuvataidekasvatuksen lehtorit, professorit, tuntiopettajat ja tutkijat, joilla on taidekasvatustaustaa. Joissain ryhmissä on mukana myös ulkopuolisia arvioijia. Arvioijat käyvät läpi tehtävätoteutuksia pareina/ryhminä ja keskustelevat mahdollisista pisteistä. Työt pisteytetään numeroasteikolla

10 Rastas, Marja [marja.rastas@aalto.fi], "Vastaukseni", yksityinen sähköpostiviesti Tuukka Seppälälle [tuukka.seppala@aalto.fi], 13.3.2013

11 Aalto Yliopisto 2013 [verkkojulkaisu]

12 Esimerkkejä tehtävänannoista löytyy luvusta 4.2 Aineiston rajaaminen tehtävätyyppien mukaan

13 Liite 1, Esimerkkitehtävänanto

1-5 pistettä, 5 pisteen ollessa paras arvosana ja 1 pisteen ollessa heikoin. Tehtävätoteutukset pisteytetään tehtävässä näkyvillä olevien arviointiperusteiden ja tehtävänannon ohjeistuksen pohjalta. Arvioijat käyvät yleensä arviointiperusteet ja niiden sisällöt läpi ennen varsinaista arviointia. Tehtävätoteutuksien arvioinnille on varattu aikaa 180 minuuttia tehtävänantoa kohden. Kokeiden 2. vaiheessa tämä tarkoittaa, että aikaa yhden toteutuksen arvioon on noin 2 minuuttia. 3. vaiheessa toteutuksia on vähemmän, jolloin arvioinnissa on enemmän aikaa käytettävänä.

3 Tutkimukseni aineisto – valintakokeista kerätty kuvatietokanta

Käytän tutkimuksessani aineistona Aalto Yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden tehtäväsuorituksista valokuvattua kuvatietokantaa. Tutkimuksessa käyttämäni kuvatietokanta sisältää kuvat 2. ja 3. valintakoevaiheeseen edenneiden hakijoiden tehtäväsuorituksista vuosilta 2007-2010 (n.3000 kpl). Tietokannassa on lisäksi valokuvat kaikkien hakijoiden ennakkotehtävistä kyseisiltä vuosilta.

Tietokantaan on sisällytetty valintakokeiden 2. ja 3. vaiheen tehtävistä annetut pisteet vuosilta 2008-2010. Tutkimukseni kuva-analyttiseen osioon sisällytän ainoastaan vuosien 2008–2010 2. ja 3. vaiheen tehtävätoteutukset, sillä pisteiden antama lisäinformaatio on välttämätön tutkimuskysymystäni ajatellen. Pisteytyksen avulla saan tarvittaessa rajattua tarkastelemani aineiston otantaa ja analysoitua tutkimuskysymykseni kannalta merkityksellisiä tehtävätoteutuksia. Tehtävänantoja käsitellessäni myös vuoden 2007 2. ja 3. vaiheen tehtävätoteutukset ovat osa tutkimusaineistoani. Tietokannassa olevia ennakkotehtävätoteutusten kuvia en käytä tutkimuksessani.

Käyttämässäni tietokannassa on jokaiselta vuodelta noin 500 kuvaa tehtäväsuorituksista¹⁴. Koska käytän ainoastaan pisteet sisältäviä tehtäväsuorituksia vuosilta 2008-2010, on analysoitavia kuvia kaikkiaan noin 1500 kappaletta. Kuvatietokanta on rakennettu niin, että kuvat tehtävätoteutuksista voi jaotella joko pisteiden, tekijän tai tehtävänumeron mukaan. Tämä mahdollistaa aineiston lähestymisen erilaisista näkökulmista.

Kuvatietokannan käyttö tutkimuksen aineistona edellyttää myös tietokannan mahdollisten häiriömuuttujien tunnistamista. Yksi suurimmista häiriömuuttujista kuvatietokannan käytössä tutkimustyössä on tallennetun kuvadatan uskottavuus ja todenperäisyys. Omassa tutkimuksessani tietokannan kuvat ovat valintakoetehtävistä otettuja valokuvia, joita ei ole käsitelty millään tavalla kuvanottoilanteen jälkeen. Tämä taas tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kuvien värit eivät aina vastaa kuvaus- tai arvointitilanteessa ollutta todellisuutta. Myöskään töiden pinnasta, kuten maalausjäljestä, ei saa välttämättä todenperäistä kokonaiskuvaa. Näiden elementtien pohjalta ei pidä tehdä analyttisesti liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Kuvatietokannan kuvien vertailu tietokoneella on erilainen tilanne kuin varsinainen valintakokeiden tarkastustilanne. Kuvista saa hyvän käsityksen tehtäväsuorituksista, mutta niiden suoria kopioita ne eivät ole. Niinpä jotkin tutkimukseni tulokset voidaan kyseenalaistaa

14 2.osassa n.100 osallistujaa ja neljä tehtävää, ja 3. osassa n.50 osallistujaa ja kaksi tehtävää

sillä perusteella, että tarkasteleman kuvat ovat ainoastaan kuvia töistä, eivät itse töitä. Laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttämällä pyrin pitämään tulkintani mahdollisimman läpinäkyvinä. Läpinäkyvyydellä viitataan tutkimuksessa yleensä tutkijan oman ajattelun ja valintojen näkyväksi tekemiseen, tutkimusmenettelyjen huolelliseen raportointiin. Läpinäkyvyydellä pyritään lisäämään tutkimuksen uskottavuutta. Uskottavuuden lisäksi tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeitä tekijöitä ovat myös tutkimuksen siirrettävyys, vahvistuvuus ja varmuus. Siirrettävyydellä viitataan tutkimuksen toiston mahdollisuuksiin, vahvistavuudelle tutkimustulosten suhdetta aiempiin tutkimuksiin, ja varmuudella ennalta huomioon otettuja mahdollisia ongelmatekijöitä. Laadullisen tutkimuksen on mahdotonta olla objektiivista, joten läpinäkyvyys ja tutkijan rehellisyys ovat välttämättömiä tutkimuksen uskottavuudelle.¹⁵

15 Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 [verkkojulkaisu], Eskola & Suoranta, 2008

4 Aineistoon tutustuminen ja aineiston rajaaminen

Aineistoni kuvatietokanta on hyvin laaja ja suuren kuvamäärän analysointi tuntui etukäteen haastavimmalta tehtävältä. Tutustuin aineistoon perusteellisesti ennen tutkimuskysymyksen valintaa. Lähestyin laajaa aineistoani aluksi lähilukumenetelmällä, analysoiden kuvia ja tutkien yleisesti tehtävänantojen ja kuvien suhdetta, sekä itse kuvallisia toteutuksia ja tekotapoja. Lähilukumenetelmän avulla pyrin etsimään ja löytämään aineistostani temaattisia aineksia ja tulkintoja, joita voisin käyttää hyödyksi tutkimuksessani.¹⁶

Alusta asti minulle oli selvää, etten voisi käyttää koko kuvatietokantaa tutkimukseni aineistona. Otantaani kuvatietokannasta tuli rajata. Tämä taas edellytti tarkempaa suunnitelmaa siitä, mitä halusin tutkia. Olin etukäteen pohtinut, että haluaisin lähestyä kuvatietokantaa jossain määrin laadullisin tutkimusmenetelmin. Tehtävänantojen, toteutusten ja koko valintakokeiden tematiikka ja problematiikka oli minusta mielenkiintoinen. Minua kiinnosti etenkin arviointiperusteiden ja tehtävätoteutusten pisteytyksen suhde. Halusin tietää, onko annetuille pisteille löydettävissä selkeitä syitä.

Monet mielenkiintoiset, tietokantaa koskevat kysymykset, olisivat olleet tutkittavissa määrällisesti, mutta näiden tutkimuskohteiden tarkastelu ei olisi onnistunut uskottavasti tietokannan valokuvattujen tehtävätoteutusten vuoksi. Esimerkiksi värien käytön tutkiminen ei olisi tullut kysymykseen, sillä tietokannan kuvien värit eivät välttämättä vastaa toteutusten todellisia värejä.

En kuitenkaan luopunut täysin määrällisten metodien käytöstä, sillä näin ne tutkimuksessani kätevinä apuvälineinä laadullisille metodeille. Keksin monia kvantitatiivisin metodein mitattavia apukysymyksiä lähilukiessani kuvatietokantaa. Selvitin määrällisin menetelmin esimerkiksi tehtävänannoissa toteutusten tekotavoille annettujen toteutustapojen määrän eri vuosien valintakokeissa¹⁷. Tekotavalla tehtävänannossa voidaan esimerkiksi määrittää, millä tekniikalla työ pitää toteuttaa tai mille materiaalille työ tehdään. Ajattelin, että tämän osatekijän tutkiminen määrällisesti olisi myöhemmin hyödyksi laadullisesti aineistoa analysoidessa. Halusin nähdä kuinka paljon tehtävänannoissa annetuilla tekotavoilla ohjaillaan hakijoiden valintoja suoritusten tekotavoiksi. Myöhemmin tämä määrällinen selvitys osoittautui hyödylliseksi myös aineistoni rajaamisessa ja eri tehtävätyyppien luokittelemisessa.

Selvitin kvantitatiivisesti myös eri pistemäärien määrät kussakin tehtävänannossa. Lajittelin tehtäväsuorituksista saadut arvosanat määrällisiksi ja prosentuaalisiksi osuuksiksi, joiden perusteella saatoin nähdä oliko tehtävien välisessä arvostelussa paljon eroavaisuuksia pisteytyksien kesken. Tämän kaltaisen numeraalisen jaottelun avulla saattoi tehdä päätelmiä esimerkiksi tietänytyyppisten tehtävien arvioinnista. Esimerkiksi kokeiden viimeisten tehtävien

16 Jyväskylän Yliopiston Koppa 2008 [verkkojulkaisu]

17 Toteutustapojen jakautuminen sivuilla 15-16

arvioinnissa korostui korkeammat arvosanat suhteessa muihin tehtäviin.¹⁸

Määrälliset apukysymykset eivät vaikuttaneet suoraan aineistoni rajaukseen. Minun piti saada aineistoni kuvatietokannan analysoitava osuus huomattavasti alkuperäistä pienemmäksi. Laadulliset tutkimusmenetelmät edellyttivät pienempää otantaa.

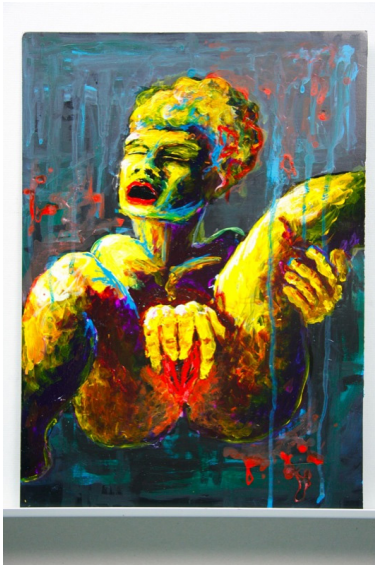
4.1 Aineiston lähiluvusta varsinaisen tutkimuskysymyksen syntyyn ja aineiston rajaamiseen

Tutustuttuani tietokantaan ja tutkittuani mahdollisia lähestymistapoja, tulin siihen tulokseen, että aihevalinnasta riippuen voisi rajauksen tehdä tekovuoden, pistemäärän, tehtävänumeron tai esimerkiksi tehtävänannossa annetun tekotavan perusteella. Myös yhdistelmä näistä ominaisuuksista oli mahdollinen.

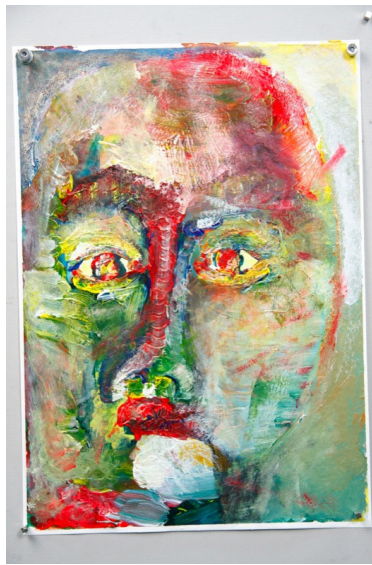
Aloitin tutkimalla yksittäisten tehtävänantojen toteutuksista annettuja pisteitä ja vertailin näitä keskenään. Halusin selvittää, voiko pisteiden perusteella päätellä, onko tehtävätoteutukset arvosteltu tarkasti tehtävänantojen ja arviointiperusteiden perusteella. Monien kuvien kohdalla jäin pohtimaan perusteluja annetuille pisteille. Joissain tapauksissa muodoltaan ja esimerkiksi maalaustyylistään hyvin samankaltaiset toteutukset olivat saaneet toisistaan eroavat arvosanat. Jäin pohtimaan, oliko syy toteutuksien sisältöjen eroissa. Seuraavalla sivulla on kaksi esimerkkitapausta. Arvosanan 3 saanut toteutus on hyvin neutraali verrattuna 1 pisteen saaneeseen toteutukseen, joka sinänsä rikkoo siveellisyyden rajoja, mutta viittaa mielestäni myös tehtävänannon aiheeseen. Tämänkaltaisen problematiikka herätti minussa mielenkiintoa arviointiperusteita ja tehtävien arviointia kohtaan. Olisin halunnut kuulla sanalliset perustelut pisteytyksille.

18 Liite 2, Pisteytyksen tilastoja

Arvosana: 1

Arvosana: 3

Kaksi työtä esimerkkitehtävästä Maailma ilman rajoja¹⁹

Jäin pohtimaan kokonaisvaltaisesti kuvataiteiden arvioinnin ongelmia, niin peruskoulun kuin korkeakoulun tasolla. Mitkä tekijät ovat todellisuudessa keskiössä kuvallisia koulutehtäviä arvioitaessa? Kuvan ja taiteen arvottamisen ongelmat ovat aina olleet minusta kiinnostavia. Kuvan tarkastelu ja arviointi on parhaimmillaan hyvin moniulotteista; se on samaan aikaan psyykkistä, fyysistä, sosiaalista, yhteiskunnallista ja filosofista ajattelua yhdistävää analyysiä. Yksinkertaisimmillaan taiteen katsominen on fyysinen akti, josta seuraa jokin psyykkinen reaktio. Pragmatististen teorioiden mukaan taide ja taiteen kokeminen liittyy sosiaalisiin käytänteisiin ja kokemuksiin. Mikäli itsensä hahmottaa vielä samassa yhteydessä hermeneuttisesti tulkitsijana omalle kokemiselleen ja pohtii taideteoksen yhteiskunnallista merkitystä, muuttuu taiteen kokeminen erittäin moniulotteiseksi.²⁰ Tähän moniulotteisuuteen sisältyy mielestäni myös taiteen arvottamisen ongelma. Jos taiteen katsominen on näin monisyinen prosessi, missä vaiheessa prosessia se voidaan arvioida uskottavasti?

Minua kiinnosti valintakoeprosessin uskottavuuden arviointi. Eivätkö taiteen arvottamisen ongelmat olisi samat koulussa kuin muissakin ympäristöissä? Havaintoni kuvatietokannasta tukivat ajatuksiani kuvien arvottamisen ongelmista. En löytänyt selkeitä perusteluita joidenkin suoritusten välisille piste-eroille tehtävätoteutuksia vertaillen.

¹⁹ Tehtävänanto sivuilla 20-21

²⁰ Määttänen, 2012

Aloin mieltää tehtäväsuoritusten pisteytyksen problematiikan osaksi tutkimuskysymystäni. Tutkimuskysymykseni muotoutui hiljalleen tarkastellessani tietokantaa aina uudelleen ja tehdessäni huomioita eri tehtävänantojen suorituksista. Kiinnostuin lopulta eniten korkeita pistemääriä saaneista tehtäväsuorituksista. Halusin selvittää, onko näille korkeita pisteitä saaneille toteutuksille löydettävissä yhteinen sanallistettavissa oleva nimittäjä. Halusin ottaa myös tehtävänannot osaksi tutkimuskysymystäni, koska tehtäväsuoritukset toteutetaan tehtävänantojen pohjalta. Tehtävätoteutusten arviointiin vaikuttaa arviointiperusteiden lisäksi tehtävänannon kokonaisuus ohjeistuksineen.

Lähilukumenetelmän avulla minulle muodostui käsitys erityyppisistä tehtävänannoista. Olin huomannut jo valintakokeissa ollessani, että valintakoetehtävissä oli joka vuosi tiettyä samankaltaisuutta, vaikka varsinainen tehtävänanto saattoikin muuttua. Yhtäläisyydet tulivat esille esimerkiksi arviointiperusteissa, joissa toisissa tehtävissä painotettiin kuvakerrontaa ja toisissa esimerkiksi havaintojen ilmaisua. Löysin useampia yhteneväisyyksiä tehtävänantojen väliltä jokaiselta tietokantani käsittämältä vuodelta. Tyypittelin tehtävät havaitsemieni yhtäläisyyksien avulla. Tällä metodilla pystyin karsimaan analysoitavien kuvien määrää, mutta pitää silti mukana analysoitavana mahdollisimman erilaisia tehtävänantoja. Halusin otantani olevan mahdollisimman saturoitunut eli kylläntynyt. Aineisto tai otanta on kylläntynyt silloin kun uudet tapaukset eivät enää tuo tutkimusongelman kannalta mitään uutta olennaista tietoa. (Eskola & Suoranta 2008, 62-63.) Tästä on tietysti vaikea olla varma, mutta laadullisessa tutkimuksessa aineiston rajaaminen on välttämätöntä. Kylläntymispisteen määrittäminen auttaa aineiston rajaamisessa, joten koin tehtävänantojen tyypittelyn hyvänä keinona rajata otantaani.

4.2 Aineiston rajaaminen tehtävätyyppien mukaan

Aloitin tehtävätyyppien rajaamisen tutkimalla tehtävänantojen arviointiperusteita ja annettuja ohjeita tehtävän toteutustavasta. Arviointiperusteiden perusteella rajaaminen oli haastavaa, sillä monet arviointiperusteista tuntuivat tulkinnanvaraisilta ja vaikeasti määriteltäviltä. Esimerkiksi arviointiperusteet ”Havaintojen omaperäisyys, aiheen välittyminen katsojalle, visuaalinen kokonaisuus” olivat yhdessä tai jokainen erikseen tulkittavissa sisältöön tai/ja muotoon viittaaviksi perusteiksi. Havaintojen omaperäisyys voi tarkoittaa puhtaasti muodollista tai täysin sisältöriippuvaista havaintoa, tai sitten jotain siltä väliltä, riippuen tulkinnasta. Tästä syystä esimerkiksi jako puhtaasti sisällöllisiin ja muodollisiin tehtäviin oli lähes mahdoton. Omaperäisyys on myös aina suhteessa johonkin tavanomaiseen. Kuka tai mikä määrittää tämän tavanomaisuuden?

Aloitin jaottelemalla tehtävänannot ryhmiin annetun tekotavan mukaan. Tekotapojen tutkiminen oli mahdollista määrällisin menetelmin, sillä toteutusvaihtoehtoja ei ollut aineistossani kovinkaan

montaa. Tehtävänannoista löytyi kolme eroteltua tekotapaa. Oli tehtäviä, joiden toteutustapa oli vapaa, jotka oli tehtävä paperille, tai jotka oli toteutettava kolmiulotteisesti. Tekotapojen tarkastelu kiinnosti minua erityisesti hakijoiden erilaisten kuvantekotapojen vuoksi. Toiset saattavat käyttää mieluummin kolmiulotteisia menetelmiä, kuin paperille käytettäviä tekniikoita. Toisille taas esimerkiksi digitaalinen kuvan tekeminen voi olla tutuin tapa tehdä kuvia. Olen liittänyt alle koosteen tehtävänantojen määrittelemistä toteutustavoista.

2008:

3 toteutusta paperille

2 vapaavalintaista tekotapaa

1 kolmiulotteinen rakentaminen

2009:

1 toteutus paperille

4 vapaavalintaista tekotapaa

1 kolmiulotteinen rakentaminen

2010:

2 toteutusta paperille

3 vapaavalintaista tekotapaa

1 kolmiulotteinen rakentaminen

Tulkitsin toteutustavoista, että valintakokeiden tehtäväsuoritukset painottuivat aineistoni vuosina pääasiassa paperille tehtäviin, kaksiulotteisiin kuvatuotoksiin. Jokaisena vuonna mukana oli myös yksi rakennustehtävä. Selvittämiäni tekotapojen osuuksien perusteella löysin mahdollisia rajaustapoja aineistooni. Jos esimerkiksi haluaisin sisällyttää tarkempaan tarkasteluun kolme erityyppistä tehtävänantoa, olisi yhden näistä hyvä olla tehtävänanto, jonka tekotavaksi on ilmoitettu jokin kolmiulotteinen menetelmä, kuten veistos. Näin saisin karsittua analysoitavasta otannasta pois samankaltaisia tehtävänantoja ja pienennettyä analysoitavaa kuvajoukkoa, analysoimalla ainoastaan yhden kyseisen tehtävätyypin tehtävänannoista.

Minua kiinnosti myös digitaalisten tekotapojen asema tehtävänannoissa. Halusin tietää kuinka paljon hakijoiden oli mahdollista käyttää digitaalisia menetelmiä. Digitaaliset menetelmät eivät olleet pakollisia yhdessäkään tehtävänannossa, ja ne mainittiin vain kahdessa tehtävässä 18:sta. Digitaalisiin toteutustapoihin liittyy tehtävänannoissa aina ohje eri tallennusmuodoista ja niiden käytöstä ja lisätietojen kysymisestä valvojalta. Itse koetilanteessa olleena, en olisi halunnut ottaa riskiä siitä, että tehtäväni ei aukeaisi tarkastustilanteessa digitaaliselta tallenteeltani. Digitaalisten tallenteiden ongelmallisuus voi vaikuttaa monen hakijan valintoihin tekotapaa päättäessä.

Vaikka tutkimusaineistoni kuvatietokannassa on kuvia ainoastaan vuosilta 2007-2010, halusin

ottaa selvää myös vuosien 2011-2012 tehtävänantojen tekotavoista. Halusin nähdä onko tekotapojen painotuksissa tapahtunut muutosta. Näin pyrin varmistamaan, että tutkimukseni tuottama tieto olisi edelleen ajankohtaista ja luotettavaa. Olen listannut alle tehtävätoteutusten tekotavat vuosilta 2011 ja 2012.

2011:

1 toteutus paperille
4 vapaavalintaista tekotapaa
1 kolmiulotteinen rakentaminen

2012:

1 toteutus paperille
4 vapaavalintaista tekotapaa
1 kolmiulotteinen rakentaminen

Vuoden 2008 valintakokeiden jälkeen yleisin tekotapa on ollut vapaavalintainen tekotapa. Joka vuosi mukana on ollut myös vähintään yksi tehtävä, joka on pitänyt toteuttaa paperille. Jokaisena tietokannan käsittämänä vuotena, yhdessä tehtävässä on myös määritelty tarkasti, että tehtävä tulee toteuttaa piirtimillä tai maaleilla. Tämä rajausta on vielä tarkempi kuin tekotavassa määritelty paperin käyttö. Periaatteessa tämä tarkoin määritelty kuvan tekemisen tapa olisi ollut aivan yhtä hyvä luokittelukriteeri kuin töiden kolmiulotteisuus. Luovuin kuitenkin tästä rajauksesta, sillä vaikka suurimmassa osassa tehtävänantoja tekotapa oli vapaa, lähes kaikki tehtäväsuoritukset on toteutettu traditionaalisilla menetelmillä, eikä esimerkiksi digitaalisesti tai kolmiulotteisesti. Vapaavalintainen tekotapa ei ole vaikuttanut huomattavasti käytettyihin tekniikoihin.

Tehtävien toteutustavoista vahvimaksi rajaavaksi tekijäksi osoittautui jokaisena vuotena mukana olleet kolmiulotteiset tehtävät. Kolmiulotteisten tehtävätoteutusten tarkastelu kuvatietokannasta oli kuitenkin ongelmallista. Tietokannan valokuvista ei voinut saada kokonaiskäsitystä kolmiulotteisista tuotoksista. Päätin luopua kolmiulotteisuudesta rajaavana kriteerinä.

Päättelin tehtävänantojen arviointiperusteiden olevan kuitenkin toteutustapoja tehokkaampi rajauksen väline tehtävätyyppien luokitteluun. Jaotellakseni arviointiperusteita alustaviin ryhmiin, törmäsin jälleen niiden tulkinnan ongelmiin. Eri arviointiperusteiden jakaminen ryhmiin oli hankalaa, sillä perusteissa käytettyä terminologiaa oli vaikea tulkita. Arviointiperusteet olivat usein ryhmissä, joten niitä oli vaikea erottaa toisistaan. Yhdessä niiden painottaminen suhteessa toisiinsa oli ongelmallista. Olen ottanut seuraavaksi esimerkiksi muutamia arviointiperusteita sellaisina kuin ne tehtävänannoissaan esiintyivät. Tehtävästä irrotettuina ne eivät välttämättä anna kokonaiskuvaa tehtävästä, mutta niistä välittyy terminologian ongelmat tehtävien tyypittelyn kannalta.

”Havaintojen omaperäisyys, aiheen välittyminen katsojalle, visuaalinen kokonaisuus. (1/2009)”

”Kuvakerronnan mielenkiintoisuus, idean välittyminen, valitun tekniikan hallinta (7/2010) ”

”Muutoksen kekseliäisyys ja teho, visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus, vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen (2/2009)”

Ensimmäisessä arviointiperustejoukossa viitataan selkeästi havainnon ja valitun aiheen välittämiseen visuaalisin keinoin. Toisessa korostetaan kuvakerrontaa idean välittäjänä ja kolmannessa painotetaan kekseliäisyyttä ja suhdetta aineistona olevaan kuvaan. Jokaisessa esimerkkinä arviointiperustejoukossa on viittauksia sisällöllisiin ja muodollisiin ominaisuuksiin. *Muutoksen kekseliäisyys ja teho* (2/2009) voi viitata kärjistetysti visuaaliseen tai sisällölliseen muutokseen. Visuaalisuus ja sisältö ovat myös suhteessa toisiinsa.

Jaottelu visuaaliseen muotoon ja sisältöön on problemaattinen, mutta itse käsitän muodolla ja visuaalisuudella esimerkiksi toteutuksessa käytetyt värit, käytetyn tekniikan, sommittelun, rytmin ja jännitteen. Sisällöllisillä elementeillä tarkoitan viestejä, joita toteutuksesta välittyy tai joita halutaan kertoa. Kuvassa nämä kaikki elementit ovat vuorovaikutuksessa, joten niitä on käytännössä mahdotonta irrottaa erotelluiksi joukoiksi. Tutkimuksessani käytän muodon ja sisällön käsitteitä kärjistetysti, jotta arviointiperusteita ja tehtävätoteutuksia olisi helpompi kuvailla.

Muutoksen kekseliäisyys ja teho on vaikeasti määriteltävä arviointiperuste. Jäin miettimään tarkoitetaanko teholla muutoksen vaikuttavuutta vai määrää, ja viittaako tämä visuaaliseen muutokseen vai sisällön muutokseen? Samantapaisia ongelmia oli mielestäni lähes kaikissa arviointiperusteissa.

Tutustuessani tehtävänantojen arviointiperusteisiin, tein listan²¹ kaikista käytetyistä arviointiperusteista. Tietyt perusteet toistuivat listalla useampaan kertaan. Eri tehtävissä saatettiin käyttää samoja arviointiperusteita. Yleensä identtisiä perusteluita oli ainoastaan yksi useammasta perusteesta. Monet perustelut oli kuitenkin tulkittavissa sisällöltään samanlaisiksi. Esimerkiksi *idean välittyminen* (4/2008) ja *aiheen välittyminen katsojalle* (1/2009) perustuvat mielestäni samaan asiasisältöön. Näissä tapauksissa tehtävän muut arviointiperusteet voivat toki ohjata arvioita eri suuntiin. Arviointiperusteiden rajaaminen eri ryhmiin oli ongelmallista, ja vaikutti siltä, ettei aineistoni rajausta voinut tehdä puhtaasti arviointiperusteidenkaan pohjalta.

21 Luku 7. Tehtävänantojen arviointiperusteiden analysointia

Tehtävänannot kokonaisuutena antoivat tehtävien arviointikriteereistä selkeämmän kuvan kuin pelkät arviointiperusteet. Arviointiperusteiden lisäksi tehtävätoteutusten tulee vastata tehtävänantoa. Arviointiperusteet ovat vain asioita joihin kiinnitetään erityisesti huomiota. Tehtävänannoissa kuitenkin on muitakin tehtävätoteutukseen liittyviä ohjeita. Päätin etsiä otantaani rajaavia tekijöitä ennemmin tehtävänantojen kokonaisuuksista kuin arviointiperusteista ja niiden yksityiskohdista.

Kävin tietokannasta yksitellen läpi kokonaisia tehtävänantoja. Ensimmäiset huomioni koskivat tehtävien erilaisia sisältöjä. Vertailemalla eri vuosien tehtäviä keskenään, erottelin tehtävänannoista lopulta viisi (5) erilaista tehtävätyyppiä. Näitä tehtävätyyppejä erotti tulkintani mukaan toisistaan niiden erilaiset sisällölliset tai muodolliset painopisteet. Toisissa tehtävätyypeissä korostuu tekotapa, toisissa tehtävän teema ja toisissa esimerkiksi ympäristöstä tehdyt havainnot.

Vaikka jokaiselle määrittelemälleni tehtävätyypille on löydettävissä teoreettisia perusteita, on tyypittely kuitenkin subjektiivista tulkintaani erilaisista rajavedoista. Tästä syystä painotan, että aineiston rajaamisen ja pohdintani rajauksien syistä perustuvat hermeneuttiseen tulkintaani²². Valintakokeita suunnitteleva valintakoetoimikunta suunnittelee tehtävät pitäen mielessä erilaisia painotuksia, mutta mitään virallista jaottelua eri tehtävätyyppeihin ei ole olemassa²³.

Käyn seuraavaksi esimerkkien avulla läpi jaottelemani tehtävätyypit:

Otsikkotehtävät

Intertekstuaaliset tehtävät

Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät

Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät

Kuvakerrontatehtävät

22 Anttila 2006, 312

23 Rastas, Marja [marja.rastas@aalto.fi], "Vastaukseni", yksityinen sähköpostiviesti Tuukka Seppälälle [tuukka.seppala@aalto.fi], 13.3.2013

4.2.1 Otsikkotehtävät

Kuvataidekasvatus
Valintakokeen II osa
Tehtävä 1
Maanantai 1.6.2009 klo 8.00 – 12.00

AAMU
Tee kuva otsikon aiheesta.

Toteutustapa
Vapaa, paperille tehtäessä A3.
CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet
Havaintojen omaperäisyys, aiheen välittyminen katsojalle, visuaalinen kokonaisuus.

Yllä oleva esimerkkitehtävä oli valintakokeiden ensimmäisenä tehtävänä vuonna 2007 ja 2009. Luokittelin esimerkin kaltaiset tehtävät otsikko-tehtäviksi. Kyseisessä aamu-tehtävässä ainoat ohjeet tehtävän sisällöstä tulevat otsikosta ja tehtävän arviointiperusteista. Vaikuttaa siltä, että näiden tehtävien ohjeistus on haluttu pitää mahdollisimman yksinkertaisena, sillä otsikon lisäksi tehtävän teemasta ei ole tarkentavampaa tekstiä. Ehkä kokeiden ensimmäisten tehtävien on haluttu olevan helposti lähestyttävää, jotta hakijoiden jännitys purkautuisi. Tätä ajatusta tukisi myös se, että vuosina 2007, 2009 ja 2010 juuri kokeiden ensimmäiset tehtävät ovat olleet luokittelemiani otsikko-tehtäviä. Vuoden 2007 tehtävänanto ei kuulu tutkimuksessani analysoitavien vuosien joukkoon, mutta otin tehtävänannon esimerkiksi tukemaan havaintojani otsikkotehtävistä valintakokeiden ensimmäisinä tehtävinä.

Kyseisinä vuosina nämä ensimmäiset tehtävät ovat olleet myös kokeiden ainoat avoimet, otsikkoon perustuvat, tehtävänannot. Tulkitsen, että niillä on oma tarkoituksensa kokeiden ensimmäisinä tehtävinä. Vuonna 2008 kokeissa ei ollut yhtään suoranaista otsikko-tehtävää. Ensimmäinen tehtävä vuonna 2008 oli luokiteltavissa myös intertekstuaaliseksi tehtäväksi²⁴ ja siinä hakijan tuli sisällyttää tehtävätoteutukseen joukko valitsemiaan sanoja tehtävänannon mukana tulleesta sanalistasta. Tässäkin tapauksessa sisältö oli jätetty tehtävätoteutuksen ohjeistuksessa avoimeksi ja hakijan päätettäväksi. Olen listannut otsikko-tehtäviksi luokittelemiani tehtävänannot tietokannan käsittämiltä vuosilta:

2007

Aamu

Tee kuva otsikon aiheesta.

Suoritustapa

Vapaa, paperille tehtäessä A3. CD-R -levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Omaperäinen havainto, aiheen välittyminen katsojille, kuvallinen toteutus.

2009

Aamu

Tee kuva otsikon aiheesta.

Toteutustapa

Vapaa, paperille tehtäessä A3.
CD-R -levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Havaintojen omaperäisyys, aiheen välittyminen katsojalle, visuaalinen kokonaisuus.

2010

Maailma ilman rajoja

Kuvaa oma näkemyksesi maailmasta ilman rajoja.

Suoritustapa

Vapaa. Paperille tehtäessä A3.
CD-R -levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Monimerkityksisen aiheen persoonallinen ja harkittu kuvaus. Valitun tekniikan hallinta.

Esimerkkieni Aamu-tehtävät ovat hyvin identtiset arviointiperusteiden sanamuotoja lukuun ottamatta. Vaikka vuoden 2010 esimerkissä tehtävässä on pieni ohjeistus otsikon lisäksi, en näe tämän ohjeistuksen asettavan tehtävätoteutukselle minkäänlaisia rajoituksia. Se ei tuo mielestäni

lisäarvoa tehtävän otsikolle. Otsikosta tehtävä kuva on joka tapauksessa hakijan oma näkemys otsikon aiheesta, joten luokittelin kyseisen tehtävän otsikkotehtäväksi.

4.2.2 Intertekstuaaliset tehtävät

Löysin aineistostani tehtävätyypin, jossa varsinaisessa tehtävätoteutuksessa tuli käyttää apuna annettua kuvallista tai kirjallista materiaalia. Tämän ryhmän muista tehtävänannoista erilleen rajaava tekijä oli hakijoille annettu materiaali, jonka pohjalta toteutettiin intertekstuaalinen työ. Postmodernin taideteorian myötä intertekstuaalisuuden käsite on laajentunut käsittämään myös kuvia pelkkien tekstien sijaan. Vapaasti suomennettuna intertekstuaalisuudella viitataan tekstien välisyyteen. Intertekstuaalisen ajatusmallin mukaan teksteissä ja kuvissa viitataan lähes poikkeuksetta, joko suorasti tai epäsuorasti muihin kuviin ja teksteihin.²⁵

Intertekstuaaliseksi luokittelemani tehtävätyyppi perustuu tiedostettuun reflektiiviseen intertekstuaalisuuteen²⁶. Tehtävätoteutuksen ja lähdemateriaalin välille syntyy välttämättä tiedostettu viittaussuhde, koska hakijalle on tehtävänannossa annettu materiaali, johon tulee viitata. Intertekstuaalisia tehtävänantoja oli yksi jokaisena kuvatietokannan kattamana vuotena. Myös intertekstuaaliseksi luokittelemissani tehtävissä on käytetty samaa tehtävää kahtena vuotena peräkkäin.

2008

Anteron kaupassakäynti

Lue oheinen katkelma Hannu Väisäsen romaanista Vanikan palat. Tee kuva Anteron kaupassakäynnistä.

Toteutustapa

Värillinen työ. Koko A3.

Arviointiperusteet

Oman näkökulman välittyminen, visuaalisten ilmaisukeinojen hallinta.

Liitteet

Tekstikatkelma.²⁷

25 Anttila 2006, 147; Räsänen 2008, 188

26 Anttila 2006, 150

27 Liite 3

2009

Kuva ja vastakuva

Valitse tehtävän liitteenä olevista neljästä kuvasta yksi. Paneudu ensin kuvan sisältöön: mistä kuvassa mielestäsi on kyse, mitä se kertoo, minkälaisia ajatuksia välittää? Tee valitsemasi kuvan pohjalta uusi kuva siten, että alkuperäisen kuvan sisältö muuttuu mahdollisimman radikaalisti mutta yhteys alkuperäiseen kuvaan säilyy tunnistettavana.

Toteutustapa

Paperi A3, erilaiset piirtimet ja värit (ei öljyvärejä).

Arviointiperusteet

Muutoksen kekseliäisyys ja teho, visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus, vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen.

2010

Kuva ja vastakuva

Valitse tehtävän liitteenä olevista kuvista yksi (taide- ja mediakuvia!). Mistä kuvassa mielestäsi on kyse, mitä se kertoo, minkälaisia ajatuksia välittää? Tee valitsemasi kuvan pohjalta uusi kuva siten, että alkuperäisen kuvan sisältö muuttuu mahdollisimman radikaalisti mutta yhteys alkuperäiseen kuvaan säilyy tunnistettavana.

Suoritustapa

Paperi A3, erilaiset piirtimet ja värit (ei öljyvärejä).

Arviointiperusteet

Muutoksen kekseliäisyys ja teho, visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus, vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen.

4.2.3 Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät

Tutkiessani tehtävänantoja kiinnitin aluksi pääasiassa huomiota juuri kuvan tekemisen kannalta keskeisiin ohjeisiin. Toinen mielenkiintoinen tehtävänantoja määrittävä tekijä oli niiden tematiikka. Yhteisöllisyyttä käsittelevissä tehtävänannoissa keskeiseen rooliin nousee tehtävänantojen ohjeistuksessa painotettu yhteisöllisyys tai muu sosiaalinen funktio, joka toteutuksesta tulisi käydä ilmi. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen funktio ovat temaattisia rajaamisen keinoja. Tämä tuo luokitteluuni oman haasteensa, sillä tematiikan perusteella määritellyt tehtävät voidaan arviointiperusteiden tai tekoavan perusteella määritellä myös muihin tehtävätyyppeihin kuuluviksi.

Pidin yhteisöllisyyden teemaa yhtenä tehtävänantojen näkyvimmistä sisällöllisistä elementeistä, enkä halunnut sulkea sitä pois luokittelustani. Koko luokitteluni ideahan oli rajata tutkittavaa aineistoa niin, että saan mahdollisimman saturoituneen otannan aineistostani. Halusin, että mukana olisi mahdollisimman monipuolisesti tehtävänantoja ja tehtäväsuorituksia.

Yhteisöllisyyden teema kuvaa hyvin nykypäivän taidekasityksiä. Yhteisöllisyys ja taiteen sosiaaliset toimintamallit ovat tärkeä osa taidekasvatuksen ja valtakunnallisen opetussuunnitelman sisältöjä, jossa yhteisöllisyyden lisääminen on listattu perusopetuksen tehtäviin²⁸. Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma kouluttaa kuvataideopettajia ja pedagogeja, joten taiteen ja yhteisöllisyyden teeman yhdistäminen jo valintakokeissa tuntuu luontevalta.

2008

Taidekasvatusprojekti

Ideoi kiinnostava ja uudenlainen taidekasvatusprojekti. Mieti kenelle se on suunnattu, ketkä ovat tekijöitä, mikä on projektin tavoite, koska, missä ja miten se toteutetaan. Anna sille nimi. Tee A3-kokoiselle paperille havainnollinen ja informatiivinen visualisointi, josta ilmenee kaikki olennainen. Tee visualisointi ajatellen ensisijaisesti projektin mahdollisia tukijoita. Käytä myös tekstiä, mutta muista, että sisällön on avauduttava tarkastelijalle hyvin nopeasti, noin kahdessa minuutissa.

Toteutustapa

A3-kokoisena, vaakasuuntaisesti. Projektin nimi vähintään 2 cm korkein kirjaimin.

Arviointiperusteet

Suunnittelu- ja organisointitaidot, projektin idea, konkretisointi ja tavoitteiden määrittely. Projektin sanallinen ja visuaalinen esittely. Visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus.

2009

Ympäristökävelyohje

Sinulla on ystäviä, jotka eivät kiinnitä mielestäsi ympäristöön riittävästi huomiota. Tee heille kävelyretkeä varten innostava visuaalinen ympäristökävelyohje, jota on kätevä käyttää ja joka ohjaa heitä katsomaan tuttua ympäristöä uusin silmin.

Toteutustapa

Käytössäsi enintään A3-kokoinen paperi. Älä käytä tekstiä. Tekotapa on muuten vapaa.
CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Toteutuksen visuaalinen kokonaisuus, innostavuus, käyttökelpoisuus, ympäristöhavaintojen monipuolisuus.

2010

Suojan tarpeessa

Suunnittele käyttökelpoinen suoja jollekulle, joka mielestäsi on sen tarpeessa.

Suoritustapa

Valmista annetusta materiaalista pienoismalli, josta käy ilmi suojan käyttötapa ja todellinen mittakaava. Kiinnitä suoja annetulle pahvialustalle, johon kirjoitat yhdellä lauseella, kenelle ja mihin käyttöön suoja on tarkoitettu. Annetun materiaalin lisäksi voit käyttää liimaa, teippiä tms. Älä käytä värejä.

Arviointiperusteet

Idean oivaltavuus ja selkeys, pienoismallin kolmiulotteisen toteutuksen toimivuus ja rakennelman kestävyys.
(tarvitaan: aaltopahvi, rautalanka, liimapaperi, silkkipaperi, muu kartonki, max 30 x 30 cm pahvialusta)

Yhteisöllinen tehtävätyyppi oli minulle tärkeä myös tutkimuskysymyksiäni ajatellen. Halusin selvittää kuva-analyysin avulla, kuinka paljon tehtäväsuorituksen idean sisältöä painotettaisiin arvioinnissa. Etenkin vuosien 2008 ja 2010 yhteisöllisyyttä käsittelevien tehtävänantojen arviointiperusteissa painotetaan ideaa ja sen oivaltavuutta. Esimerkiksi Suojan tarpeessa-tehtävän arviointiperuste *idean oivaltavuus ja selkeys* (9/2010) ei määritä mielestäni idean sisältöä. Tehtävänannon ohjeistuskini jättää sisällön hakijan päätettäväksi. Näin ollen tehtäväsuoritusten arvioijille jää vapaat kädet päättää, millainen idea on oivaltava ja liittyykö se sisältöön vai toteutustapaan. Terminä idea ja sisältö ovat vaikeasti määriteltäviä. Idean synonyymeinä ovat

esimerkiksi termit *oivallus*, *uusi ajatus*, *aate* ja *keksintö*²⁹. Tällöin arviointiperuste *idean oivaltavuus* viittaisi paradoksaalisesti idean ideaan, tai uuden ajatuksen oivallukseen.

4.2.4 Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät

Toinen sisällöllisen painotuksen mukaan luokittelemani tehtävätyyppi on ”Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät”. Yhteisöllisyys ja ympäristö ovat mielestäni tematiikaltaan samankaltaisia. Yhteisöllisyys liittyy usein ympäristöön ja toisin päin. Elämme sosiaalisessa yhteiskunnassa. Tehtävänantojen luokittelussani tematiikaltaan ympäristöön liittyvät tehtävät painottuvat yhteisöllisiksi luokittelemani tehtäviä enemmän havainnointiin. Arviointiperusteissa pääpaino on oman havainnon visualisoinnilla. Havaintoon perustuva visualisointi on välitön tapa tehdä kuvaa ja kokea ympäristöä. Ympäristön välitön kokeminen ja havainnointi ovat osa myös nykypedagogiikan ja valtakunnallisen opetussuunnitelman arvopohjaa. Räsänen mukaan ”vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta lisääntyy yhteisöllisten projektien avulla.” Tässäkin toteamuksessa yhteisöllisyys ja ympäristön havainnoin linkittyvät vahvasti toisiinsa. Ne ovat kaksi eri tapaa kestävästä kehityksestä ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi.³⁰ Pidän tätä yhtenä perusteena yhteisöllisyyttä käsittelevien ja ympäristön havainnointia käsittelevien tehtävänantojen erotteluun luokittelussani. Alla on esimerkkejä ympäristön havaintoja käsittelevistä tehtävänannoista.

2008

Oma paikka

Lähde ulos. Etsi oheisen satelliittikuvan alueelta korkeintaan muutaman neliömetrin kokoinen paikka, jonka haluat merkitä tai jollain teolla ottaa omaksesi. Tee visuaalinen esitys, josta ilmenee valtauksesi idea ja toteutustapa. Anna paikallasi nimi.

Toteutustapa

Kuva tai muu visuaalinen esitys valtauksestasi A3-kokoisella paperilla tai digitaalisena tallenteena. Palauta paikka alkuperäiseen tilaan valtauksesi jälkeen. Varo aiheuttamasta vahinkoa tai häiriötä julkisella paikalla toimiessasi.

Visualisoinnin voit tehdä luokassa. Merkitse paikkasi satelliittikuvaan ja palauta kuva tehtäväsuorituksen mukana.

Arviointiperusteet

Herkkyys ympäristön yksityiskohdille, paikan taju, kekseliäisyys, kyky visualisoida omaa ympäristösuhdetta.

29 Wikipedia - vapaa tietosanakirja [verkkojulkaisu]

30 Räsänen 2008, 280–281

2009

Havainto ja muutos

Etsi TaiKin sisätiloista tai lähiympäristöstä paikka. Tee havainnon pohjalta kuva paikasta nykyisellään. Tee toinen kuva samasta paikasta sen jälkeen, kun sille on tapahtunut jokin muutos. Päätä itse, mistä muutoksesta on kysymys.

Toteutustapa

Vapaa; Kaksi erillistä kuvaa, jotka palautetaan liitettynä yhteen. CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvoilta.
HUOM: Jos valitset paikan TaiKin sisätiloista, pysyttele ainoastaan taidekasvatuksen osaston 6. ja 7. kerroksen tiloissa tai yhteisissä tiloissa, jotta et häiritse käynnissä olevia valintakokeita.

Arviointiperusteet

Kyky kuvata kohde ilmeikkäästi ja uskottavasti. Idean kiinnostavuus ja välittyminen, kokonaisuuden cheys.

2010

Kuva ajasta

Mene johonkin julkiseen tilaan (esim. ostoskeskus, tori, puisto, katu) ja havainnoi ihmisten erilaista ajankäyttöä: kiirettä, viipyilyä ja pysähtyneisyyttä. Tee muistiinpanoja piirtäen, kirjoittamalla, valokuvaamalla. Toteuta niiden pohjalta kuva.

Suoritustapa

Vapaa; CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvoilta.

Arviointiperusteet:

Kyky tehdä havaintoja ja hyödyntää niitä kuvallisen kokonaisuuden rakentumisessa Oman näkökulman välittyminen

Kun määrittelemäni otsikkotehtävät ovat olleet kokeiden ensimmäisiä tehtäviä, yllä esitellyt ympäristön havainnointiin perustuvat tehtävät ovat olleet joka vuosi valintakokeiden 2. vaiheen viimeisenä tehtävänä.

Ympäristön havainnointitehtävissä hakijoiden tulee lähteä etsimään ympäristöstään kohdetta, jonka avulla tai jota havainnoimalla tehtävä toteutetaan. Keskeistä on tuoda esiin omaa ympäristösuhdettaan ja herkkyyttä havainnoida ympäristöään. Arviointiperusteissa kiinnitetään

huomiota havainnon ja havainnon visualisoinnin suhteeseen. Arviointiperusteista *kekseliäisyys* ja *idean kiinnostavuus ja toimivuus* ohjaavat arvostelua mielestäni pelkästä aistihavainnon jäljentämisestä oivaltavuuden ja uusien näkötapojen piiriin. Analyysivaiheessa selvitän, onko ympäristöä käsittelevien tehtävänantojen tehtäväsuoritusten arvioinnissa painotettu enemmän visuaalisuutta vai ideoiden kekseliäisyyttä. Ideoiden kekseliäisyydellä voidaan toki viitata myös visuaalisuuteen, joten tämän määrittely on vaikeaa.

4.2.5 Kuvakerrontatehtävät

Luokittelin kuvakerrontatehtävät omaksi tehtävätyypikseen tehtävänannoissa olevien tekotavan ohjeistusten perusteella. Kuvakerrontatehtävissä ideana on tehdä ohjeistuksen mukainen, yleensä kolmen kuvan kuvasarja, joka perustuu annettuun aiheeseen tai otsikkoon. Arviointiperusteissa korostetaan tehtävätoteutusten kuvakerronnallista toimivuutta ja ideaa sekä sen välittymistä. Olen listannut alle esimerkit kuvakerronnallisista tehtävistä tietokannan käsittäviltä vuosilta.

2008

Kolme kuvaa

Tee kolmen kuvan sarja tilanteesta tai tapahtumasta, jossa on osallisena polkupyörä.

Toteutustapa

Vapaa. Työn koko enintään A3.

Arviointiperusteet

Kuvakerronta, sommittelu, idean välittyminen.

2009

Yllätys

Tee kolmen kuvan sarja jostain arkisesta tapahtumasta niin, että ensimmäinen ja toinen kuva valmistaa katsojaa kolmanteen kuvaan, jossa sitten nähdäänkin jotain odottamatonta...

Toteutustapa

Piirtäen, maalaten tai valokuvaten. Tekstejä ei saa käyttää. CD-R-levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Kuvakerronnan ja idean toimivuus, kerronnan selkeys, havaintojen tarkkuus ja omaperäisyys.

2010

Taidetta luonnossa

Lue Tove Janssonin novelli Taidetta luonnossa. Esitä tulkintasi novellin tarinasta kolmen kuvan sarjalla.

Suoritustapa

Yksittäisen kuvan koko enintään A4. Liitä kuvat yhteen. Erilaiset piirtimet ja värit (ei öljyvärejä).

Arviointiperusteet

Persoonallinen kuvallinen esitys ja valittujen välineiden ja ilmaisutavan hallinta.

Edellä olevista tehtävänannoista on vaikea sanoa, onko kyse enemmän sisältöön ja tarinaan, vai kuvan tekemiseen ja kuvakerrontaan liittyvistä tehtävistä. Onko ensimmäisessä tehtäväesimerkissä tarinan sisällöllä merkitystä, kunhan siinä on pyörä ja se on kerrottu mielenkiintoisesti? Tällaisiin kysymyksiin haen vastausta analyysivaiheessa. Ohjeistuksen perusteella hakijan on vaikea päätellä mihin huomio tehtävätoteutuksessa tulisi suunnata.

Vuoden 2010 esimerkistä voi myös huomata, kuinka kuvakerrontatehtäväksi määrittelemäni tehtävänanto voisi aivan hyvin olla myös intertekstuaalisten tehtävänantojen ryhmässä; viittaahan se Tove Janssonin tekstiin. Tutkimuksen kannalta tällä ei kuitenkaan ollut merkitystä. Luokittelin tehtävänannot eri tyyppeihin helpottamaan tietokannan tehtävätoteutusten jäsentelyä ja aineiston rajaamista. Analyysivaiheessa huomioni tehtäväsuorituksista perustuvat niille annetuille pisteille sekä tehtävänantojen arviointiperusteille ja ohjeistuksille, eikä määrittelemilläni tehtävätyypeillä ole merkitystä havaintojeni kannalta.

4.3 Otannan rajaaminen tutkimuskysymyksieni mukaisesti

Tietokannassa oli luokitteluni mukaan kolme tehtävää jokaisesta määrittelemästäni tehtävätyypistä lukuun ottamatta otsikkotehtäviä, joita oli vuosina 2008-2010 kaksi kappaletta. Sain rajattua huomattavasti otantaani valitsemalla tarkempaan analyysiin ainoastaan yhden tehtävänannon kustakin tehtävätyypistä. Viiden luokittelemani tehtävätyypin perusteella olin karsinut analysoitavan kuva-aineiston määrän alle 500 kuvaan.

Tutkimuskysymyksessäni halusin tutkia nimenomaan korkeimpia pisteitä saaneita tehtävätoteutuksia. Sain pienennettyä otantaa entisestään tarkastelemalla valitsemieni tehtävänantojen korkeimpia pisteitä saaneita tehtävätoteutuksia. Valittuani jokaisesta tehtävätyypistä tarkasteluun yhden tehtävänannon 5 pistettä saaneet toteutukset, analysoitavien kuvien määrä laski noin 40 tehtäväsuoritukseen. Tämä oli jo sopivampi määrä perusteellisemmalle kuva-analyysille.

Tutkimuksellani halusin ottaa selvää, onko Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeissa korkeimpia pistemääriä saaneiden tehtävätoteutusten pisteytyksille löydettävissä yleistettäviä ja sanallistettavia perusteita, ja jos on, vastaavatko nämä tehtävänannoissa annettuja arviointiperusteita ja muuta tehtävänannon ohjeistusta.

Analyysin rajaaminen koskemaan vain arvosanan 5 saaneita tehtäväsuorituksia oli tutkimuskysymykseni mukainen, mutta se ei olisi antanut kattavaa tietoa kysymyksiini. Analysoimalla ainoastaan viiden pisteen toteutuksia havaintoni olisivat keskittyneet tehtäväsuorituksista esiin nouseviin sisältöihin ja elementteihin, mutta mikään ei olisi osoittanut näiden elementtien olevan perusteita annetuille pisteytyksille. Jos esimerkiksi kaikissa viiden pisteet suorituksissa olisi ollut kuvattuna aurinko, en olisi voinut päätellä, onko aurinko syynä viiteen pisteeseen. Viisi pistettä saaneita toteutuksia piti verrata muita pisteitä saaneisiin tehtäväsuorituksiin, löytääkseni viiden pisteen toteutuksia yhdistävät ominaisuudet.

Minun täytyi siis analysoida myös alempia pisteitä saaneita tehtävätoteutuksia, jotta saisin vertailukohdan havainnoilleni. Kaikkia arvosanan, 4, 3, 2, ja 1 saaneita tehtäviä ei kuitenkaan tarvinnut analysoida. Analysoimalla perusteellisesti viisi pistettä saaneet suoritukset, osasin suunnata huomioni oikeisiin elementteihin muita pistemääriä saaneita suorituksia tarkastellessani. Mikäli kaikissa viiden pisteen toteutuksissa oli aurinko, saatoin tutkia, löytyykö muita arvosanoja saaneista suorituksista aurinkoja. Mikäli aurinkoja ei löytynyt, olivat ne viiden pisteen suorituksia määrittävä tekijä ja luotettava sanallinen perustelu pisteytyksille.

5 Tutkimusmenetelmän valinnan teoreettinen tausta

Pirkko Anttila erittelee kirjassaan *Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen* (2006) laajasti taiteellisen tutkimuksen erilaisia lähestymistapoja. Tässä, tutkimusmenetelmiin painottuvassa osuudessa, tulen viittaamaan lähinnä Anttilan perusteellisesti kokoamaan kirjaan erilaisista toiminta- ja tutkimustavoista taiteen tutkimuksessa.

Tutkimusmenetelmän valinta oli ensimmäinen suurempi päätös tutkimusta aloittaessani. Lukiessani Anttilan kokoamia ajatuksia taiteen tutkimuksesta, mieleeni jäi viittaus taiteilijan ja tutkijan samankaltaisuudesta³¹. Anttilan esiin nostama, tutkijan sisältä suuntautuva subjektiivinen näkökanta oli jäänyt minulta vähälle huomiolle suunnitellessani tutkimustani. Taiteen tutkimuksen teoriaa luettuani ymmärsin, että aiemmin läpi käyty aineiston rajaus perustui itseäni ja tutkimusprosessiani tarkastelevalle tutkimukselle.³² Vuoropuhelu aineiston kanssa oli keskeinen osa rajaukseni syntymistä.

Tutkimuskohteeni oli menetelmällisesti haastava. Tietokannan tutkiminen yhden tietyn tutkimusmenetelmän avulla vaikutti vaikealta. Kuvatietokannassa oli lähes 2000 tehtävätoteutusta ja ne liittyivät erilaisiin tehtävänantoihin. Näiden elementtien toisiinsa vertaaminen olisi ollut lähes mahdotonta. Päädyin rajaamaan otantaani. Eri tehtävätyypit luokittelemalla sain supistettua analysoitavaa aineistoa, ja helpotettua tutkimusmenetelmän valintaa.

Luettuani taiteen tutkimuksen metodologiasta, löysin useampia mahdollisia lähestymistapoja aineistooni. Etenkin erilaisiin päättelyn logiikoihin tutustuminen helpotti oman näkökulman muodostamista aineistosta ja sen tutkimisesta. Induktiivisen (aineistolähtöinen) ja abduktiivisen (käytäntölähtöinen) päättelyn logikat tuntuivat oikeilta lähestymistavoilta aineistooni. Anttila tiivistää abduktiivisen päättelyn seuraavalla tavalla:

*”Edessämme on joukko tosiasioita. Niitä käydään läpi. Niitä tutkitaan. Ensin tuntuu siltä, että edessä on läpitunkematon viidakko epäselviä asioita. Niitä on vaikea pitää edes mielessä. Koetetaan tehdä muistiinpanoja, mutta ei välttämättä heti edes erotu, mikä niistä on tärkeää, mikä ei. Mutta äkkiä käykin niin, että jokin seikka alkaa näyttää todemmalta kuin jokin toinen ja sen asetuttua kordalleen, kaikki muukin siinä ympärillä selkeää. Abduktiivinen päättely toimii.”*³³

Abduktiivisen päättelyn kehittäjä Charles Pierce (1839-1914) vertasi päättelyn prosessia kuvainnollisesti kananpoikaan, joka ei suinkaan ensin loogisesti päättelä, että sen täytyy syödä synnyttyään jyviä, vaan alkaa tehdä tätä automaattisesti. Se ei välttämättä tiedä mitä kaikkea

31 Anttila 2006, 63–64

32 emt. 100

33 emt. 119

se voi syödä, mutta oppii tämän tekemällä ja syömällä. Itselläni oli johtoajatuksena saada tutkittua induktiivisesti varsinaista tutkimuskysymystäni. Aineistoni monimutkaisuus ja laajuus estivät kuitenkin aluksi induktiivisen lähestymistavan, jossa tarttuisin suoraan johonkin tiettyyn yksittäistapaukseen ja loisin tämän pohjalta uutta teoreettista tietoa. Niinpä aineistoni rajaamiseen johti pääasiassa intuitiivinen ja abduktiivinen päättely siitä, mikä saattaisi olla merkityksellistä ja mikä ei. Vasta myöhemmässä vaiheessa sain kohdennettua havaintoni induktiivisen päättelyn mukaisesti empiriasta teoriaan.³⁴

Toinen keskeinen tutkimukseni metodologiaan vaikuttanut käsite oli kriittinen teoria. Kriittistä teoriaa kuvaillaan emansipatoriseksi tieteesuunnaksi. Se korostaa ihmisen omaa tietoisuutta ja itserefleksion merkitystä.³⁵ Tutkimusmielessä kriittistä teoriaa sovelletaan esimerkiksi kriittisen hermeneutiikan tai kolmoishermeneutiikan avulla, joista jälkimmäisessä hermeneuttinen tutkiminen voidaan jakaa kolmeen osaan. Yksinkertainen hermeneutiikka keskittyy omaan tulkintaan omasta itsestään ja todellisuudesta. Toisen asteen hermeneutiikka taas on tulkintaa toisista tulkitsevista oliosta. Kolmannen asteen hermeneutiikka on tutkittavaan kohteeseen ja tutkijaan vaikuttavien prosessien ja rakenteiden kriittistä tulkintaa, jotta tiedostamattomat ideologiat ja valtasuhteet saataisiin tuotua näkyviin.³⁶ Kriittistä teoriaa käytetään yleisesti lähestymistapana esimerkiksi naistutkimuksessa ja tapaustutkimuksessa, mutta itse sovellan kolmoishermeneuttista tasoa osana diskurssianalyysiä³⁷. Tutkimukseni analyysiosuuden avulla haluan selvittää vastauksen esittämiini tutkimuskysymyksiin, mutta myös tuoda esiin mahdollisia tiedostamattomia taidekäsitteitä valintakokeiden tehtävien ja arvioiden taustalla.

5.1 Kuva-analyysistä diskurssianalyysiin

Päätettyäni periaatteen laajan aineiston rajaamiselle ja tutkittuani metodologian teoreettista taustaa, aloin etsiä lähestymistapaa aineistoni kuvamateriaalin analysointiin. Tutkimusmenetelmällisesti olin edennyt alusta asti pitkälti oman analyttisyyteni avulla, enkä ollut käyttänyt tutkimuksessani mitään tiettyä menetelmää. Kuvatietokannan ja sen kuvien analysoiminen järjestelmällisesti edellytti kuva-analyysin menetelmän valintaa.

Kuvien tulkintaan ja analyysiin on kehitetty, etenkin 1900-luvulta lähtien lukemattomia eri menetelmiä. Osa menetelmistä perustuu yksittäisten kuvien ja osa suurien kuvajoukkojen analysointiin. Analyysien painopiste vaihtelee kuvan formaaleista ominaisuuksista semioottisiin

34 Anttila 2006, 116–120)

35 emt. 587

36 emt. 386–387

37 emt. 394

tulkintoihin.³⁸

Valittuani analysoitavat tehtävänannot kustakin tehtävätyypistä, tutkimukseni analysoitava otanta oli 38 tehtävätoteutusta. Tällaisen kuvamäärän analysointiin soveltuvia kuva-analyysin menetelmiä oli vaikea löytää. Myös valintakokeiden kuvan tekemiselle asettamat rajat toivat haasteen analyysimenetelmän valintaan; valintakokeissa tehtävänannot määrittelevät usein toteutuksen aiheen tai suoritustavan. Tehtävänantojen arviointiperusteet taas määrittävät sen, mitä valintakokeiden diskurssissa pidetään onnistuneena tai toimivana teoksena. Hakijan intentiona on pyrkiä arvosteluperusteiden onnistuneeseen toteuttamiseen. Tarkoituksena on saada tehtävistä mahdollisimman korkeat pisteet. Esimerkiksi puhtaasti semioottinen kuva-analyysi keskittyi mielestäni liikaa tarkasteltavien toteutusten merkitystasoon, joka on pitkälle määritelty jo tehtävänannossa ja valintakoeprosessin luonteessa³⁹. Toisissa tehtävissä painotetaan kuvakerronnallisia ja toisissa ilmaisullisempia piirteitä. Esimerkiksi syntaktisen kuva-analyysin⁴⁰ käyttäminen erilaisten tehtävien tehtävätoteutuksiin ei auttaisi tulkitsemaan niille tehtävänannoissa määriteltyjä keskeisiä piirteitä. Halusin löytää kuvien analysoimiseen mahdollisimman helposti muokattavissa olevan ja helposti sovellettavan työkalun.

Tutkimuksessani kuva-analyysi on laajemman diskursiivisen analyysin apuväline. Tehtäväsuorituksille on annettu tietyt pistemäärät, joiden syitä yritän sanallistaa. Kuva-analyysillä nostan esiin tehtäväsuorituksissa olevia sanallistettavia elementtejä. Todellinen analyysi tapahtuu kuitenkin esiin nostamieni elementtien ja tehtävänantojen arviointiperusteita vertailemalla. Näin saan selvitettyä vastaavatko sanallistamani korkeita arvosanoja saaneiden tehtävätoteutusten elementit tutkimuskysymykseni mukaisesti tehtävänannoissa annettuja arviointiperusteita ja muuta tehtävänannon ohjeistusta. Tämä prosessi on kahden eri diskurssin vertailua ja analysoimista. Tehtävänantojen kokonaisuudet arviointiperusteineen muodostavat oman diskurssinsa, jonka perusteella tehtävätoteutukset tulisi arvioida, ja johon hakijat tähtäävät. Toisen diskurssin muodostavat korkeimpia arvosanoja saaneet tehtäväsuoritukset. Tavoitteenani on selvittää, kohtaavatko nämä kaksi ajattelutapaa.⁴¹

Tutkimuskysymykseeni liittyi myös tarve selvittää, onko Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeissa korkeimpia pistemääriä saaneiden tehtävätoteutusten pisteytyksille löydettävissä yleistettäviä ja sanallistettavia perusteita. Tämä tapahtuu vertailemalla keskenään (1)viiden pisteen suorituksille tyypillisten elementtien, (2)pisteytyksen ja (3)tehtävänantojen diskursseja. Nämä kolme diskurssia ovat tutkimuksessani jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja ohjaavat huomioitani. Tarkastelemalla tarkemmin 5 pisteen suorituksia tutustun arvioijien mielestä 5

38 Anttila 2006, 366; Räsänen 2008, 148–150; Seppä 2012; Määttänen 2012.

39 Seppä 2012, 154

40 Räsänen 2008, 158–160

41 Anttila 2006, 407

pisteen arvoisiin toteutuksiin. Kuva-analyysini avulla selvitän mitkä elementit toteutuksissa korostuvat oman tulkintani mukaan. Vertaamalla omia havaintojani ja arvioijien antamia pisteitä arviointiperusteisiin voin saada selville, mitkä elementit tai perusteet korostuvat pisteytyksessä.

Kuva-analyysin avulla etsin 5 pistettä saaneille tehtävätoteutuksille yhteisiä piirteitä, jotka erottavat ne muita pistemääriä saaneista suorituksista. Tämä ei itsessään vielä muodosta yleistettäviä tai sanallisia perusteita 5 pistettä saaneiden suoritusten pisteytykselle. Osa löytämistäni elementeistä saattaa olla yhdenkertainen pisteytyksen kannalta. Tästä syystä viiden pisteen toteutuksia tulee verrata muita pistemääriä saaneisiin suorituksiin.

Luokittelemieni erilaisten tehtävien tarkastelussa edellä esitetyt diskurssit muuttuvat tehtävätyypin mukaan. Arvosteluperusteiden ja tehtävänannon muuttuessa, arvioijat ovat huomioineet eri asioita kuin muiden tehtävätyyppien kohdalla, joten koko diskursiivinen kehä muuttuu.

5.1.1 Panofskyn kolmitasoinen kuva-analyysi – muodon, muotojen merkitysten, ja sisällön merkitysten analysoinnin työkalu

Tutkimuskysymyksiini vastaamisen kannalta oli keskeistä valita kuvien analysointiin menetelmä, joka sopisi parhaiten rajaamani otannan analysoimiseen. Minun piti päättää mihin kriteereihin ja koodijärjestelmään kuvien tulkintani perustuisi. Erilaisia kuva-analyysimenetelmiä oli paljon, mutta menetelmät sai luokiteltua useammaksi kokonaisuudeksi niiden taustalla olevien taidekäsitusten mukaan⁴². Yksinkertaisimmillaan jaon menetelmien välille saattoi tehdä formaaleihin ja semioottisiin kuva-analyysin menetelmiin. Näistä ensimmäinen kysyy millä tavoin jotain on kuvattu ja jälkimmäinen, mitä on kuvattu. Konnotatiivisessa kuva-analyysissä huomio kohdistetaan kuvien välittämän viestin merkitykseen⁴³. Kattavassa kuva-analyysissä voi ottaa huomioon nämä kaikki osa-alueet.

Konnotatiivinen analyysi perustuu semioottiseen analyysiin ja keskittyy merkitysten yhteiskunnallisiin ja kulttuurillisiin tekijöihin. Tehtävätoteutusten yhteiskunnallinen ja kulttuurillinen merkkikieli on keskeinen osa niiden arvioita ja tulkintaa. Tutkimuskysymykseni ohjasi kuva-analyysin metodin valintaa kuitenkin menetelmiin, joiden avulla saatoin tutkia keskitetympin myös kuvan muodollisia ominaisuuksia.⁴⁴

Tehtävänantojen ohjeistuksen ja arvosteluperusteiden perusteella valintakoetehtävissä

42 Anttila 2006, 367; Räsänen 2008; Määttänen 2012

43 Anttila 2006, 372–373

44 Anttila 2006, 373; Räsänen 2008

painotetaan yleensä sekä formaaleja että semioottisia kuvan tekemisen osa-alueita. Tekniikan hallinnan ja idean välittymisen painottaminen arviointiperusteissa ei kuitenkaan kerro, kuinka nämä kaksi tekijää painottuvat suhteessa toisiinsa. Tutkimuskysymyksen kannalta tämän suhteen selvittäminen oli keskeistä. Halusin saada sanallistettua tehtävätoteutusten numeraaliset arviot. Halusin erotella kuva-analyysin avulla otantani tehtäväsuorituksista formaaleja ja semioottisia piirteitä, ja vertailla näiden tekijöiden painotusta arvosanoissa ja arviointiperusteissa. Näin saisin nostettua toteutuksista tehokkaammin esiin arvosanoja määrittäviä elementtejä. Tarvitsin yhtäläillä sekä formaaliin että semioottiseen kuvantulkintaan painottuvan analyysin menetelmän.

Panofskyn sisällönanalyysi on nykyperspektiivistä katsottuna sekoitus semioottista ja ikonologista kuva-analyysia. Peruseriaatteeltaan se on ikonologiaan perustuva tulkintamalli⁴⁵. Semioottinen ja konnotatiivinen kuvantulkinta on ottanut paljon vaikutteita Panofskyn kuva-analyysistä. Semioottisessa kuva-analyysissä kuvaa tutkitaan eri vaiheiden avulla. Ensimmäisessä vaiheessa (1) toteutetaan kuvan denotatiivinen kuvaus, jossa määritellään kuvan ”kielioppi”. Denotatiivinen taso sisältää kärjistetyksi kaiken, mitä voimme tosiasiallisesti kuvassa nähdä, riippumatta kulttuurillisesta taustastamme. Denotaation käsite yleistyi Roland Barthesin käytettyä sitä 1960-luvulla. Toisen tason (2) konnotatiivinen analyysi tuo tulkintaan lisämerkityksiä (lat. cum notare, ‘varustaa lisämerkityksellä’). Teoriassa tämä tarkoittaa kuvan sisällön ja tunnesisällön tulkintaa. Kolmannessa ja neljännessä semioottisen kuva-analyysin vaiheessa perehdytään kuvan kontekstiin ja kuvan funktion määrittelyyn.⁴⁶

Panofskyn kuva-analyysi on suoraviivaisempi versio moderneista semioottisista kuva-analyysistä. Hän kehitti teoriansa aikanaan vastineeksi muotoanalyysille, jotka eivät riittäneet hänen mielestään avaamaan kuvien todellista merkitystä. Anita Seppä kirjoittaa kirjassaan *Kuvien tulkinta* (2012), että Panofskyn mukaan ikonografialla voitiin ottaa huomioon visuaalisten muotojen näkyvät ominaisuudet, mutta myös niiden ilmaisemat monimutkaisemmat kulttuurilliset ilmiöt. Näin kuvalliset elementit ja ominaisuudet olivat alisteisia laajemmalle kulttuurilliselle kontekstille. Tämä taas johtaa kulttuurista ja ajasta riippuvaiseen kuvantulkintaan.⁴⁷

Panofskyn sisällönanalyysi⁴⁸ ja laajemmassa merkityksessä ikonologinen kuvantulkintamalli, vaikutti varteenotettavimmalta vaihtoehdolta rajaamani kuvatietokannan analysoimiseen. Panofskyn analyysin ensimmäiset vaiheet myötäilevät hyvin pitkälti kuvailemiani semioottisen tulkinnan tasoja. Ensimmäisellä tasolla kuvaillaan kuvan elementit ja aihe. Kyse on havaitsemisesta, siitä mitä kuva esittää, mitä osia kuvassa on ja mitä siitä tulee mieleen. Panofsky nimittää tätä tasoa esi-ikonografiseksi tasoksi.

Toinen tulkinnan taso, on ikonografinen taso. Ikonografisella tasolla määritellään tarkemmin

45 Seppä 2012, 106; Räsänen 2008, 161-166

46 Räsänen 2008, 170-174

47 Seppä 2012, 106

48 Panofskyn kuva-analyysistä käytetään myös nimitystä Panofskyn sisällönanalyysi (Anttila 2006, 372)

kuvan sisältöä ja sitä mitä siinä on kuvattu. Keitä henkilöt kuvassa ovat, missä talot sijaitsevat ja niin edelleen.

Kolmannessa, ikonologisessa, vaiheessa pohditaan kuinka kuvan tai teoksen aihe ja tematiikka ovat yhdistettävissä kuvan kontekstiin ja historiaan. Mitä kuvan elementit symboloivat ja niin edelleen. Tämä tulkinta edellyttää kulttuurillista ja historiallista tietoutta ajasta ja kulttuurista johon kuva sijoittuu tai jossa se on luotu. Panofsky nimittää tätä sisäisen merkityksen tulkinnan vaihetta ikonologiseksi tasoksi. Anttilan mukaan tässä vaiheessa ei pelkästään analysoida kuvan aihetta, vaan kyse on myös kuvan tulkinnasta kulttuurisena, tekijään ja katsojaan sidonnaisena kohteena.⁴⁹

Tulkitsen Panofskyn kuva-analyysiä niin, että kuva voi saada merkityksensä millä tahansa analyysin tasolla. Esi-ikonografinen taso perustuu puhtaaseen havaintoon ilman suurempia konnotaatioita. Tällöin kuva voi välittää tunnelmia tai muita arkisia huomioita, joiden tulkitsemiseen ei tarvita ikonografisen tai ikonologisen tason edellyttämää kulttuurillista tai historiallista tietoa. Toisaalta merkitys voi muodostua ikonografisen, muodollisen merkitystason, elementeistä. Tällöin kuvan kokeminen on analyttisempää suhteessa välittömään esi-ikonografiseen kokemukseen. Kuva kadusta ei välttämättä herätä tuntemuksia, mutta jos tunnistamme kadun vanhaksi kotikaduksemme, se saa uusia merkityksiä.

Ikonologisella tasolla tulkinta viedään vielä pidemmälle. Sisäisten merkitysten tulkinta antaa kuvantulkinnalle paljon uusia vaihtoehtoja. Voimme pohtia miksi kuvassa on kuvattuna juuri kotikatamme – onko kadulla ollut joku merkitys taiteilijalle? Kuvassa olevat talot ja kaupunki saattavatkin ilmaista jotain poliittista näkökantaa tai taiteilijan omaa persoonallisuutta, vaikkei tämä olisi ollut taiteilijan intentiona.⁵⁰ Ikonologisessa tulkinnassa esi-ikonografisesta ja ikonografisesta vaiheesta luodaan synteesi, ja teos nähdään laajemmassa kulttuurillisessa yhteydessä.

Pidän Panofskyn kuva-analyysia luontevana välineenä aineistoni tutkimiseen. Kuva-analyysissä kiinnitetään ensin huomio kuvan muodollisiin ominaisuuksiin ja välittömiin havaintoihin, jonka jälkeen näitä elementtejä tulkitaan ja tarkennetaan luomalla semioottisia merkityksiä oman sosiaalisen ja kulttuurillisen identiteetin kautta. Kaikissa tehtävätoteutuksissa ei välttämättä ole elementtejä kaikilta Panofskyn analyysin tasoilta. Tällöin merkitys voi syntyä vaikka ainoastaan esi-ikonografisen tason havainnoista.

Tehtävätoteutukset on tehty valintakokeissa, jotka edustavat omaa pientä mikrokulttuuriaan. Ikonologisen tason mukaan, tehtävät analysoidaan tässä kontekstissa tehtyinä kuvina.

49 Anttila 2006, 373; Seppä 2012, 106; Räsänen 2008, 166; Panofsky 1971

50 Räsänen 2008, 165

Valintakokeiden kontekstille keskeistä ovat tehtävänannot ja arviointiperusteet. Jokaisella määrittelemälläni tehtävätyypillä on hieman erilainen ”kulttuurillinen” ja ikonologinen tasonsa. Eri tehtävätyyppien kuvia analysoidaan ja tulkitaan hieman eri konteksteissa, eri kriteereillä. Arvioijilla on tehtävätoteutusten tulkinnassa apunaan tehtäväkohtaiset ohjeistukset ja arviointiperusteet, joiden kautta kuvan tulkinta osaksi tapahtuu.

Kuva-analyysin avulla ei yleensä arvoteta tai varsinkaan arvioida kuvia, vaan kyse on enemmän tyypittelystä ja tulkinnasta. Kuva-analyysin avulla kuvan ominaisuuksia on helpompi etsiä ja tulkita. Aineistoni kohdalla tilanne on toinen. Tehtäväsuoritusten arvioissa ja tulkinnassa huomio kiinnitetään ennalta annettujen tehtävänantojen ohjeistuksien ja arviointikriteerien mukaisiin kohteisiin. Ikonologisen tason tulkinta määrittää osakseen tehtäväsuoritusten saaman pistemäärän. Tehtäväsuoritusten sisällön ja ideoiden tulkinta perustuvat arvioijien omaan kokemismaailmaan, joka suodattuu tehtävänannon ohjeistuksen ja arviointiperusteiden läpi. Arvioijien analyttisellä tulkinnalla toteutuksista on suora yhteys tehtäväsuoritusten arvosteluun ja arvottamiseen. Tämä on väistämätöntä, sillä taiteelliset tehtäväsuoritukset edellyttävät tulkintaa ja analyysiä. Niihin ei ole olemassa listattuja oikeita vastauksia. Tästä syystä tehtävätoteutusten numeraalisen arvioin muuttaminen sanalliseen muotoon on mielenkiintoinen ja haastava prosessi. Tutkijana saan analysoida uudelleen aineiston, jonka arvioijat ovat jo kertaalleen analysoineet ja arvottaneet. Analyysissäni asetun hetkeksi arvioijien asemaan tulkitessani tehtävätoteutuksia.

Panofskyn ajatukset kuvan tulkitsemisesta ja analysoimisesta herättävät mielenkiintoisia kysymyksiä valintakokeiden arviointiprosessia ajatellen. Hän painottaa kuva-analyysissään erityisesti vastaanottajan roolia merkitysten tuottajana. Sepän tulkinnan mukaan Panofsky ajatteli, että katsojan tai vastaanottajan historialliset ja kulttuurilliset tekijät sekä luonne, etninen tausta ja seksuaalisuus vaikuttavat kaikki kuvan tulkitsemiseen ja siihen, mitä kuvassa näemme.⁵¹ Tätä tulkintaa tukee Anttilan tiivistämä ajatus siitä, että ikonologinen taso edellyttää, että ”tutkija hankkii tietoutta siitä ajasta, kulttuurista, yhteiskunnasta, aatehistoriallisesta tai poliittisesta ilmastosta, johon teos liittyy tai liitetään.”⁵² Valintakokeissa jokainen arvioija on luultavasti perillä aikamme poliittisista ja kulttuurillisista sisällöistä. Arvioijilla on myös tiedossaan perusteet, joiden pohjalta tehtävätoteutusten arvio tapahtuu. Tehtävänannon ohjeistukset ja arviointiperusteet ovat kuitenkin tulkinnanvaraisia. Tehtävätoteutukset arvioidaan osaksi arviointiperusteiden pohjalta ja mikäli tulkinta perusteista muuttuu, on myös kuvallisen tuotoksen arvio erilainen. Arviossa painottuu tällöin eri asiat. Panofskyn teoria ja ikonologinen kuvantulkinta, vaikuttivat oikeilta välineiltä tällaisen ongelman tutkimiseen. Panofskyn analyysin avulla voin selvittää aineistolleni asettamani tutkimuskysymykset ja tutkia onko kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeissa olemassa jokin kirjoittamaton taidekäsitys, joka ohjaisi tehtävätoteutusten arvioita.

51 Seppä 2012, 108

52 Anttila 2006, 373

Panofskyn sisällön analyysi on saanut paljon kritiikkiä ikonologisen tason ehdottomuudesta. Tulkitsijalla pitäisi täydellisen analyysin saavuttamiseksi olla erittäin laaja tieteiden ja kulttuurin tuntemus. Ikonologisella tasolla teosta tulkitaan sen kulttuurihistoriallisessa yhteydessä. Valintakoetoteutusten kulttuurihistoriallista yhteyttä määrittävät valintakokeet. Oman tulkintani mukaan Panofskyn kuva-analyysin ikonologinen taso yhdistyy analyysissäni valintakokeiden tehtävänantoihin ja niiden arviointiperusteisiin.⁵³

Panofskyn analyysin ikonologisessa tulkinnassa voidaan pohtia maalauksen merkitystä kulttuurihistoriallisena symbolina. Voidaan esimerkiksi tarkastella, kuinka ajan taidesuuntaukset näkyvät teoksessa ja miten teos kommentoi omaa aikaansa. Valintakokeiden tehtävänannoissa ikonologinen taso tulee mielestäni näkyviin toteutuksen ja arviointiperusteiden suhteessa. Tulkintani mukaan arvioinnin kriteerit ovat valintakokeiden ikonologinen taso. Ne vaikuttavat hakijoiden tekemiin tehtävätoteutuksiin ja niistä tehtyihin arvioihin, samalla tavalla kuin ympäröivä kulttuuri Panofskyn mukaan vaikuttaa taideteokseen ja sen tulkintaan. Valintakokeet ovat oma mikrokulttuurinsa.

5.1.2 Diskurssianalyysi – työkalu tulkintojen vertailuun

Analysoinnin välineeksi valitsemani Panofskyn sisällön analyysi on vaikuttanut paljon semioottisiin kuvanluvun tapoihin. Molemmissa on taustalla sama perusajatus kuvanluvun eri tasoista ja merkkien selittämisestä kulttuurillisin ja yhteiskunnallisin perustein.⁵⁴ Semiotiikan teoriaan tutustuessani pohdin erilaisia merkkikieliä kuvien kokemisessa ja ymmärtämisessä. Kuvan tekemisessä ja ymmärtämisessä on usein kyse erilaisten merkkikielien kohtaamisesta. Kirjassaan *Mitä on taidekasvatus* (1984) Päivi Huuhtanen viittaa semiotiikasta puhuessaan taideteokseen eräänlaisena taiteilijan ”salakielenä”. Tämä salainen merkkikieli on Huuhtasen mukaan koodattua, konventioihin ja historiaan perustuvaa merkkikieltä, jota vastaanottaja yrittää ”dekoodata” oman salakielensä avulla. Tällöin teoksen viesti ei välttämättä välity vastaanottajalle sellaisena kuin taiteilija oli ajatellut. ”Kummallakin on tavallaan oma taideteoksensa, vaikka kumpikin nojaa lukemisessaan yhteiseen koodisanomaan” Huuhtanen toteaa⁵⁵. Mielestäni valintakokeiden kokonaisuuden diskursiivisessa analyysissä on kyse samasta asiasta. Diskurssianalyysin katsotaan perustuvan semiootikko Saussuren strukturaalikielitetieteeseen, joten semioottisella ja diskurssianalyttisellä ajattelulla on samoja lähtökohtia.⁵⁶

53 Mari Pienimäki. Ei päiväystä. Kuvanlukutaito –ikonologia [verkkojulkaisu]

54 Seppä 2012, 128-154

55 Huuhtanen 1984, 57

56 Karvonen 2005, [verkkojulkaisu]; Anttila 2006, 408

Valintakokeiden arvioinnin kokonaisvaltaista diskurssia on vaikea hahmottaa. Tutkimukseni kannalta voin jakaa valintakokeiden diskurssin pienempiin osiin käsittämään valintakokeiden eri osa-alueita: arviointia, arviointiperusteita ja omaa tulkintaani toteutuksista. Tehtävätoteutusten pisteytys suhteessa toteutusten sisältöihin kertoo omaa tarinaansa, samoin pisteytys suhteessa arviointiperusteisiin. Kokonaiskuvan muodostaminen on kuitenkin vaikeaa. Yhtenä tutkimukseni päätavoitteista on selvittää tämä kuvataidekasvatuksen valintakokeiden arvioita määrittävä yhteinen diskurssi.

Tarkoitukseni on löytää vastaukset tutkimuskysymyksiini kuva-analyysin avulla tehtävänä diskurssianalyysina. Vertaamalla lopuksi saamiani vastauksia ja havaintoja eri taidekäsityksiin, pystyn toivottavasti selvittämään kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden suhdetta taidetta koskeviin käsityksiin ja diskursseihin. Tämä taas määrittää tarkemmin, millaisia tekemisen tapoja tai taidekäsityksiä valintakokeiden arviointi ja arviointiperusteet tukevat.

Tutkimusmenetelmistä diskurssianalyysi vaikutti tutkimuskysymystäni ajatellen järkevältä tutkimusmetodilta kuva-analyysin jatkoksi. Tehtävänantojen ja arviointiperusteiden tulkinnassahan on kyse juuri tietystä diskurssista ja sen ymmärtämisestä. Kuva-analyysi toimii diskurssianalyysin lukutyökaluna. Kuva-analyysin avulla kuvallinen informaatio pyritään saattamaan sanalliseen muotoon, jotta sitä voitaisiin verrata toiseen sanallisessa muodossa olevaan diskurssiin: tehtävänantoihin ja niiden arviointiperusteisiin.

Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi liittyy usein tekstin tai puhutun sanan analysointiin ja niiden taustojen ymmärtämiseen. Diskurssianalyysi voi käsittää myös muita kommunikaation välineitä – miksei siis kuvaakin. Ludwig Wittgenstein kuvasi diskurssianalyysia sen varhaisessa vaiheessa eräänlaiseksi kielipeliksi. Hän ajatteli kielen olevan peli, joka muuttuu toimintamuodon mukaan⁵⁷. Sosiaaliset tilanteet ja toimintamallit perustuvat kaikki erilaiselle kielenkäytölle, jossa on sisältöjä, joita ulkopuolisen voi aluksi olla vaikea ymmärtää. Tämän pelin voi kuitenkin yleensä oppia. Kielipeli viittaa merkkeihin ennemmin kielenä kuin yksittäisinä merkkeinä.⁵⁸

Taidepuheessa ja taiteen arvioinnissa on omat diskurssinsa. Tämä vaikuttaa myös valintakokeiden tehtävänantojen ymmärtämiseen. Jo pelkkä termi *kuvakerronta* voi saada useita merkityksiä tulkitsijasta riippuen. Kärjistetyksi sen voi käsittää formaalina, sisällöllisenä tai näistä molemmista riippuvaisena ilmiönä. Hakijoilla on tehtävänannoista omat käsityksensä, samoin arvioijilla. Kuva on viestinnän väline, joka joko onnistuu tai ei onnistu kertomaan arvioijille, miten hakijan tehtävätoteutus on tarkoitus tulkita ja nähdä.

57 Wittgenstein 1981, 24–25

58 Anttila 2006, 409

Analysoidessani kuvatietokannan, tehtävätoteutusten ja niiden arvioinnin suhdetta, olen mukana diskurssianalyttisessä vuorovaikutustilanteessa, jossa tehtävänanto on keskustelun aiheena. Hakija kertoo jotain tehtävätoteutuksensa avulla ja arvioija vastaa pisteytyksen muodossa. Näin tehtävätoteutuksen arvioinnissa kohtaa useampia eri diskursseja. Kokonaista vuorovaikutteista keskustelua nämä eivät tietenkään muodosta, vaan keskustelu jää kommentoinnin tasolle. Hakija ei saa perusteluja pisteen muodossa tulleele vastaukselle.

6 Taiteen kritiikki ja kritiikin ongelmat

Ennen kuvatietokannan analysointia on tärkeää käydä läpi muutamia taiteen ja kuvan kritiikkiin liittyviä kysymyksiä ja ongelmia. Haluan käsitellä arvioinnin ja kritiikin ongelmia omana lukunaan, sillä pidän tehtävätoteutusten arvottamista subjektiivisena prosessina, jonka tulos ei voi täysin vastata tehtävänantojen ohjeistusta ja arviointiperusteita. Tämä on myös tutkimuskysymykseni taustaoletus. Tutkimuksessani on kyse tietokannan tehtävänannoille numeraalisessa muodossa annetun kritiikin sanallistamisesta. Haluan löytää ne elementit, joiden avulla tehtävistä saa hyviä arvosanoja. Taiteen kritiikki liittyy keskeisesti tehtäväsuorituksista annettuihin pisteytyksiin ja niiden sanallistamiseen.

Taiteenkritiikin teoria pohjautuu pitkälti historiassa vallalla olleisiin käsityksiin taiteesta ja estetiikasta. Marcia M. Eaton lainaa tieteenfilosofi Carl Popperia, jonka mukaan mielemme on kuin ”valonheittäjä”; valmiiksi muodostetut teoriat ja käsitteet vaikuttavat siihen, mitä aktiivisesti etsimme ja löydämme maailmasta⁵⁹. Metafora viittaa vahvasti kritiikin subjektiivisuuteen. Tutkimuksessani kritiikin käsite kulkee rinnakkain arvottamisen ja arvioinnin käsitteiden kanssa. Myös tulkinnan käsite on keskeinen kritiikistä puhuttaessa. Tulkinnan ja kritiikin suhteesta on monenlaisia teorioita. Toiset uskovat, että kritiikki edellyttää aina tulkintaa, toiset pitävät kritiikkiä tulkintana. Tulkinta voi olla oikea, väärä, hyvä tai huono.⁶⁰ Valintakokeissa tulkinta johtaa väistämättä myös kritiikkiin. Tulkinnan tarkoituksena on selvittää kuinka hyvin tehtävätoteutukset kohtaavat niille asetetut arvioinnin kriteerit.

Eaton nostaa esiin myös taidehistorioitsija Jakob Rosenbergin. Rosenberg ajattelee, että taidekritiikin historian avulla voimme löytää tiettyjä laadullisia perusteluja, joilla voimme auttaa esteettistä arviointia. Rosenbergin mukaan tällaisia laadun arviointikriteerejä ovat esimerkiksi taiteellinen taloudellisuus, elävyys, kekseliäisyys, intensiteetti, selkeys ja ilmaisuvoima. Rosenberg haluaisi näiden elementtien avulla löytää objektiiviset kritiikin standardit⁶¹. Monet Rosenbergin termeistä muistuttavat minusta valintakoetehtävien tehtävänantojen arviointiperusteita.

Kritiikin subjektiivisuus on yksi tutkimuskysymykseni taustalla vaikuttava keskeinen käsite. Taidekäsitteet voivat muuttaa kritiikin ja huomion luonnetta merkittävästi. Niinpä taiteen kritiikistä muodostuu hyvin vaikeasti hallittava kokonaisuus, jota on myös vaikea kritisoida tai analysoida. Haasteenani on löytää tehtäväsuorituksista kritiikin kannalta keskeisimmät elementit, jotta saan selville millä perusteilla arvosanat suorituksille on annettu.

On mielenkiintoista, että nykyään taidekritiikki on yleisesti pitkälti kuvailevaa ja

59 Eaton 1994, 131

60 Eaton 1994, 138

61 Eaton 1994, 137

subjektiivista, heijastellen pragmaattista, kokemuksellista lähestymistapaa taiteeseen⁶², mutta koulutusjärjestelmässämme kuvataiteet ja visuaalisen kulttuurin opinnot arvostellaan pääasiassa numeraalisesti. Rationaalinen koulutusjärjestelmämme kasvattaa numeraaliseen arvottamiseen. Numeraalinen arvio on kuitenkin täysin tulkinnanvarainen ilman sanallistettuja kriteerejä.

Taiteen kritiikissä numeraalinen arviointi on ongelmallista. On olemassa tiettyjä yleistyksiä toimivista sommitteluista ja väreistä, mutta lopulta kaikki muodollisetkin ominaisuudet ovat mielestäni hyvin tapauskohtaista ja subjektiivista. Tietokannan tehtäväsuorituksia ensimmäistä kertaa katsoessani, tein testin, jossa otin aikaa ja arvioin yhden tehtävän tehtäväsuoritukset puolessa tunnissa. Avasin kuvat yksitellen enkä katsonut niiden saamia pisteitä. Lopuksi vertasin omia pisteitani annettuihin pisteisiin. Pisteissä oli huomattavia eroja. Pikainen testini osoitti, kuinka tulkinnanvaraisia kuvallisten toteutusten numeroarviot ovat. Rajapinnat arvosanojen välillä ovat häilyviä. Annettuja arvosanoja olisi vaikea perustella aukottomasti. Taiteen kritiikin filosofiassa on yritetty luoda monia järjestelmiä ja teorioita taiteen aukottomaan ja systemaattiseen arvottamiseen, mutta tässä ei ole onnistuttu⁶³.

Emme voi koskaan luopua täysin kulttuuristamme, käsityksistämme ja tunteistamme, vaikka meille annettaisiin selvät arviointiperusteet kuvan tulkitsemiseen ja arviointiin. Arvioinnin kriteerit ovat aina suhteessa toisiinsa. Painotamme eri kriteerejä oman taidekäsityksemme ja kokemuksiemme ohjaamina. Kaikkien arviointiperusteiden yhtäläinen painottaminen olisi mielestäni robottimaista ja epäinhimillistä. Mikäli arvottaminen tapahtuisi sanallisesti, jokainen kuulija tai lukija voisi tulkita tekstistä tai rivien välistä arvioijan oman taidekäsityksen ja maun vaikutusta arvioon.⁶⁴ Eaton toteaa osuvasti, että ”tulkinta itsessään on arviointia”⁶⁵. Tulkinnalla voimme tarkoittaa teoksen tulkintaa, mutta sama pätee myös kritiikkimme perusteiden tulkintaan, siihen mihin ohjaamme huomiomme. Arviomme ja kritiikkimme alkavat jo tästä kohdasta. Havainto ja tulkinta ovat keskenään vuorovaikutuksessa, ja kun puhutaan niinkin spontaanista ja autonomisesta toimesta kuin havainto, tätä ei voi ohjata pelkästään tiedostamalla tietyt arviointiperusteet. Vaikka pystyisimme sulkemaan taidekäsityksemme tulkintamme ulkopuolelle, joudumme tulkitsemaan myös teosten sisältöä ja ideaa.⁶⁶

62 Määttänen 2012, 162; Dewey 2010; Merleau-Ponty 2006

63 Sederholm 2000, 18–19; Dickie 1981; Eaton 1994; Dewey 2010; Haapala 1990; Kuusamo 1990

64 Sava 2004, 116

65 Eaton 1994, 134

66 Kotkavirta 2009, 42-52; Merleau-Ponty 2006

7 Tehtävänantojen arviointiperusteiden analysointia

Taiteen kritiikissä ja estetiikassa voidaan käyttää kuvan ominaisuuksien karkeaa jakoa formaaleihin ja semioottisiin sisältöihin. Olen aiemmin tutkimuksessani todennut, että karkea jako näihin kahteen ryhmään on ongelmallinen. Tutkimukseni analyyttisessä osuudessa tulen kuitenkin viittaamaan useasti toteutusten formaaleihin, muodollisiin ominaisuuksiin ja semioottisiin, merkkikielellisiin sisältöihin. Olen käyttänyt samaa jakoa myös eritellessäni tehtävänantojen arviointiperusteita. Nämä molemmat ominaisuudet ovat keskeisiä kuvien analyysissä ja tulkinnassa. Vaikka käytän termejä erottelemaan kuvan eri ominaisuuksia, tämä ei sulje pois muodon ja sisällön vaikutusta toisiinsa. Muoto voi vaikuttaa viestiin ja sisältöön, ja sisältö antaa muodolle uusia merkityksiä.

Muodolla ja formaaleilla ominaisuuksilla viitataan yleensä toteutuksen väreihin, muotoihin, rytmeihin tai kuvakulmiin⁶⁷. Panofskyn kuva-analyysin ensimmäinen vaihe käsittelee juuri näitä sisältöjä⁶⁸. Semioottisilla merkkisisällöillä viitataan tulkinnan varaisiin sisältöihin. Panofskyn analyysin toinen ja kolmas vaihe käsittelevät muodollisia ja semioottisia merkkisisältöjä. Semioottisilla merkkisisällöillä viitataan tulkinnan varaisiin sisältöihin.

Tehtävänantojen arviointiperusteissa viitataan usein *ideaan* tai *havaintojen* oivaltavuuteen ja monimuotoisuuteen. Nämä arviointiperusteet ovat kuitenkin tulkittavissa *formaaleiksi* tai *sisällöllisiksi* kriteereiksi. Sisällölliset ja ideaan liittyvät arviointiperusteet ovat vaikeasti määriteltävissä. Tutkimuskysymykseni tavoitteena on selvittää kuinka näitä sisältöjä on tulkittu tehtävätoteutusten arvioissa ja pisteytyksissä.

Käsittelen tässä kappaleessa lyhyesti tehtävänantojen arviointiperusteita. Alle on listattu kaikki tehtävänannoissa vuosina 2008–2010 käytetyt arviointiperusteet. Tehtävälistojen välistä puuttuu tehtävänumeroita, jotka ovat olleet valintakoetilanteessa haastatteluja tai muita pedagogisia tehtäviä.

2008

Tehtävä 1

- Visuaalisten ilmaisukeinojen hallinta (1/2008)
- Kuvan ja sanan vuorovaikutus (1/2008)
- Yllättävyys (1/2008)

67 Suvanto et al. 2004, 86-89

68 Seppä 2012, 106–107

Tehtävä 3

- Oman näkökulman välittyminen (3/2008)
- Visuaalisten ilmaisekeinojen hallinta (3/2008)

Tehtävä 4

- Kuvakerronta (4/2008)
- Sommittelu (4/2008)
- Idean välittyminen (4/2008)

Tehtävä 6

- Herkkyys ympäristön yksityiskohdille (6/2008)
 - Paikan taju (6/2008)
 - Kekseliäisyys (6/2008)
- Kyky visualisoida omaa ympäristösuhdetta (6/2008)

Tehtävä 7

- Suunnittelu- ja organisointitaidot (7/2008)
 - Projektin idea (7/2008)
- Konkretisointi ja tavoitteiden määrittely (7/2008)
- Projektin sanallinen ja visuaalinen esittely (7/2008)
- Visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus (7/2008)

Tehtävä 9

- Idean kiinnostavuus ja välittyminen (9/2008)
 - Kolmiulotteinen visualisointi (9/2008)
 - Kokonaisuus (9/2008)

2009

Tehtävä 1

- Havaintojen omaperäisyys (1/2009)
- Aiheen välittyminen katsojalle (1/2009)
 - Visuaalinen kokonaisuus (1/2009)

Tehtävä 2

- Muutoksen kekseliäisyys ja teho (2/2009)
- Visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus (2/2009).
- Vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen (2/2009)

Tehtävä 3

- Kuvakerronnan ja idean toimivuus (3/2009)
 - Kerronnan selkeys (3/2009)
- Havaintojen tarkkuus ja omaperäisyys (3/2009)

Tehtävä 6

- Kyky kuvata kohde ilmeikkäästi ja uskottavasti (6/2009)
 - Idean kiinnostavuus ja välittyminen (6/2009)
 - Kokonaisuuden eheys (6/2009)

Tehtävä 7

- Toteutuksen visuaalinen kokonaisuus (7/2009)
 - Innostavuus (7/2009)
 - Käyttökelpoisuus (7/2009)
- Ympäristöhavaintojen monipuolisuus (7/2009)

Tehtävä 8

- Kolmiulotteisen muodon hahmottaminen (8/2009)
- Rakenteen ja muodon mielenkiintoisuus (8/2009)
 - Olennollisuus (8/2009)
- Katseltavuus eri suunnista (8/2009)

2010

Tehtävä 1

- Monimerkityksisen aiheen persoonallinen ja harkittu kuvaus (1/2010)
 - Valitun tekniikan hallinta (1/2010)

Tehtävä 3

- Muutoksen kekseliäisyys ja teho (3/2010)
- Visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus (3/2010)
- Vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen (3/2010)

Tehtävä 4

- Persoonallinen kuvallinen esitys (4/2010)
- Valittujen välineiden ja ilmaisutavan hallinta (4/2010)

Tehtävä 6

- Kyky tehdä havaintoja ja hyödyntää niitä kuvallisen kokonaisuuden rakentumisessa (6/2010)
- Oman näkökulman välittyminen (6/2010)

Tehtävä 7

- Kuvakerronnan mielenkiintoisuus (7/2010)
- Idean välittyminen (7/2010)
- Valitun tekniikan hallinta (7/2010)

Tehtävä 9

- Idean oivaltavuus ja selkeys (9/2010)
- Pienoismallin kolmiulotteisen toteutuksen toimivuus ja rakennelman kestävyys (9/2010)

Arviointiperusteiden analysointi on välttämätön osa tutkimustani. Osa tutkimuskysymystäni on selvittää vastaako korkeita pistemääriä saaneiden tehtävätoteutusten pisteytys arviointiperusteita ja tehtävänannon ohjeistuksia. Käyn läpi arviointiperusteiden sisällöt, jotta voin myöhemmin verrata kuva-analyysin havaintojani arviointiperusteisiin.

Edellä listatuissa arviointiperusteissa on paljon samoja tai ainakin toisiaan muistuttavia sisältöjä. En käy tässä osiossa yksityiskohtaisesti läpi jokaista listattua kriteeriä, vaikka olen analysoinut kaikki arviointiperusteet. Otan esille joitain esimerkkejä, selittääkseni mitä tarkoitan arviointiperusteiden monitulkintaisuudella. Selitän myös, mitkä arviointiperusteet koskevat mielestäni formaaleja ja mitkä sisällöllisiä ominaisuuksia.

Visuaalisuuteen viittaavat arviointiperusteet ovat yleisiä tutkimani tietokannan tehtävänannoissa. *Visuaalisten ilmaisukeinojen hallinta* (1 & 3/2008), *visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus* (7/2008), *visuaalinen kokonaisuus* (1/2009), *toteutuksen visuaalinen kokonaisuus* (7/2009) ja *visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus* (2/2009 & 3/2010) viittaavat mielestäni kaikki suorituksen kokonaisuuteen. Visuaalinen -termi viittaa johonkin näkyvään, nähtävään tai

näköaistiin liittyvään⁶⁹. Tehtävätoteutuksissa on kyse ainoastaan näkyvästä, joten visuaalisuuteen viittaavat arviointiperusteet käsittävät toteutusten koko ulkomuodon ja esittämisen tavat.

Arviointiperusteena visuaalisuus on erittäin laaja ja vaikeasti määriteltävä. Esimerkiksi *visuaalisten ilmaissukeinojen ballinta* (1 & 3/2008) voi viitata muotoihin, sommitelmaan, värienkäyttöön ja käytettyyn tekniikkaan, mutta myös toteutuksen sisältöön. Toteutusten sisältö ja muoto ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Värien käyttö voi esimerkiksi tukea toteutuksen tunnelmaa tai kerrottavaa tarinaa. Myöskään termi *ilmaissukeinot* ei viittaa mielestäni ainoastaan muodollisiin ominaisuuksiin.

Mielestäni myös seuraavien arviointiperusteiden kohdalla on määrittelyä koskevia ongelmia: *yllättävyys* (1/2008), *kekseliäisyys* (6/2008), *idean välittyminen* (4/2008), *idean kiinnostavuus ja välittyminen* (9/2008), *muutoksen kekseliäisyys ja teho* (2/2009 & 3/2010), *havaintojen tarkeuus ja omaperäisyys* (3/2009), *idean kiinnostavuus ja välittyminen* (6/2009), *persoonallinen kuvallinen esitys* (4/2010), *idean välittyminen* (7/2010) ja *idean oivaltavuus ja selkeys* (9/2010). Nämä arviointiperusteet voivat visuaalisuus-termin tavoin viitata mihin tahansa tehtäväsuorituksen osa-alueeseen. Kuten aiemmin raportissani totesin, idean synonyymeinä voidaan pitää esimerkiksi termejä oivallus, uusi ajatus, aate ja keksintö. Ideaan viittaavilla arviointiperusteilla hakijan halutaan tulkintani mukaan kiinnittävän toteutuksessa huomiota oivalluksensa välittymiseen katsojalle. Tehtävätoteutuksessa tulee pyrkiä näyttämään luovuutensa keksimällä tai oivaltamalla jotain ja esittämällä se selkeästi. Keksiminen, oivaltaminen, ideointi ja selkeys voivat viitata kuitenkin mihin tahansa suorituksen osa-alueeseen. Itse tulkitSEN termin *idea* usein koskevan sisältöä, mutta kuvan tekemisessä *idea* voi olla lähtökohtaisesti muotoon liittyvä. Esimerkiksi aiheeseen sopimaton maalaustyyli tai värienkäyttö, jolla halutaan aiheuttaa ristiriitaa kuvan sisällön ja muodon välillä. *Idea* voi olla vaikka erilainen fyysinen kuvakulma johonkin asiaan. Arviointiperusteiden termien tulkinta jää arvioijien päätettäväksi.

Persoonallinen kuvallinen esitys (4/2010) on yhtä laava arviointiperuste. Persoonallisella viitataan tulkintani mukaan johonkin omakohtaiseen tai erikoiseen. *Yllättävyys* (1/2008) ja *kekseliäisyys* (6/2008) ovat hyvin lähellä tätä arviointiperustetta. Termit *yllättävä* ja *kekseliäs* voivat tulkintani mukaan viitata tekotapaan, sisältöön, näiden yhdistelmään tai mihin tahansa kuvan tekemisen osa-alueeseen. *Muutoksen kekseliäisyys ja teho* (2/2009 & 3/2010) lukeutuu mielestäni samaan joukkoon.

Arviointiperusteissa on enemmän selkeästi pelkkään muotoon kuin sisältöön liittyviä perusteita. Esimerkiksi *sommitelu* (4/2008) ja *valitun tekniikan ballinta* (7/2010) viittaavat ainoastaan formaaleihin ominaisuuksiin. Puhtaasti sisältöön liittyviä arviointiperusteita on hyvin vähän. Sisällölliset ominaisuudet ovat mielestäni riippuvaisia esitystavasta ja sen selkeydestä, eli

muodollisista ominaisuuksista. Tällöin sisällöllisiä elementtejä ei voi arvioida ainoastaan sisältöön liittyvillä arviointiperusteilla.

Analysoidessani arviointiperusteita pyrin pitämään ne tehtäväkohtaisina kokonaisuuksina. Arviointiperusteiden ei ole välttämättä tarkoitettu toimivan yksittäin. Olisi outoa, jos tehtävätoteutuksia arvioitaessa tarkasteltaisiin toteutuksia vain yhden arviointiperusteiden näkökulmasta kerrallaan. Esimerkiksi alla olevassa esimerkissä tehtäväsuorituksen arviointiperuste *idean välittyminen* (4/2008) toteutuu luultavimmin perusteiden *kuvakerronta* (4/2008) ja *sommittelu* (4/2008) avulla. Näin kaikki arviointiperusteet ovat kytköksissä toisiinsa.

8 Kuvatietokannan analysointi –tehtävätoteutusten analysointi Panofskyn menetelmällä

Tässä luvussa analysoin tehtävätoteutuksia. Käyn yksitellen läpi luokittelemani viisi tehtävätyyppiä. Olen valinnut analysoitavaksi jokaisesta luokittelemastani tehtävätyypistä yhden tehtävänannon, niin että analysoitavana on tehtävänantoja jokaiselta tietokannan käsittämältä vuodelta. Tutkimuskysymykseni mukaisesti analysoin 5 pistettä saaneita tehtävätoteutuksia, jotta saisin selvitettyä ja sanallistettua korkeisiin pisteisiin liittyviä syitä. Analyysissä erittelen sanallisesti jokaisen otantaani kuuluvan tehtävätoteutuksen. Analysoin kuvat yksi kerrallaan. Jokaisen kuvan analyysin yhteydessä on myös tietokannasta kopioitu valokuva analysoitavasta tehtävätoteutuksesta. Olen jakanut jokaisen tehtävätyypin omaksi luvukseen, joka koostuu 5 pisteen toteutusten analyysistä ja yhteenvedosta. Jokaisen tehtävätyypin yhteenvedossa kokoon tehtävätyypin suorituksista tekemäni havainnot ja otan esimerkiksi muita pistemääriä saaneita toteutuksia tukemaan tekemiäni havaintoja.

Analyysiosuudessa asetan itseni hyvin samantapaiseen tilanteeseen työt aiemmin arvioineiden henkilöiden kanssa. Vaikka kuvien analysointini perustuu siihen tarkoitukseen kehitettyyn kuva-analyysiin, ovat useat johtopäätökseni subjektiivisia tulkintoja kuvien sisällöistä tai muodoista. Panofskyn kuva-analyysin kaksi viimeistä tasoa perustuvat henkilökohtaiselle tulkinnalle kuvan muoto- ja merkityssisällöistä.⁷⁰ Panofskyn kuva-analyysin mukaisesti lähdän liikkeelle kuvien yleismaailmallisista elementeistä ja aiheista, eli esi-ikonografisesta tasosta. Tämän jälkeen tutkin toteutusten ikonografisia ja ikonologisia elementtejä.

Luokittelemani tehtävätyypit ovat:

Otsikkotehtävät

Intertekstuaaliset tehtävät

Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät

Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät

Kuvakerrontatehtävät

8.1 Otsikkotehtävät

Rajaamistani otsikkotehtävistä päätin ottaa analysoitavaksi vuoden 2009 ensimmäisen tehtävän, jonka otsikko on ”Aamu”. Tehtävässä hakijoiden tuli tehdä yksinkertaisesti kuva otsikon aiheesta. Kyseisessä tehtävänannossa on yhdeksän 5 pistettä saanutta tehtävätoteutusta, joista kaikki on toteutettu paperille. Yksi suoritus on toteutettu kollaasitekniikalla ja muissa toteutuksissa on käytetty joko piirtimiä tai maaleja.

Aamu

Tee kuva otsikon aiheesta.

Toteutustapa

Vapaa, paperille tehtäessä A3.

CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet

Havaintojen omaperäisyys, aiheen välittyminen katsojalle, visuaalinen kokonaisuus.

a1

Kuvan a1 tehtävätoteutus on kuva hampaita harjaavasta hahmosta. Henkilö on kuvattu peilin kautta niin, että vain osa kasvoista on näkyvissä. Näky on hampaita peilikaapin edessä joskus harjaavalle tuttu. Toteutuksessa peilikaappi on auki ja kaapissa on arkisia käyttötavaroita. Hampaita harjaavan henkilön kasvot on kuvattu elävästi ja hieman karikatyyrimäisesti. Peilistä heijastuvat kasvot ja kaakelipinnat ovat uskottavasti toteutettuja.

Tehtävätoteutuksen tulkinta ikonografisella tasolla tuo mieleeni hieman ironisen lähestymistavan arkiseen aiheeseen: hampaidenpesuun. Toteutuksen sisällölliset, ikonologiset, merkitystasot syntyvät tulkintani mukaan sen tekotavasta. Karrikoiden ja hieman inhorealistsesti piirretty toteutus korostaa hampaidenpesun arkisuutta.

a2

Kuvan a2 tehtäväsuorituksessa on kuvattuna sängyssä makaava henkilö. Sängyn takana olevasta oviaukosta kajastaa kirkas valo, joka valaisee osan hahmon kasvoista. Valon ja varjon suhde on intensiivinen. Hahmon ilme vaikuttaa uniselta ja varjoisa puoli kasvoista näyttää siltä kuin se olisi vielä unessa. Toteutukseen on valon avulla luotu vahva tunnelma. Sommitelma on klassinen ja yksinkertainen. Toteutuksen lähestymistapa otsikon aiheeseen on arkinen.

Aamua aiheena on lähestytty esi-ikonografisesti välittömän havainnon ja havainnon välittämän tunnelman kautta. Ikonografiset tulkinnat toteutuksesta syntyvät näiden havaintojen kautta omista heräämisen kokemuksista. Kuvaan on helppo samaistua. Kirkas, oviaukosta tai ikkunasta silmiin paistava aamuvalo on kokemuksellisesti mieleenpainuva hetki, joka ainakin omassa tulkinnassani on rauhallisen heräämisen symboli. Ikonologisella tasolla toteutuksen sisällölliset merkitykset rakentuvat aamuisen valon ja henkilöhahmon ilmeen avulla luotuun tunnelmaan heräämisestä.

a3

Kuvan a3 tehtäväsuorituksessa naispuolinen hahmo istuu ikkunan vieressä kahvikuppi edessään. Hahmon kasvoille lankeaa vahva varjo. Ikkunasta tuleva valo ei riitä valaisemaan hahmon silmiä ja ne paistavat valkoisina taustan pimeydestä. Pöydälle tuleva ikkunan valo on aamuinen. Hahmon yläpuolelle kohoaa ajatuskupla jossa todetaan ”Varsin miellyttävä aamu”. Kuvan valaistuksesta ja hahmosta välittyvä tunnelma vaikuttaa olevan ristiriidassa ajatuskuplan tekstin kanssa. Hahmo katsoo katsojaa kohti edessään punainen sydänmuki. Toteutuksen ristiriitaiset viestit luovat kuvaan mielestäni kiehtovan tunnelman.

Ristiriitainen tunnelma ja sen takana olevat syyt ovat monella tapaa tulkittavissa. Ikonografisella tasolla toteutus tuo mieleen sarjakuvat ja katsojana haluaisin tietää, mitä on ollut edellisessä ruudussa ja mitä on seuraavassa ruudussa. Toteutuksesta voi havaita, kuinka pienillä asioilla voi luoda ristiriitaisia viestejä. Varjoon jäävät silmät ja pimeä huone ovat vastapari ajatuskuplan toteamukselle. Ikonologisella tasolla toteutuksessa tarkastellaan tulkintani mukaan kuvan ja tekstin välistä suhdetta kuvakerronnan keinona.

a4

Kuvan a4 tehtävätoteutuksessa on kuvattuna ikkunan äärellä seisova pieni poika. Poikaa katsotaan kuva-alan oikeasta alalaidasta käsin. Vaikuttaa siltä, että katsoja on asetettu sänkyyn katsomaan poikaa ja poika katsoo takaisin. Ulkoa tuleva kirkas valo luo vahvan aamun tunnelman. Ikkunan vierellä olevat verhot on kuvattu elävillä viivoilla. Näyttää siltä, että verhot liikkuvat ikkunasta puhaltavan tuulen mukana. Suorituksen vino perspektiivi on uskottavasti toteutettu. Lyijykynän käytöllä kuvaan on luotu vahvat valo- ja varjokohdat.

Ikonografiset ja ikonologiset merkitykset hukkuvat omassa tulkinnassani välittömän tunnelman ja aamuisen havainnon taakse. Ikonografisia merkityksiä voi hakea pojan ja häntä kuva-alan ulkopuolelta katsovan henkilön välille. Myös pojan ja ikkunan ulkopuolella olevan maailman välille syntyy jännite. Poika on kiivennyt katsomaan ulos ikkunasta ja katsojana en voi nähdä mitä ikkunasta näkyy. Toteutuksen tunnelma tuo mieleen lapsuuden ja viileän kevättilman.

Ikonologisella tasolla vaikuttaa siltä, että toteutuksessa on tarkoituksella haluttu kuvata aamua juuri vahvan tunnelman kautta. Lapsuuteen ja lapsiin on usein helppo samaistua ja samaistumisen kautta myös tunnelmat välittyvät tehokkaasti.

a5

Kuvan a5 tehtäväsuorituksessa on lintuperspektiivistä kuvattu koivumetsämaisema. Metsässä on teltta, josta pilkottaa ulos jalkaterät. Toteutuksessa on hailakka valo, joka tuo mieleen aamun, myös puiden pitkät varjot kertovat auringon paistavan matalalta. Teltasta näyttää tulevan ulos savua. Kuvan oikeassa kulmassa on lähellä oleva, tarkasti piirretty koivu, joka yhdessä kauempana olevien koivujen kanssa luo toteutukseen vahvan perspektiivin. Toteutuksessa on levollinen tunnelma.

Ikonografisella merkitystasolla toteutuksessa on kuvattu normaalista kaupunkilaisen arjesta poikkeava aamu. Teltta elementtinä ei ole virittynyt samoilla sisällöillä kuin aamukahvit tai hampaiden pesu. Yleensä teltasta herätessä ei ole kiire mihinkään. Toteutuksen voi tulkita kertovan myös tekijän luontosuhteesta.

Tulkintani mukaan toteutuksessa on ikonologisella tasolla pyritty luomaan kontrastia käsitykselle arkisesta aamusta. Paljaat jalat keskellä luontoa ovat mielestäni vahva vapauden symboli. Teltasta ulos tuleva savu leijuu rauhallisesti ja kuvastaa aamun rauhallisuutta. Myös haalea värimaailma vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta tehokeinolta seesteisen tunnelman luomiselle.

a6

Kuvan a6 tehtävätoteutuksessa on kuvattuna kiireisen näköinen naishahmo, joka kaataa itselleen kahvia keittiössä. Hänellä on sukka ainoastaan toisessa jalassa. Jalkojen juuressa touhukas kissa ryömiä maton alla. Katsoja katsoo kuvaa etualalla pomppaavien paahtoleipien takaa. Leivät tuovat kuvaan liikettä ja vauhtia. Toteutuksen henkilö katsoo leipiin ja kahvi läikkyy yli kupista. Pienet elementit luovat kuvaan kiireisen vaikutelman. Kuva on hyvin valoisa ja valo tuo mieleen aamuauringon.

Toteutus on kuvattu mielenkiintoisesta kuvakulmasta pomppaavien leipien takaa. Tämä kuvakerronnallinen tehokeino tuo mielenkiintoisuutta arkiseen aiheeseen. Katsoja pääsee ikään kuin tirkistelemään toteutuksen henkilön kiireistä aamua. Toteutuksessa on käytetty akvarelleja ja maalausjälki on elävää. Eri kuvaelementtien tekstuurit ovat uskottavasti rakennettuja. Pienien tehokeinojen avulla toteutuksesta välittyy vahvasti aamun kiireinen tunnelma.

Ikonologisella tasolla tulkitsen, että toteutuksessa on haluttu kuvata kiireen tuntua arkisten elementtien avulla. Yksinäinen sukka, temmeltävä kissa, juuri ponnahtaneet paahtoleivät ja kahvin kaato korostavat yhdessä aamuista kiireen tuntua.

a7

Kuvassa a7 on kollaasimenetelmin ja maalaamalla toteutettu tehtäväsuoritus. Kuvassa on nukkuva hahmo, joka on laittanut tai tiputtanut matkapuhelimensa sängyn vieressä olevaan kahvikuppiin. Henkilön kasvojen ja käsien iho on tehty rypistetyistä ja maalatusta paperista. Kasvot ovat epämuodostuneen näköiset ja myötäilevät toteutuksen hieman ekspressiivistä tyyliä. Hahmo vaikuttaa olevan vatsallaan ja hänen suunsa on ammolleen. Vaikuttaa siltä, että hahmo on erittäin väsynyt tai unessa. Kahvikupissa olevan matkapuhelimen näytöllä näkyy herätyskellon kuva, mikä viittaa siihen, että hahmo on laittanut matkapuhelimen kuppiin sen alettua herättämään. Toteutuksen sommittelussa, värien käytössä ja maalaustavassa on vahvan impressionistisia piirteitä. Kuvassa on käytetty vahvaa sinisten ja oranssien vastavärikontrastia.

Ikonologisella tasolla toteutuksessa on tulkintani mukaan pyritty erikoisen hahmon ja impressionistisen maalaustyylin kautta luomaan ilmaisullinen, tuore ja tunnelmallinen näkökulma annettuun aiheeseen.

a8

Kuvan a8 tehtävätoteutuksessa on kuvattuna kaksi sängyssä makaavaa hahmoa. Toinen hahmoista on hereillä ja katsoo kelloaan, toinen nukkuu puoliksi kelloa katsovan hahmon päällä rauhallisen näköisenä. Edellisen esimerkkikuvan tavoin tehtävätoteutuksessa on käytetty sinisen ja oranssin välistä kontrastia. Toteutuksessa on ekspressiivinen maalaustyyli. Hahmot on luotu näkyvillä siveltimenvedoilla. Kelloa katsovalle hahmolla on verestävän oloiset silmät ja hän näyttää olevan raivoissaan. Hahmo on maalattu kylmän sinisillä ja violeteilla sävyillä. Toinen hahmoista on värjätty lämpimän keltaoransseilla sävyillä, ja hahmo vaikuttaa olevan levollinen. Hahmojen tunnetilojen välille syntyy vahva kontrasti ilmeiden, ja hahmojen värien myötä.

Ikonologisella tasolla toteutuksessa on tulkintani mukaan haluttu lähestyä kahta eri tunnetilaa värien käytön avulla.

a9

Kuvan a9 tehtävätoteutuksessa on kuvattuna kaksi suurta, vanhanoloista puuta. Tausta on kylmän sininen ja horisontissa on aamunkajoa muistuttavaa valoa. Puut on toteutettu yksityiskohtaisesti ohuella tussilla piirtäen. Esi-ikonografisella, välittömän havainnon tasolla, toteutus kuvaa aamuista tunnelmaa aamuisen valon avulla. Musta siluettimainen tausta luo kuvaan vastavalon vaikutelman. Aurinko on vasta nousemassa.

Tarkemmalla tarkastelulla puista löytyy kuitenkin merkityssisältöjä. Puiden runkoihin on piilotettuina haukottelevia kasvoja. Kasvojen kautta luonto saa inhimillisiä piirteitä. Toteutuksessa on myös satukirjan kuvituksista muistuttavia piirteitä. Antropomorfistinen puiden henkiinherättäminen on mielenkiintoinen näkökulma arkiseen otsikon aiheeseen.

Ikonologisella tasolla vaikuttaa siltä, että toteutuksessa on haluttu lähestyä tarkoituksenmukaisesti arkista aihetta erikoisesta näkökulmasta. Kuvan sisältöön piilotetut haukottelevat hahmot ovat keino osoittaa kuvallista kypsyyttä.

8.1.1 Otsikkotehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin

Esi-ikonografisella tasolla 5 pistettä saaneista toteutuksista ei ollut tulkintani mukaan löydettävissä kuvan tekemisen tekniikkaan liittyviä taidollisia tai menetelmällisiä yhtäläisyyksiä, jotka olisivat erottaneet ne muita pistemääriä saaneista toteutuksista. Värien käyttö, ja piirtämisen ja maalaamiseen tekniikat ovat hallittuja, mutta niin on myös suuressa osassa muita pistemääriä saaneista toteutuksista.

Tehtävänannon teema on määritelty tehtävänannon otsikossa, joten kaikkia Aamu-tehtävän suorituksia tarkastellessa tematiikka liittyy aamuun, useissa toteutuksissa selkeästi aamun toimiin tai itse heräämiseen. Näin on myös 5 pistettä saaneiden tehtävien joukossa. Viisi yhdeksästä 5 pistettä saaneesta tehtävästä käsittelee aamua heräämisen kautta⁷¹. Keskeisiä ovat myös aamun toimet ja niiden kautta kuvattu aamun tunnelma. Aiheet ja sisällöt ovat hyvin arkisia.

Monessa viiden pisteen suorituksessa valoa on käytetty taitavasti luomaan aamun tunnelmaa. Mielestäni juuri tunnelman välittyminen on kaikkia 5 pistettä saaneita tehtäväsuorituksia yhdistävä tekijä. Arkisiin toimiin ja havaintoihin on helppo samaistua tunnelman kautta. Pelkkinä tapahtumina, ilman tunteellista samaistumista, ne eivät olisi yhtä kiinnostavia. Esimerkiksi kuvassa a2, tunnelma on luotu vahvalla oviaukosta tulevalle valolla. Tilanne on hyvin arkinen, mutta kuvan henkilöön voi samaistua.

Ikonografisella tasolla tarkasteltuna toteutuksia yhdistää lähinnä aamun teema. 5 pistettä saaneissa toteutuksissa arkista aihetta on lähestytty hyvin yksinkertaisesti. Vaikuttaa siltä, että lähes kaikki viiden pisteen toteutukset perustuvat vahvasti esi-ikonografisen tason ilmaisulle. Ikonografisia elementtejä on vaikea tunnistaa. Toteutusten henkilöhahmot tai miljööt ovat arkisia ja yleismaailmallisia, eikä niitä välttämättä tarvitse mielestäni tulkita tai analysoida sisällöllisesti. Toteutusten sisältöjen kautta itselleni katsojana tuli mieleen muistoja ja eläytyminen toteutuksen sisältöön on osaltaan ikonografista tulkintaa.

Panofskyn analyysin kolmas ikonologinen taso on kuvan tulkintaa kulttuurillisena ja henkilöön sidonnaisena kohteena. Arvioijat tulkitsevat tehtävätoteutukset oman maailmankuvansa ja kulttuurinsa pohjalta. Aamu on arkinen aihe, jonka sisäiset merkitykset eivät usein ole tulkinnanvaraisia vaan ennemminkin tunnelmaan ja arkisiin askareisiin liittyviä kokemuksia. Myöskään hakijan historia ei ole keskeinen, kun tehtävätoteutuksia arvioidaan arviointiperusteiden pohjalta. Ikonologista vaihetta pidetään Panofskyn analyysissä kokoavana tulkintana⁷².

71 kuvat 2, 3, 7, 8, 9

72 Anttila 2006, 373

Ikonologinen taso näkyy Aamu-tehtävässä omalla kohdallani viehtymyksenä erilaisiin kuvan esittämisen tapoihin. Pisteytyksen kannalta keskeiset tekijät ovat mielestäni kuitenkin esi-ikonografisen tason elementeissä, välittömissä tavoissa kuvata tunnelmaa. Otsikkotehtävistä kuitenkin puuttuu useissa muissa tehtävänantotyypeissä määritelty sisällöllinen viesti. Viiden pisteen tehtäväsuorituksissa ei ollut havaittavissa yhteiskunnallisia tai kulttuurillisia merkityksiä, jotka olisivat olleet niin näkyviä, että niillä voisi selittää tehtävien korkeita pistemääriä. Ainakaan mitään yleistettävää tekijää ei löytynyt.

Omassa tulkinnassani keskeisimmäksi yhdistäväksi tekijäksi 5 pisteen suorituksille muodostui niiden välittömän havainnon omaperäisyys ja yksinkertaisuus. Kuvat a1, a2, a4, a5 ja a6 perustuvat suoraan esi-ikonografiseen havaintoon aamun hetkestä. Kuvat a3 ja a9 perustuvat yllättävään havaintoon. Kuvan 3 toteutuksessa teksti on ristiriidassa kuvan ilmeen ja tunnelman kanssa, ja kuvan a9 toteutus saa uusia sisältöjä tarkemman havainnoinnin jälkeen.

Arviointiperusteista ensimmäisenä on *havaintojen omaperäisyys*. Vapaasti tulkittuna tämä voi tarkoittaa monenlaista lähestymistapaa tehtävän otsikon aiheeseen. Arvosanan 5 saaneet tehtävätoteutukset erottuvat muista pistemääriä saaneista toteutuksista juuri havainnointitapansa vuoksi. Myös muita pistemääriä saaneiden suoritusten joukossa on omaperäisiä havaintoja, mutta ne eivät viittaa yhtä vahvasti itse havaitsemisen aktiin. Niissä havainto on jo itsessään usein väritetty ja aamua kuvataan ekspressiivisemmin. Tällaisissa tapauksissa työn teema saattaa jäädä usein vähälle huomiolle ja hakija on keskittynyt enemmän omaperäisen tunnelman luontiin. Oman tulkintani mukaan tällaisissa henkilökohtaiseen tunnelmaan perustuvissa tehtäväsuorituksissa ei välttämättä ole kosketuspintaa arvioijien tunnemaailmaan ja näin työn tarkoitus ei toteudu. Alla on kaksi kolmen pisteen tehtäväsuoritusta.

Nämä toteutukset saattavat olla tekniseltä toteutukseltaan eheitä, mutta sisällön välittymisessä on ongelmia. Itse näen useassa tämän tehtävänannon ekspressiivisessä tehtävätoteutuksessa pyrkimyksen välittää suuria tunteita tai oloiloja. Hakijat haluavat ehkä erottua joukosta juuri vahvojen kokemustensa ja niiden välittämisen avulla. Tämä ei kuitenkaan välity välttämättä katsojalle ja toteutus muuttuu helposti sisällöllisesti pikkunäppäräksi tai melodramaattiseksi.

Monissa tehtävätoteutuksissa arkinen aihe aamu on yritetty tehdä mielenkiintoiseksi sisällöllisesti ja taiteellisesti. Koska hakijat eivät ole sisäistäneet tai tiedä Taidekasvatuksen osaston taidekäsitteiden sisältöjä, on arviointiperusteiden mukaisen tehtävätoteutuksen tekeminen haastavaa⁷³. Arviointiperusteista *havaintojen omaperäisyys* on erittäin monella tavalla tulkittavissa. Suurin osa hakijoista on tulkinnut tämän perusteen ekspressiivisyyttä edustavaksi kriteeriksi ja lähestynyt tehtävää yrittämällä luoda mahdollisimman omaperäisen tilanteen tai tunnelman. Korkeita pisteitä saaneet toteutukset taas ovat sisällöltään jokseenkin selkeitä ja ilmaisultaan maltillisia. Ne muistuttavat enemmän kuvituksia kuin taideteoksia. Heikomman arvosanan saaneet tehtävät taas tuntuvat pyrkivän taiteellisuuteen.

Muut arviointiperusteet tehtävälle olivat *aiheen välittyminen katsojalle* ja *visuaalinen kokonaisuus*. *Aiheen välittyminen katsojalle* täsmentää mielestäni perustetta havaintojen omaperäisyydestä. Aiheen tulee välittyä katsojalle omaperäisyydestä huolimatta. *Visuaalinen kokonaisuus* taas täsmentää tulkintani mukaan *aiheen välittyminen katsojalle*-kriteeriä. Visuaalisten valintojen kautta aihe joko välittyi tai ei välity katsojalle.

Mukana on tietysti myös poikkeuksia, joita on vaikeampi asettaa selkeästi eri kategorioihin. Esimerkiksi kuva a8 jäi itselleni hiukan avoimeksi niin sisällöllisesti kuin muodollisestikin. Kyseinen toteutus olisi mielestäni voinut aivan yhtä hyvin saada arvosanan 2, 3 tai 4. Näitä muita arvosanoja saaneiden tehtävätoteutusten joukosta löytyi hyvin samantapaisia toteutuksia. Esimerkiksi seuraavasta tehtävätoteutuksesta on saatu arvosana 3.

Toteutus on hieman surrealistinen ja ekspressiivinen. Tekijä on lähestynyt aihetta selkeästi värien ja hahmon asennon kautta. Kahvi/teemuki on keskeinen motiivi kuvassa. Tunnelma on eteerinen. Näyttää siltä, että kuvan hahmo ei millään jaksaisi hakea kuppia itselleen.

Alla oleva, arvosanan 5 saanut toteutus pohjaa myös vahvasti siinä käytettyihin väreihin. Siinä on vahva tunnelma vielä nukkuvan ja heränneen henkilön tunnetilojen välillä, mutta ilmaisullisesti se ei mielestäni kerro mitään toisin tai enempää kuin pisteet 3 saanut suoritus. Teknisesti 3 pisteen toteutus on mielestäni jopa eheämpi ja idearikkaampi. Molempien tematiikka on käsitykseni mukaan sama ja käsittelee aamun ja heräämisen negatiivisia puolia. Mikä siis selittää näiden kahden toteutuksen välisen piste-eron? Onko kyseessä ollut kenties vain arvioijan subjektiivinen kokemus ja samaistuminen aiheeseen?

Samansuuntaisia kysymyksiä herättää seuraavalla sivulla oleva, arvosanan 2 saanut toteutus. Suoritus on toteutettu akvarelleilla ja siinä kuvataan kesäistä aamua ja naista istumassa ikkunalaudalla ja juomassa kahvia. Kuvakulma on hyvin perinteinen ja maalaustapa on klassinen. Aihetta on myös lähestytty arkisen havainnon kautta. Toteutuksesta siis puuttuu ehkä omaperäisyys jota arviointiperusteissa peräänkuulutetaan, mutta verrattessa kuvaa joihinkin 5 pistettä saaneisiin tehtäviin, jää epäselväksi onko kyseinen toteutus sittenkään montaa pistettä huonompi. Riittääkö esimerkiksi erikoinen kuvakulma tekemään toteutuksesta omaperäisen?

Viisi pistettä saaneiden toteutusten selkeys ja tunnelmallisuus vaikutti erottavan ne muita pistemääriä saaneista suorituksista. Viiden pisteen toteutuksista välittyi voimakas aamun tunnelma. Tulkintani mukaan samat kriteerit ovat voineet vaikuttaa myös arvioijien päätöksiin pisteistä.

Yksi tutkimuskysymyksen osa oli tarkastella kuinka hyvin 5 pistettä saaneiden toteutusten sanallistamani ominaisuudet vastaavat tehtävänannon arviointiperusteita. Arviointiperusteiden määrittely tarkasti on vaikeaa, joten tähän kysymykseen vastaaminen perustuu subjektiiviselle tulkinnalleni. Huomioni 5 pistettä saaneista toteutuksista tukevat arviointiperusteissa esitettyjä kriteereitä. Kaikissa viiden pisteen tehtäväsuorituksissa aihe on kuvattu selkeästi ja se välittyy katsojalle. Tulkintani mukaan visuaalinen kokonaisuus on suurimmassa osassa suorituksia eheä. Havaintojen omaperäisyyden kriteeri täyttyy. Viiden pisteen suorituksissa *havaintojen omaperäisyys* näyttäytyy mielestäni arkisen aiheen -aamun- havainnointitavoissa, ei niinkään sisällössä. Viiden pisteen toteutuksissa havaintojen tavat ovat yllättäviä, mutta itse kuvattu tilanne on arkinen. Alempia pisteitä saaneiden toteutusten joukossa on hyvin paljon toteutuksia, joissa aamu on muutettu ekspressiiviseksi kuvitukseksi, johon aamun arkisuus katoaa.

Jäin kuitenkin pohtimaan millä perusteella *havaintojen omaperäisyys* –kriteeri tulkitaan koskemaan juuri havainnointitapoja, eikä omaperäistä näkökulmaa koko aamun käsitteeseen?

8.2 Intertekstuaaliset tehtävät

Intertekstuaalisiksi tehtäviksi määrittelemistäni tehtävistä valitsin tarkempaan tarkasteluun vuoden 2009 tehtävän 3. Kuva ja vastakuva. Vuoden 2009 intertekstuaalisessa tehtävässä hakijoilla oli käytössä 4 eri lähdemateriaalikuva, joista yhteen toteutuksen tuli pohjautua. Useampi mahdollinen lähdekuva teki kyseisestä vuoden 2009 tehtävästä monipuolisemman verrattuna muihin intertekstuaalisiin tehtäviin.

2009

Kuva ja vastakuva

Valitse tehtävän liitteenä olevista neljästä kuvasta yksi. Paneudu ensin kuvan sisältöön: mistä kuvassa mielestäsi on kyse, mitä se kertoo, minkälaisia ajatuksia välittää? Tee valitsemasi kuvan pohjalta uusi kuva siten, että alkuperäisen kuvan sisältö muuttuu mahdollisimman radikaalisti mutta yhteys alkuperäiseen kuvaan säilyy tunnistettavana.

Toteutustapa

Paperi A3, erilaiset piirtimet ja värit (ei öljyvärejä).

Arviointiperusteet

Muutoksen kekseliäisyys ja teho, visuaalisen esittämisen keinojen tarkoituksenmukaisuus, vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen.

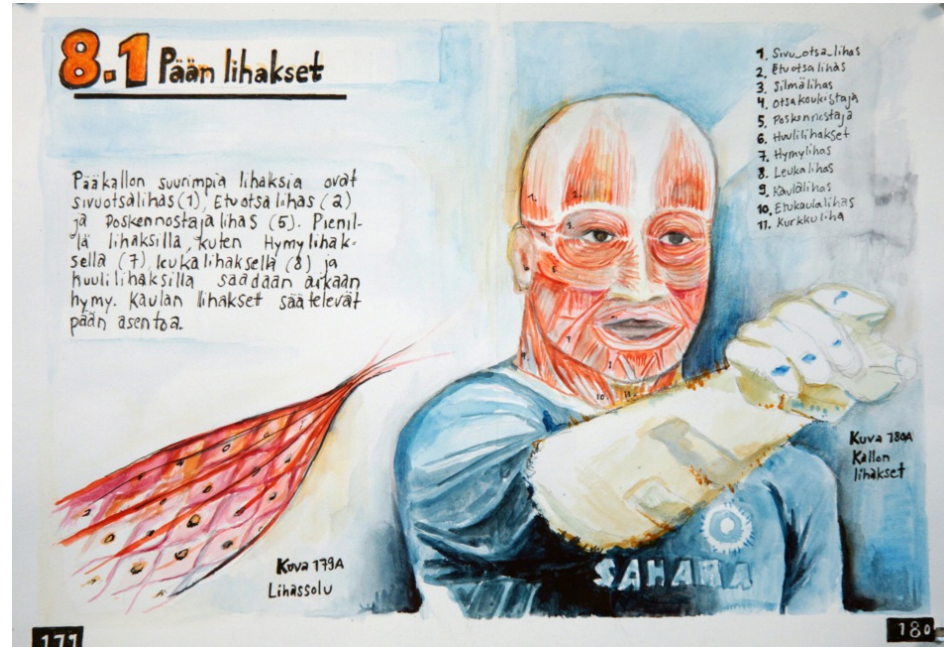
Valitsemani intertekstuaalisen esimerkkitehtävän neljästä, yllä olevasta lähdekuvasta kaksi oli valokuvia ja kaksi maalauksia. Molemmat maalaukset ovat esittäviä mutta monitulkintaisia. Valokuvissa näen viitteitä naisten ja miesten stereotyyppisistä rooleista. Cindy Shermanin valokuvan naisesta tiskien ääressä voi tulkita ottavan kantaa naisten stereotyyppiseen asemaan avuttomina kodinhengittäjinä. Naisen katse on mielestäni viekoitteleva, mutta samalla avuton. Urheilullinen kuva baseballin pelaajasta taas on hyvin maskuliininen ja tyynen aggressiivinen. Miehen ojossa oleva käsi on käskevä. Kuva voisi muodostaa vastakuvaparin Cindy Shermanin valokuvan kanssa. Lähdemateriaalin maalauksissa on mielestäni viittauksia poliittisiin kysymyksiin. Maalaus shakkinappuloista, voisi viitata valintakokeiden aikana esillä olleeseen Viron ja Venäjän patsaskiistaan. Shakkinappuloiden symbolinen merkitys ja viron lipun väreissä oleva tausta johdattelee poliittiseen tulkintaan. Viimeinen lähdemateriaalin maalaus viittaa tulkinnassani värityksellään ja muotokielellään Lähi-itään ja naisten asemaan eri kulttuureissa. Hieman abstraktissa sommitelmassa hahmot vaikuttavat katsovan merelle.

Arvosanan 5 saaneita tehtävätoteutuksia on tässä tehtävänannossa ainoastaan seitsemän. Jokaista lähdemateriaalina ollutta kuvaa on käytetty ainakin yhden 5 pisteen tehtäväsuorituksen materiaalina.

Lähdemateriaalina toimineet kuvat.

b1

Kuvan b1 tehtävätoteutuksessa on viitattu selkeästi urheilija-valokuvaan. Toteutuksessa hahmo seisoo täsmälleen samassa asennossa, käsi ojossa. Hahmon ulkonäköä on kuitenkin muutettu. Lähdemateriaalin kuvasta on tehty opetuskirjan aukeamaa muistuttava toteutus. Toteutuksen alalaidoissa on sivunumerot ja ylhäällä kuva on otsikoitu temalla ”8.1 Pään lihakset”. Kuvan ympärille on lisätty tekstejä ja listauksia pään eri lihaksista. Hahmon kasvot on tehty näyttämään lihaksiston läpileikkaukselta.

Ikonografisella tasolla kuvan tematiikka on selvä. Toteutuksessa jäljitellään oppikirjamaista informaatiota. Ikonologisella tasolla vaikuttaa siltä, että toteutuksessa on haluttu muuttaa lähdemateriaalin kuvan sisältöä mahdollisimman radikaalisti. Toteutus ei vaikuta olevan kommentti millekään lähdemateriaalista heränneelle sisällölliselle temalle.

Kuvan b2 tehtävätoteutuksessa on kommentoitu lähdemateriaalin jälkimmäistä maalausta. Alkuperäisen maalauksen maltillinen ja murretuilla sävyillä luotu värimaailma on muutettu ja toteutuksessa tilalla on intensiivisiä huomiovärejä. Toteutus on väritetty tusseilla. Alkuperäisen työn varjomaiset hahmot on muutettu tummaihoisiksi henkilöiksi, jotka ovat uima-asuissa. Keskellä oleva naishahmo seisoo uimahyppytelineellä. Kaikki hahmot vaikuttavat onnellisilta. Piirrostyylillä on hieman karrikointia.

Tehtävätoteutuksessa muutos alkuperäiseen kuvaan on tapahtunut muodollisesti, mutta tulkintani mukaan sillä on kommentoitu myös lähdemateriaalikuvan sisältöä. Ikonologisesti tehtävätoteutuksen voi tulkita ottavan kantaa esimerkiksi naisten asemaan joissain kulttuureissa. Toisaalta sen voi ajatella kommentoivan sarkastisesti pyrkimystä muuttaa kaikki kulttuurit länsimaisiksi turistikohdeiksi. Muutos alkuperäiseen kuvaan käy ilmi sisällöllisesti ja muodollisesti.

b3

Kuvan b3 tehtävätoteutus toimii vastakuvana maalaukselle, jossa on kuvattuna shakkinappuloita. Toteutuksessa alkuperäisen maalauksen värimaailma on muutettu kirkkaammaksi. Toteutuksessa alun perin kaksiulotteisen maalauksen elementit on irrotettu ja muokattu kolmiulotteisuutta korostavaan perspektiiviin. Shakkinappuloiden lisäksi kuvassa on lintu, joka on nokkimassa yhtä nappuloista. Toteutuksessa on voimakasta liikkeen tuntua. Osa shakkinappuloista lentää taivaalla kohti horisonttia. Alkuperäisen lähdemateriaalikuvan sommittelu ja staattisuus on rikottu vahvasti.

Toteutuksen tematiikkaa on vaikea analysoida. Muodollisesti siinä on säilytetty alkuperäisen teoksen elementtejä, mutta sisällöllisiä merkityksiä siitä on vaikea löytää. Itse en esimerkiksi hahmota linnun roolia toteutuksessa. Onko lintu tullut sotkemaan shakkilaudan, vai onko sillä jokin symbolinen merkitys? Ikonologisella tasolla on mahdollista, että toteutuksessa pyritään kommentoimaan lähdemateriaalikuvan formaaleja ominaisuuksia. Toteutuksessa on surrealistisia piirteitä, jotka toimivat vastaparina lähdemateriaalin formalismille.

b4

Kuvan b4 tehtävätoteutuksessa on kommentoitu Cindy Shermanin valokuvaa tiskipöydän ääressä olevasta naisesta. Toteutuksessa on säilytetty alkuperäisen kuvan elementit pieniä yksityiskohtia myöten. Naishahmosta on kuitenkin tehty maskuliininen. Toteutuksessa hahmon kasvot muistuttavat miehen kasvoja ja leuassa vaikuttaa olevan partaa. Hiukset ovat samanlaiset kuin alkuperäisessä kuvassa. Hahmon kädet ovat karvaiset. Ikonografisen tulkintani mukaan kyseessä on mies.

Ikonologisesti toteutusta voi tulkita usealla eri tavalla. Ensimmäinen ajatus on, että vaihtamalla Shermanin valokuvan nainen mieheksi, on haluttu kommentoida naisen asemaa stereotyyppisenä avuttomana keittiön hengettärenä. Toisaalta toteutuksen voidaan tulkita ottavan kantaa ylipäättänsä sukupuolirooleihin ja niiden murtumiseen. Yksilötasolla suoritus voisi käsitellä seksuaalisuutta ja oman itsensä toteuttamista. Muutos alkuperäiseen kuvaan tapahtuu pääasiassa sisällöllisesti, sillä alkuperäisen kuvan elementit ovat toteutuksessa ennallaan.

b5

Kuvan b5 toteutuksessa on kommentoitu shakkinappuloita kuvaavaa maalausta. Vastakuvassa on säilytetty lähdemateriaalikuvan värit ja elementit. Keskeisiä elementtejä lähdemateriaalin maalauksessa ovat shakkinappulat. Toteutuksessa lähdemateriaalikuvan staattinen sommitelma on rikottu ja vastakuvassa on korostettu nappuloiden perspektiiviä ja liikettä. Kuvassa tapahtuu paljon ja shakkinappulat ovat elastisuudessaan eläviä. Yksi nappuloista on rikkoontunut. Toteutus on vauhdikas ja tunnelmaltaan hyvin erilainen kuin lähdemateriaalin kuva.

Ikonologisella tasolla toteutus ei analyysini mukaan pyri kommentoimaan lähdemateriaalikuvan sisältöä, vaan vastakuvassa oleva muutos keskittyy rikkomaan lähdemateriaalin formaaleja ominaisuuksia, kuten sommitelmaa ja staattisuutta. Alkuperäisteoksessa kaukana olevat anonyymit shakkinappulat ovat muuttuneet epämuodostuneiksi ja ne on tuotu lähemmäksi katsojaa. Lähdemateriaalin elementit ovat jäljellä, mutta yleisvaikutelma ja tunnelma ovat täysin erilaisia.

Kuvan b6 tehtävätoteutus on vastakuva urheilija-valokuvalle. Alkuperäisteoksen sommitelmaa on muutettu toteutuksessa radikaalisti. Sinisävyisen lähdemateriaalikuvan vastakuva on lähes täysin punainen. Toteutuksessa on etualalla lyijykynällä piirretty hahmo, jolla on kädessään kanyyli ja silmässään jokin vamma. Sommittelussa on lähdemateriaalikuvan elementtejä, kuten taustalla kulkeva diagonaali linja ja hahmon käden asento. Viittaukset lähdekuvaan ovat hienovaraisia.

Toteutuksessa on vahvoja ikonografisesti tulkittavia elementtejä, kuten oikeassa yläkulmassa olevat kuun sirpit ja tähtikuviot. Kanyyli kädessä oleva loukkaantunut hahmo muodostaa tulkinnassani vastaparin toteutuksen ylänurkan kuvioille. Kuun sirpit ja tähti ovat tulkittavissa eri uskontojen symboleiksi. Kahdeksansakarainen tähti kuun sirpin sisällä voidaan tulkita niin sanotuksi Armenian tähdeksi (engl. 8 pointed Armenian Star), joka kristillisessä symboliikassa kuvastaa ylösnousemusta. Islamin uskon tyypillinen symboli, kuun sirppi, on saanut perinteisen tähden sijaan sisälleen kristillisen symbolin. Toteutus saa symbolisella tasolla vahvoja tulkintoja. Vastakuva on tulkintani mukaan kommentti lähdemateriaalikuvan aggressiiviselle ja maskuliinille asenteelle, joka väärässä yhteydessä voi johtaa sotiin ja vallan väärinkäyttöön. Tämä on pitkälle menevä tulkinta, mutta ikonologisella tasolla tulkinnan tulee koskea toteutuksen sisällöllisiä merkitystasoja ja niiden analyysiä

b7

Myös kuvan b7 tehtävätoteutus on vastakuva urheilijavalokuvalle. Vastakuvassa on säilytetty lähdemateriaalin sommitelma. Myös hahmo on samalla paikalla, käsi ojennettuna oikeaa reunaa kohti. Lähdemateriaalin väritys on muutettu ja toteutus on pääosin kirkkaan punainen. Hahmo on toteutettu lyijykynällä ja se on mustavalkoinen. Taustalla kulkee valkoinen diagonaali viiva, joka yhdistää vastakuvan lähdemateriaalin diagonaaliin viivaelementtiin. Toteutuksessa hahmoa on muutettu. Toteutuksen henkilöllä ei ole enää kädessään hanskaa vaan savuke. Hän osoittaa savukkeella uhoavan näköisesti kohti oikeaa reunaa. Hahmon käsien verisuonet ovat pullistuneita ja hänellä on päällään Adidas-paita. Päässään hänellä on roomalaisen soturin kypärää muistuttava päähine, joka luo toteutukseen hiukan absurdin tunnelman.

Sisällöllisesti ja temaattisesti toteutus on vaikeasti tulkittavissa. Toteutuksessa on säilytetty lähdemateriaalikuvan uhoava ja maskuliininen tunnelma. Urheilijasta on kuitenkin tehty tupakoiva hahmo, jonka uho on tulkintani mukaan näkyvämpää kuin lähdemateriaalin kuvassa. Savuke kädessä seisova hahmo muodostaa tulkinnassani vastaparin lähdemateriaalin urheilulliselle henkilölle. Ikonologisessa tasolla vaikutta siltä, että lähdemateriaalin kuvan sisältöä ei ole lähdetty tulkitsemaan, vaan vastakuva on tehty lähdemateriaalin esi-ikonografisten havaintojen pohjalta. Siinä on nähty urheilija, ja tätä sisältöä on muutettu.

8.2.1 Intertekstuaalisten tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin

Intertekstuaalisten tehtävätoteutusten tulkinta ja analyysi oli haastava prosessi. Toisin kuin otsikkotehtävät, intertekstuaalisissa tehtävätoteutuksissa esi-ikonografinen taso ja välittömän havainnon kuvaus eivät vaikuttaneet olevan keskeisiä pisteytyksen kannalta. Tehtävätoteutusten tuli perustua lähteenä olevan kuvan sisältöön ja sen pohdinnan herättämään vastakuvaan joka muuttaa radikaalisti kuvan sisällön. Intertekstuaalisia tehtäviä olisi ollut vaikea ymmärtää ilman ikonografisen ja ikonologisen tason tulkintaa. Toki näiden välittämiseen tarvitaan myös esi-ikonografisen tason hallittua kuvaamista.

Kaikki seitsemän 5 pistettä saanutta tehtävätoteutusta olivat hyvin erityyppisiä. En löytänyt näistä tehtävätoteutuksista esi-ikonografisella tasolla yhtäläisyyksiä. Tämä johtuu osaltaan neljästä eri materiaalikuvausta. Esi-ikonografisella tasolla tehtävätoteutuksissa on mielestäni keskeisintä, että katsoja pystyy havaintojensa perusteella yhdistämään suoritukset helposti lähdemateriaalina käytettyihin kuviin. Tämä mahdollistaa ikonografisen ja ikonologisen tulkinnan vastakuvan sisällöistä suhteessa alkuperäiseen kuvaan. Intertekstuaalisen tehtävätyypin painotus on selkeästi otsikkotehtäviä enemmän ikonologisen tulkinnan puolella.

Viiden pisteen tehtävätoteutuksista oli vaikea löytää yhtäläisyyksiä ikonologisella tasolla. Ne kommentoivat hyvin eri tavalla lähdemateriaaleina olleita kuvia. Osa toteutuksista kommentoi lähdekuvien sisältöjä, osa enemmän muotoa. Ainoa tehtävätoteutus selkeästi yhdistävä nimittäjä vaikutti olevan selkeä viittaussuhde lähdemateriaaliin. Selkeä viittaussuhde oli kuitenkin tyypillinen ominaisuus myös useille muilla pistemääriä saaneille tehtävätoteutuksille, joten tämä ei riittänyt selittämään 5 pistettä saaneiden toteutusten piste-eroa muihin tehtävätoteutuksiin nähden.

Analyysiosuuteni avulla en onnistunut löytämään selkeitä viiden pisteen tehtävätoteutuksia yhdistäviä tekijöitä. Toteutuksissa oli ikonologisella tasolla viittauksia ja yhteyksiä lähdemateriaaliin, mutta näille ei löytynyt mitään yhdistävää nimittäjää. Tehtävätoteutuksissa oli monenlaisia lähestymistapoja useampaan eri lähdemateriaalikuvaan.

Arviointiperusteiden mukaan *muutoksen kekseliäisyys ja teho*, sekä *vastakuvan sisällön ja muodon suhde alkuperäiseen teokseen* olivat tärkeitä. Kaikissa 5 pistettä saaneissa toteutuksissa nämä arviointiperusteet täyttyivät. Erityisesti muodon suhde alkuperäiseen teokseen on nähtävissä kaikissa 5 pisteen toteutuksissa. 5 pisteen toteutukset muista toteutuksista erottava tekijä ei selvinnyt arviointiperusteiden avulla, sillä samat perusteet täyttyivät tulkintani mukaan monessa muuta pistemääriä saaneissa toteutuksissa.

Vertaillen 5 pisteen toteutuksia muita pisteitä saaneisiin suorituksiin havaitsin, että 5 pisteen toteutuksissa on muita pistemääriä saaneita suorituksia selkeämpi kuvallinen sanoma. Toteutuksista käy ilmi mihin lähdemateriaalista heränneeseen ajatukseen ne viittaavat. Monissa alempia pisteitä saaneissa tehtävissä jää epäselväksi mitä vastakuvalla halutaan sanoa.

2p

2p

4p

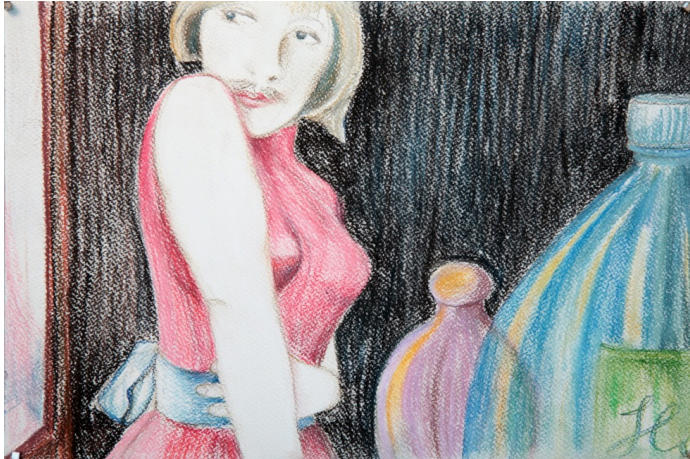

4p

Tehtävätoteutuksia vertaillen huomasi myös, että viiden pisteen toteutukset olivat visuaalisesti näyttävämpiä. Muita pistemääriä saaneista toteutuksista löytyi samoja sisältöjä ja viittaussuhteita lähdemateriaaliin, mutta pisteytykset saattoivat vaihdella huomattavasti visuaalisuudesta riippuen. Kuten aiemmista 4 pisteen esimerkeistä voi huomata, neljän ja viiden pisteen toteutuksien visuaalisuudessa ei ole suurta eroa. Yhden, kahden ja kolmen pisteen toteutuksissa eroa saattaa on usein jo enemmän. Alla olevasta esimerkistä voi päätellä, kuinka paljon visuaalisuudella

saattaa olla merkitystä tehtävätoteutusten arvioinnissa. Ensimmäisen kuvan tehtävätoteutus on saanut 1 pistettä ja seuraavan 5 pistettä.

Toteutuksien viesti ja tekniikka ovat lähellä toisiaan. Alempi tehtävätoteutus on teknisesti taitavammin toteutettu, mutta molemmista toteutuksista on viitattu naisen ja miehen rooleihin. Viiden pisteen tehtävässä viittaus on mielestäni kuitenkin selkeämpi ja tehokkaampi.

Eri pistemääriä saaneita toteutuksia vertaillessa tein kaksi havaintoa, jotka määrittävät tehtävätoteutukselle annettuja pisteitä. Päättelin, että toteutusten visuaalisuus ja selkeä viittaussuhde lähdemateriaaliin oli yksi ratkaiseva tekijä. Tämä kriteeri toteutui lähes kaikissa neljän ja viiden pisteen suorituksissa. Toinen keskeinen ominaisuus oli vastakuvan visuaalisuuden ja viittaussuhteen taustalla olevan radikaalin muutoksen selkeä välittyminen. Tämä kriteeri ei täyty suuressa osassa neljän pisteen tehtävistä. Esimerkiksi sivulla 81 olevista neljän pisteen suorituksista on vaikea päätellä, onko niissä radikaalia muutosta suhteessa lähdemateriaalikuvan sisältöön.

8.3 Yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät

Yhteisöllisyyttä käsittelevistä tehtävänannoista otin analysoitavaksi vuoden 2008 tehtävän *Taidekasvatus projekti*.

2008

Taidekasvatusprojekti

Ideoi kiinnostava ja uudenlainen taidekasvatusprojekti. Mieti kenelle se on suunnattu, ketkä ovat tekijöitä, mikä on projektin tavoite, koska, missä ja miten se toteutetaan. Anna sille nimi. Tee A3-kokoiselle paperille havainnollinen ja informatiivinen visualisointi, josta ilmenee kaikki olennainen. Tee visualisointi ajatellen ensisijaisesti projektin mahdollisia tukijoita. Käytä myös tekstiä, mutta muista, että sisällön on avauduttava tarkastelijalle hyvin nopeasti, noin kahdessa minuutissa.

Toteutustapa

A3-kokoisena, vaakasuuntaisesti. Projektin nimi vähintään 2 cm korkein kirjaimin.

Arviointiperusteet

Suunnittelu- ja organisointitaidot, projektin idea, konkretisointi ja tavoitteiden määrittely. Projektin sanallinen ja visuaalinen esittely. Visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus.

Kyseisestä tehtävänannosta oli annettu 5 pistettä ainoastaan viidelle tehtävätoteutukselle. Osallistuin itse vuoden 2008 valintakokeisiin, ja yksi näistä töistä on omani⁷⁴. Jäävyssyistä jätän tämän tehtävätoteutuksen analysoimatta. Kokonaisuudessaan analysoitavia toteutuksia on näin ollen neljä kappaletta.

Tehtävän ideana on suunnitella taidepedagoginen projekti jollekin valitsemalleen ryhmälle. Tehtävän ohjeistuksessa painotetaan, että visuaalisuuden tulee olla informatiivista ja suunnattu projektin mahdollisille tukijoille. Tehtävänannossa mainitaan myös, että idean pitää avautua tarkastajille noin kahdessa minuutissa. Projektin visualisoinnissa tulee käyttää myös tekstiä.

Esi-ikonografisella tasolla tarkasteluna kaikki viisi viiden pisteen työtä ovat ulkoasultaan hyvin selkeitä. Kaikissa toteutuksissa on selkeästi erottuva otsikko, joka kertoo informatiivisesti projektista. Jokaisessa 5 pisteen suorituksessa on myös informatiivista lisätekstiä, joka on kuvitettu erilaisin pienemmin kuvin. Kuva-alaa on käytetty järkevästi, jotta projektien eri osa-alueet erottuvat selkeästi ja vaivattomasti. Projektista saa näin selkeän kokonaisvaikutelman.

Panofskyn kuva-analyysin ikonografinen ja ikonologinen tason käyttäminen *Taidekasvatusprojektin* tehtävätoteutusten analyysissä on haastavaa, sillä toteutuksissa projektin visualisoinnin tekstit määrittävät hyvin pitkälle myös toteutusten sisällön. Tällöin muodollisten tai sisäisten merkitysten etsiminen kuvista ei ole yksinään relevanttia. Analysoin kuitenkin kuvien ja tekstin suhdetta. Yleensä teksti tai kuvat antavat toisilleen lisäinformaatiota, jolloin ne täydentävät toisiaan. Tekstin ja kuvan suhde on mielestäni keskeisessä osassa kyseistä tehtävänantoa ja sitä korostetaan myös arviointiperusteessa ”Projektin sanallinen ja visuaalinen esittely”.

Kaikissa 5 pisteen suorituksissa kuvien käyttö on pelkistettyä ja projektin sisältöä selkeyttävää. Kuvissa käytetyt symbolit ja elementit tukevat projektien ideoita. Kuvat ovat teknisesti ja visuaalisesti taitavasti toteutettuja. Kaikissa toteutuksissa on jätetty osa taustan valkoisesta paperista näkyviin. Tämä erottelee tekstiä ja kuvaa selkeiksi kokonaisuuksiksi. Lähes kaikissa 5 pisteen toteutuksissa teksti-informaatiot on eroteltu toisistaan ja kuvitettu erillisinä kokonaisuuksina. Näin projektien eri sisällöt erottuvat toisistaan.

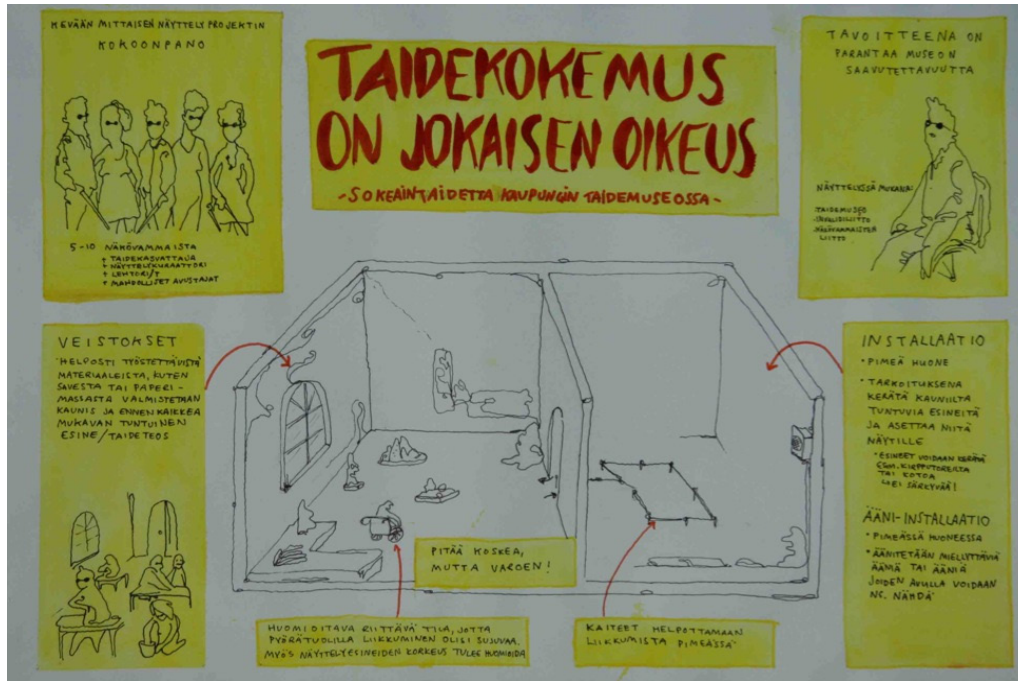
c1

Kuvan c1 tehtävätoteutuksen kuvitus on hyvin yksinkertainen. Kuvituksena toimii käsi, joka pitelee pientä kiveä. Keskellä kuva-alaa on suuri kivi, jonka ympärillä seisoo hahmoja. Muualla toteutuksessa on käytetty haaleita väripintoja ja yksinkertaisia muotoja. Ikonografisella tasolla käden ja keskellä olevan lohkarin välille syntyy syy-yhteys suhde. Ilman tekstiäkin on helppo ymmärtää, että kivi on luultavasti tarkoitus viedä lohkarille. Toteutuksen tekstiosuus täydentää ja selittää toteutuksen kuvitusta. Toteutus on kuvitukseltaan hyvin yksinkertainen, mutta informatiivinen.

Ikonologisella tasolla toteutuksessa on mielestäni haluttu korostaa taiteen ja ympäristön välistä suhdetta. Yhteisöllisyys ja ympäristö ovat keskeisiä teemoja taidekasvatuksessa. Toteutuksen projektissa nämä sisällöt korostuvat.

c2

Kuvassa c2 teksti-informaatiot on eroteltu omiksi ”lokeroikseen” keltaisella pohjavärillä. Kuvan keskellä on perspektiiviin piirretty, auki leikattu näkymä museoon. Kuvat ja tekstit keltaisilla pohjilla ympäröivät keskellä olevaa kuvaa ja erottuvat selkeiksi informaatiokokonaisuuksiksi. Tässäkin tapauksessa tekstiosuudet kertovat selkeästi kenelle projekti on tarkoitettu, missä se tapahtuu ja mistä kaikkiaan on kysymys. Kuvitus on graafista, viivamaista ja selkeää.

Ikonografisella tulkinnan tasolla kuvituksessa on pienillä yksityiskohdilla saatu aikaiseksi käsitys sokeista tai näkörajoitteisista hahmoista. Hahmoilla on tummat aurinkolasit ja osalla on kädessään keppi. Nämä kaksi tekijää yhdessä viittaavat sokeuteen.

Ikonologisella tasolla tulkittuna toteutuksen projektin sisältö viittaa taiteen saavutettavuuteen. Jokaisella, yhteiskuntaluokasta tai fyysisistä rajoitteistaan huolimatta on oikeus kokea ja tehdä taidetta. Tämä viittaa taiteen luomaan tasa-arvoon ja yhteisöllisyyteen.

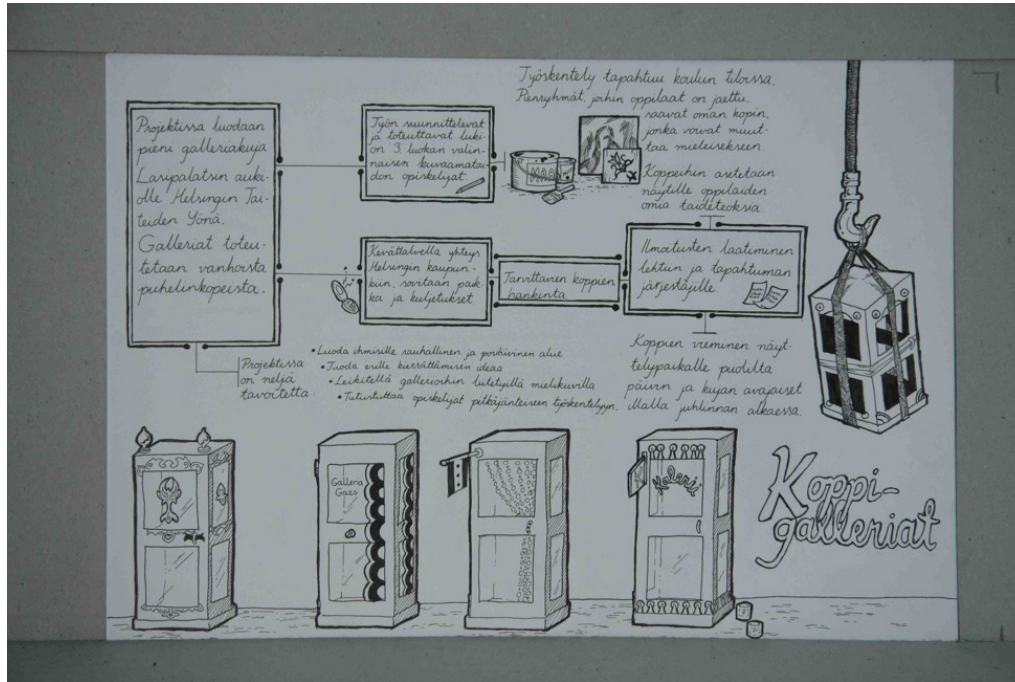
c3

Kuvassa c3 toteutuksen kuva-alaan on sommiteltu kahdet kasvot ja kaksi naamiota. Toiset kasvot ovat puoliksi kuva-alan ulkopuolella, mutta hahmon silmät näkyvät ja hän katsoo katsojaa. Toteutuksen teksti-informaatio on ripoteltu vaaleaksi jätettyyn kuva-alaan, josta se erottuu selkeästi. Tekstiä ei ole paljon, mutta otsikko, kuvitus ja vähäinen teksti kertovat hyvin mistä projektissa on kysymys. Toteutuksen kasvot ja naamiot ovat selkeitä viivapiirustuksia ja niissä käytetty perspektiivi tuo toteutukseen elävyyttä.

Ikonografisella tasolla naamiot ovat vahvoja symboleita ja viittaavat vahvasti otsikkoon ”Surun monet kasvot”. Vasemmassa laidassa olevien kasvien voi katsoa viittaavaan jonkin uuden kasvuun. Ikonologisen tulkintani mukaan toteutuksen projektissa on haluttu korostaa taiteiden terapeuttisia ominaisuuksia. Toteutuksen teksteissäkin korostuu tunteiden käsittely kuvallisin keinoin.

c4

Kuvan c4 tehtävätoteutus on mustavalkoinen. Toteutuksessa on myös enemmän tekstiä kuin edellisissä esimerkeissä. Toteutuksessa käytetty kuvitus on informatiivista ja jo pelkkien kuvien perusteella katsoja pystyy muodostamaan käsityksen projektista ja sen sisällöstä. Se liittyy jotenkin puhelinloppuihin. Projektin idean kannalta keskeisimmät tekstit on rajattu omiksi laatikoiksi. Tekstiosuudessa on listattu projektin tavoitteet ja idean yksityiskohdat.

Toteutuksen ikonografiset viestit välittyvät nosturilla liikuteltavasta puhelinloppusta. Ideana on selkeästi siirtää puhelinloppuja erilaisiin ympäristöihin. Puhelinloppi on ollut arkipäivää katukuvassamme. Projektissa niiden olisi tarkoitus ilmestyä uudelleen katukuvaan pieninä gallerioina. Ikonologinen tematiikka liittyy jälleen taiteen saavutettavuuteen.

8.3.1 Yhteisöllisyyttä käsittelevien tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muihin tehtäväsuorituksiin

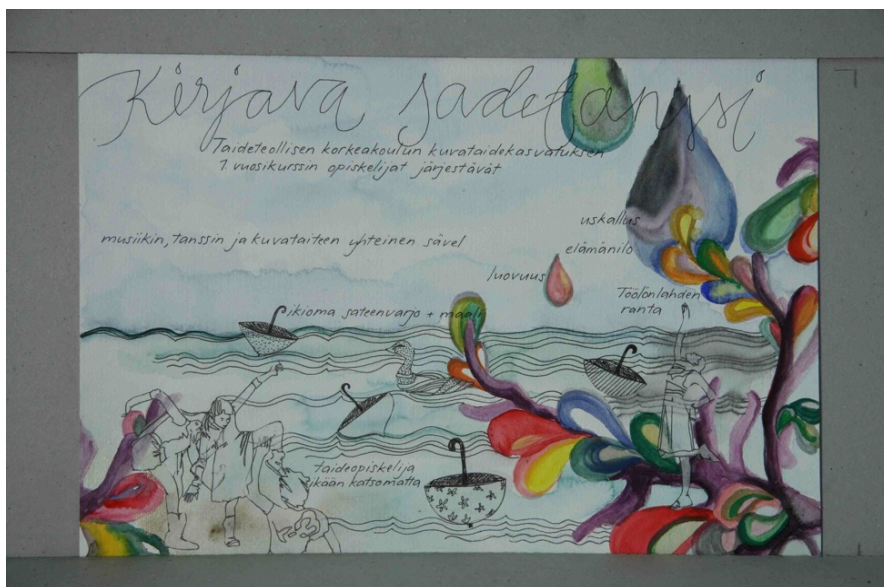
Tarkastelemieni viiden pisteen tehtävien yksi yhteinen nimittäjä vaikuttaisi olevan selkeys. Kaikki toteutukset ovat analyysini mukaan visuaalisesti hyvin yksinkertaisia ja selkeitä. Tekstiosuudet kertovat tarpeellisen informaation ytimekkäästi.

Tehtävänannon arviointiperusteissa tuodaan esiin *suunnittelu- ja organisointitaidot* sekä *konkretisointi ja tavoitteiden määrittely*. Näillä kriteereillä viitataan tulkintani mukaan hakijan kykyyn tuoda toteutuksessaan ilmi projektin rakennetta, luonnetta ja tavoitteita. Selkeä ulkoasu auttaa informaation välittämisessä. 5 pisteen tehtävissä tämä osa-alue erottuu muita pisteitä saaneista tehtävätoteutuksista. Verrattuna alempia pisteitä saaneisiin toteutuksiin, viiden pisteen tehtävissä on eroteltu ytimekkäästi projektin eri vaiheita ja tavoitteita. Viiden pisteen toteutuksissa idea käy nopeasti selväksi kuvallisen ja sanallisen informaation avulla.

Peruste *suunnittelu- ja organisointitaidot* viittaa esitetyn projektin sisältöön ja rakenteeseen. Kuvan c2 toteutuksessa esitellään näkövammaisille tarkoitettu projekti, jolla halutaan lisätä museoiden saavutettavuutta. Tavoite ja kohde ovat selkeitä. Toteutuksessa eritellään myös projektin sisällöt ja keinot niiden saavuttamiseksi. Tehtävänannossa korostetaan, että visualisointi tehdään ajatellen ensisijaisesti projektin tukijoita. Tällöin informaation ja organisointitaitojen tulee näkyä toteutuksesta. Esimerkiksi alla oleva, 3 pistettä saanut suoritus, ei kerro juuri mitään suunnittelu- ja organisointitaidoista tai projektin vaiheista ja erillisistä sisällöistä.

Arviointiperuste *projektin sanallinen ja visuaalinen esittely* on mielestäni edellytys perusteiden *suunnittelu- ja organisointitaidot* sekä *konkretisointi ja tavoitteiden määrittely* välittymiselle. Idea projektin taustalla voi olla loistava, mutta se pitää osata esittää kuvallisesti ja sanallisesti, jotta idean saa ymmärrettävään muotoon. Kolme pistettä saanut alla oleva esimerkkikuva on visuaalisuudessaan hyvin samantapainen kuin 5 pistettä saaneet tarkastelemani tehtävätoteutukset. Toteutuksessa sanallinen ja visuaalinen esittely keskittyvät enemmän tunnelman luomiseen kuin projektin tausta-ajatusten tai tavoitteiden määrittämiseen. Näin ollen projektin viesti ei välity, eikä katsoja saa tietoa *suunnittelu- ja organisaatiotaidosta* tai *tavoitteiden määrittelystä*.

Projektin idea viittaa mielestäni arviointiperusteena toteutuksen sisältöön ja on sinänsä riippumaton muodollisista tekijöistä, niin kauan kuin projektin idea välittyy. Viiden pisteen tehtävätoteutuksissa ideat liittyivät nuorten luontosuhteeseen, museoiden saavutettavuuteen, surun kuvallistamiseen ja kaupunkimiljöön elävöittämiseen. Kaikkien viiden pisteen tehtävätoteutusten ideat ovat toteutuskelpoisia ja tulkittavissa eettisesti arvostettaviksi ideoiksi. Viiden pisteen toteutusten ideat liittyvät taidekasvatuksen erilaisiin pedagogisiin sovelluksiin.

Vertaamalla omia huomioitani arviointiperusteisiin, keskeisimmäksi viiden pisteen tehtävien erottavaksi arviointiperusteeksi muodostui *visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus*. Peruste sisältää elementtejä muistakin tehtävänannon arviointiperusteista, joten se viittaa myös tehtävätoteutusten kokonaiskuvaan. Tehtävätoteutusten projektien ideat olivat hyvin samantapaisia riippumatta tehtävätoteutusten saamasta pistemäärästä, joten tämä ei ollut

erottava tekijä muiden ja viiden pisteen tehtävien välillä. *Suunnittelu- ja organisointitaidot*-peruste ei myöskään ollut erottavana tekijänä, sillä osa alempia pistemääriä saaneista toteutuksista oli suunnittelultaan ja organisoinniltaan yksityiskohtaisempia kuin monet viiden pisteen tehtävät. Suunnittelu- ja organisaatiotaitoja on vaikea mitata tehtävätoteutuksessa, jonka täytyy avautua katsojalle lyhyessä ajassa. *Projektin sanallinen ja visuaalinen esittely* sekä *visualisoinnin kokonaisvaikutelma ja luettavuus* viittaavat mielestäni samaan asiaan: tehtävätoteutuksen visuaaliseen selkeyteen ja näyttävyyteen. Oma idea täytyy osata tehdä näkyväksi selkeästi ja kiinnostavaksi.

Idean ja visuaalisen selkeyden merkitys näkyy jo 4 ja 5 pistettä saaneiden tehtävien välillä. Esimerkiksi alla olevassa 4 pisteen tehtävätoteutuksessa ulkoasu ei ole niin viimeistelty kuin viiden pisteen tehtävissä. Myöskään projektin idea ei välity pelkän kuvan ja otsikon perusteella. Tekstiä on paljon ja sen sisältöjä ei ole eroteltu.

Määrittelin yhteisöllisyyttä käsittelevät tehtävät omaksi tehtävätyypikseen sisältönsä vuoksi. Analyysini myötä keskeisemmäksi sisällöksi näyttäisi kuitenkin nousevan projektituontaisen suunnitelman saattaminen kuvalliseen muotoon, niin että viesti välittyy mahdollisimman selkeästi ja tehokkaasti. Tehtävätoteutusten sisällöistä ei ole löydettävissä suurta eroa eri pistemääriä saaneiden suoritusten välillä. Kaikki viiden pisteen tehtävät ovat ideaaltaan ja sisällöltään toimivia ja tehtävänantoa vastaavia, mutta muista pistemääriä saaneista tehtävistä niitä erottaa kokonaisuuden selkeys ja cheys.

8.4 Ympäristön havainnointia käsittelevät tehtävät

Ympäristön havainnointia käsittelevistä tehtävänannoista valitsin tarkasteltavaksi vuoden 2010 tehtävän *Kuva ajasta*.

Kuva ajasta

Mene johonkin julkiseen tilaan (esim. ostoskeskus, tori, puisto, katu) ja havainnoi ihmisten erilaista ajankäyttöä: kiirettä, viipyilyä ja pysähtyneisyyttä. Tee muistiinpanoja piirtäen, kirjoittamalla, valokuvaamalla. Toteuta niiden pohjalta kuva.

Suoritustapa

Vapaa; CD-R –levyllä tallennusmuoto jpg. Digitaalisista tallenteista saat tarkemmat ohjeet valvojilta.

Arviointiperusteet:

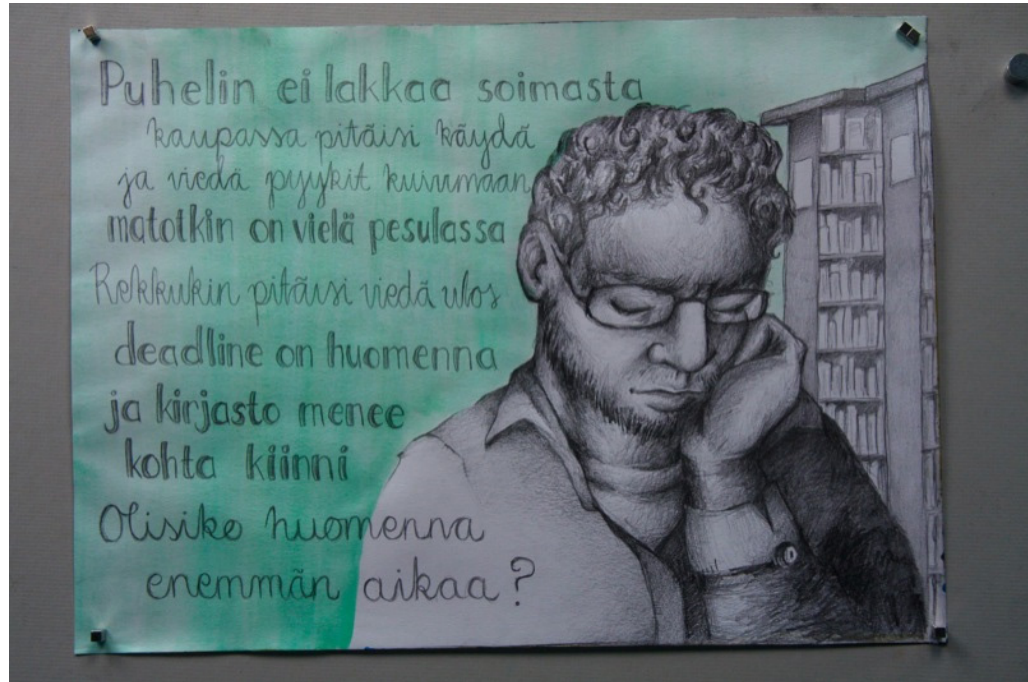
Kyky tehdä havaintoja ja hyödyntää niitä kuvallisen kokonaisuuden rakentumisessa
Oman näkökulman välittyminen

Kyseisessä tehtävässä hakijoiden tuli lähteä valintakoetilanteesta ulos havainnoimaan lähiympäristöä ja ihmisten ajankäyttöä. Havainnoista tuli tehdä kuvallinen toteutus. Kaikkiaan 11 hakijaa sai kyseisestä tehtävästä 5 pistettä. Tarkastelen nyt näitä tehtävätoteutuksia.

Viiden pisteen tehtävätoteutuksissa oli käytetty monipuolisesti erilaisia tekemisen tapoja. Suoritusten joukossa on kaksi kolmiulotteista suoritusta, yksi osaksi kolmiulotteinen toteutus ja yksi digitaalinen toteutus. Loput suoritukset on tehty paperille. Erilaiset toteutustekniikat tuovat analyysiin uusia haasteita, sillä kolmiulotteisten toteutusten - ja kuvien elementtien vertailu keskenään ei ole ongelmaton. Lisäksi kolmiulotteisen työn havainnointi ja analysointi valokuvasta ei vastaa todellisen kolmiulotteisen työn katselua. En voinut analysoida digitaalista toteutusta, sillä digitaalisessa muodossa olleesta toteutuksesta ei ole tietokannassa kuvaa analyysin avuksi.

Esi-ikonografisella tasolla 5 pisteen toteutuksissa oli monenlaisia visuaalisia lähestymistapoja tehtävän aiheeseen. Osa toteutuksista on värillisiä ja osa mustavalkoisia. Osa on kolmiulotteisia ja osa tehty paperille piirtäen tai maalaten. Osa toteutuksista on realistisia toteutuksia ympäristöstä, osassa teemaan otettiin kantaa ekspressiivisemmillä lähestymistavoilla.

d1

Kuvassa d1 on hyvin vähän esi-ikonografisia kuvallisia elementtejä. Kuvan etualalla oleva henkilö on mieteliään oloinen ja nojaa käteensä. Taustalla näkyy ilmeisesti kirjaston kirjahyllyjä. Henkilön vierellä on erilaisia aikaa käsitteleviä tekstejä. Ikonografiset ja ikonologiset tulkinnat sisällöstä muodostuvat tekstin ja hahmon suhteesta. Tehtävätoteutuksessa olevat tekstit lähestyvät aikaa arkisten toimien ja tapahtumien kautta. Vaikuttaa siltä, että tekstit ovat toteutuksen etualalla olevan henkilön ajatuksia. Haluttu yhteys kuvan ja tekstin välillä vaikuttaa siis toimivan. Tekstin ja kuvan välillä on myös kiireen ja pysähtyneisyyden välistä vuorovaikutusta. Kuva itsessään on hyvin staattinen. Vierellä olevat tekstit luovat kiireisen tunnelman.

Ikonologisella tasolla tämä vastakkainasettelu voi saada katsojan pohtimaan esimerkiksi omaa ajankäyttöään tai aikakäsitystään. Toteutuksessa on lähestytty ajankäyttöä laajempänä kulttuurillisena ilmiönä inhimillisen hahmon kautta. Samaistuminen toteutuksen hahmoon voi herättää ajatuksia omasta ajankäytöstä ja ylipäättänsä ihmisten tavasta käyttää aikaa.

d2

Kuvassa d2 on kuvattuna puistoinen kaupunkimiljö. Etualalla puiston penkillä istuvat nainen ja mies. Miehellä on kädessään punainen pullo. Taustalla on toinen penkki jossa istuu 3 ihmistä. Heistä keskimmäisellä on kädessään tölkki. Tuolin alla on lisää pulloja. Esi-ikonografisella tasolla toteutuksessa vaikuttaa olevan kuvattuna puistossa aikaa viettäviä alkoholisteja. Tunnelma on kiireetön ja pysähtynyt. Toteutuksen etualalla oleva punapartainen mies näyttää tyytyväiseltä. Muodollisia tai sisällöllisiä merkityksiä etsiessä toteutuksen keskeisimmät elementit näyttävät painottuneen esi-ikonografisen tason välittömään tulkintaan. Toteutuksessa on voimakas tunnelma kiireettömyydestä.

Ikonologisella tasolla tulkittuna toteutuksessa on kommentoitu kaupunkien puistoille tyypillisiä piirteitä. Puistojen konnotaatiot liittyvät vahvasti ajankäyttöön ja erityisesti vapaa-aikaan. Toteutuksessa on kuvattuna henkilöitä, joiden itse ajattelen olevan ”aina vapaalla”. Tämä luo kontrastin käsitykselleni työnteosta ja vapaa-ajasta ja saa pohtimaan ajankäytön yhteiskunnallisia merkityksiä. Pohdintani ovat pitkälle johdettuja. Yksinkertaisimmillaan toteutus voi olla ainoastaan välitön havainto tyypillisestä puistoalueesta, ilman suurempia sisällöllisiä intentioita.

d3

Kuva d3 käsittelee tulkintani mukaan ajan teemaa eri näkökulmasta. Siinä on paljon esikonografisia elementtejä. Etualalla henkilö puhuu matkapuhelimeen, samoin tekevät muutkin henkilöt, joita pitkin katse ohjautuu kuvan taka-alalle sen spiraalimaiseen keskusta. Samaan pisteeseen päätyvät kuva-alan reunoilta jonossa tulevat autot ja raitiovaunut. Taustan spiraali päättyy pakopisteeseen, jonne kauimpana kuvassa olevat hahmot näyttävät sinkoutuvan. Toteutukseen syntyy pyörremäinen vaikutelma. Henkilöhahmot ja liikennevälineet ovat mustavalkoisia, taustan pyörteet taas kirkkaan värikkäitä. Siniset ja oranssinpunaiset spiraalit muodostavat vastavärikontrastin.

Ikonografisella tasolla raitiovaunut yhdistävät toteutuksen erityisesti Helsinkiin. Ikonologiset merkitykset syntyvät esimerkiksi matkapuhelimeen puhumisesta ja henkilöhahmojen vaatetuksesta. Erityisesti etualalla oleva silmälasipäinen mieshenkilö kauluspaitoineen viittaa tulkintani mukaan kiireiseen elämäntyyliin. Vauhdikas sommittelu ja taustan vastavärikontrasti luovat toteutukseen jännitettä. Tehtäväsuoritus tekee mielestäni näkyväksi ajan liikettä ja voimaa. Lentelevät ihmiset tulkitsen kuvastamaan ihmisten voimattomuutta ajan hallitsemisessa. Toteutuksessa on käytetty mielestäni paljon nykypäivän graafiselle suunnittelulle tyypillisiä elementtejä piirrosjäljessä ja -tyylissä.

A highly detailed cake sculpture of a woman with long, flowing blonde hair, wearing a black top and a blue skirt. She is surrounded by various accessories and items, including shoes, bags, and bottles, all meticulously crafted from cake or frosting. The entire scene is set against a white, textured background.

Toteutuksen tematiikan ikonografinen taso ei viittaa mielestäni selkeästi ajan käyttöön. Toteutuksen sisältöjä ja niiden merkityksiä pohtiessani tulkitsin kyseisen toteutuksen kuvastavan tavaran ja materian roolia yhteiskunnassamme. Jääkö meistä lopulta jäljelle vain suuri määrä tavaraa, vai jotain muuta? Ikonologisella tasolla tulkittuna toteutus on erilaisella, erottuvalla metodilla toteutettu tehtäväsuoritus, jossa kolmiulotteisuudella saadaan korostettua materian kosketeltavuutta ja todellisuutta.

96

d5

Kuvassa d5 oleva tehtävätoteutus on lyijykynäpiirustus. Siinä on kuvattu raitiovaunussa tai bussissa istuvia ihmisiä. Etualalla oleva mieshenkilö katsoo katsojaan, loput henkilöhahmot näyttävät keskittyvän omiin toimiinsa tai ajatuksiinsa. Toteutuksen tilanteessa on kirkas ja jyrkkä valo, joka valaisee henkilöhahmojen kasvoja ja kulkuvälineen kattoa. Kirkas valo ja varjot tuovat hahmojen kasvoille veistoksellisia piirteitä. Tehtävätoteutuksen viivan käyttö on näkyvää ja graafisen selkeää. Hahmojen ilmeet ja asennot ovat realistisesti toteutettuja. Liikennevälineen tilantuntu välittyy suorituksesta.

Tehtävätoteutus vaikuttaa perustuvan pääasiassa välittömään havaintoon tietystä hetkestä. Ikonografisella tasolla toteutuksessa oleva kulkuväline vaikuttaa olevan raitiovaunu ja näin kuva sijoittuisi Suomessa Helsinkiin. Toteutuksesta ei löydy muita helposti tulkittavissa olevia symbolisia tai ikonologisia elementtejä. Mielestäni kyseisen tehtävätoteutuksen käsitys ajasta perustuu hetkellisyyteen. Matkustaminen julkisilla kulkuvälineillä on myös yleinen osa pääkaupunkiseudulla liikkumista, joten ikonologisella tasolla tulkittuna toteutus kertoo jotain kuvassa olevien henkilöiden arjesta ja ajankäytöstä.

d6

Kuvassa d6 on kuvattuna kahdesta kuvakulmasta kolmiulotteinen tehtävätoteutus. Toteutus on rakennettu muoviastian sisälle. Sisällä on myös kuvasta leikattu paperinen kaupunkimaisema ja kori kädessä seisova henkilöahmo. Muoviastia on maalattu sisäpuolta osaksi valkoisella maalilla, mikä luo toteutukseen lumisen ja kylmän tunnelman. Kolmiulotteisen työn valokuvaaminen tietokantaan on sen verran haastavaa, että pienimpiin yksityiskohtiin oli vaikea kiinnittää analyysissä huomiota. Tästä syystä esimerkiksi toteutuksen pohjana olevasta värikkästä osasta on vaikea nähdä, mitä se tarkalleen esittää. Itse tulkitsisin sen kartaksi. Selkeää kuitenkin on, että toteutuksen henkilöahmo katsoo ulos muovikuvun takaa taustallaan kaupunkimaisema.

Toteutuksen tematiikka on monitulkintainen. Ensimmäisenä on tulkittava, onko muovikuvulla kuvan tulkinnan kannalta jokin symbolinen merkitys, vai onko kuva ainoastaan rakennettu sen sisään. Omassa tulkinnassani näkisin muovikuvun olevan osa kuvan tematiikkaa ja aikakäsityksen luomista. Tällainen tulkinta on kuitenkin hyvin subjektiivinen ja kuvastaa valintakokeiden arvottamisen problematiikkaa.

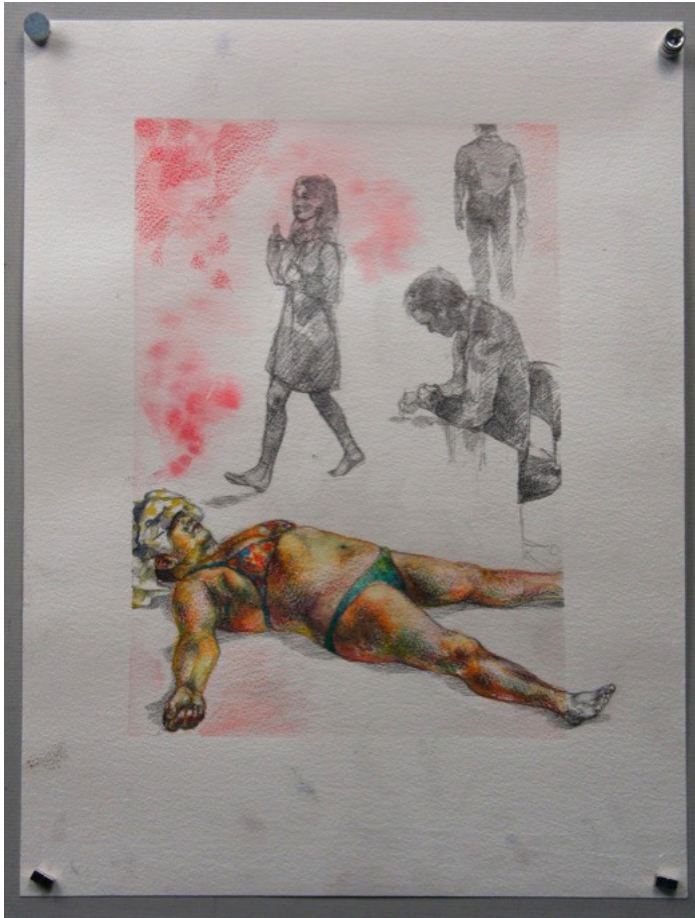
d7

Kuvan d7 tehtävätoteutus on lyijykynäpiirros. Kuvan d5 tehtävätoteutuksen tapaan se perustuu välittömään havaintoon. Havainnon kohteena on ehkä kauppakeskuksen tai muun julkisen rakennuksen sisätila. Toteutuksen keskeinen henkilöhahmo istuu kuva-alan vasemmassa laidassa. Toteutuksessa on monia muitakin hahmoja, mutta kyseinen tyttö näyttää olevan kuvan katsomisen fokuksessa. Hahmo on piirretty tarkemmin kuin muut toteutuksen hahmot, jotka vaikuttavat olevan epätarkempia ja ikään kuin ulkona kuvan syväterävyysalueesta. Tämä luo kuvaan valokuvamaisen vaikutelman. Kiiltävässä lattiassa olevat heijastukset ja taka-alan henkilöiden liike ovat teknisesti vaativia yksityiskohtia.

Ikonografisella tasolla toteutuksen näkymä on tutun tuntuinen. Matkapuhelinta näppäilevä tyttö kasseineen on tuttu näky ostoskeskuksessa käyneille henkilöille. Taka-alalla mies ottaa tulkintani mukaan kuvaa matkapuhelimellaan. Muodollisesta merkkikielestä voi päätellä, että matkapuhelimet ovat keskeinen elementti aikamme kuvaamisessa. Näin oli myös esimerkkikuvassa 3.

Tehtävätoteutus perustuu mielestäni ensisijaisesti välittömään havaintoon ja tilanteen tunnelman välittämiseen. Ikonologisella tasolla tulkittuna, toteutuksessa on tulkintani mukaan haluttu korostaa kuvakerronnan keinojen käyttöä keskeisten elementtien korostamisessa. Toteutuksen valokuvamaisuus tekee siitä helppolukuisen ja helposti lähestyttävän. Toteutuksessa on uutiskuvamaista ilmettä.

Kuvassa d8 oleva tehtävätoteutus on toteutettu lyijykynillä ja puuväreillä. Toteutuksen etualalla on väritetty bikineissä aurinkoa ottava nainen. Kuvan keski- ja taka-alalla on kolme muuta henkilöä, joista yksi piirtää ja kaksi kävelee. Kaikki toteutuksen henkilöt näyttävät olevan abstraktissa tilassa. Taustana on ainoastaan punaista väriä. Vaikuttaa siltä, että toteutuksessa ei ole kuvattu realistista tilannetta vaan välähdyksiä erilaisista ajankäytön muodoista. Suurin huomio toteutuksessa kiinnittyy etualan värikkääseen naishahmoon. Nainen makaa rennosti. Muut kuvan hahmot ovat menossa jonnekin tai tekevät jotain.

Ikonologisella tasolla toteutuksen sisäiset merkitykset vaikuttavat käsittelevän ajankäytön eri muotoja. Värikäs naishahmo korostuu kuvassa ja näyttäytyy tulkinassani ihannoituna ajankäytönmuotona tai olotilana. Naishahmon realistinen ja värikäs toteutus ohjaa tulkitsemaan kuvaa juuri tämän hahmon kautta.

Kuvan d9 tehtävätoteutus on osaksi kolmiulotteinen. Toteutuksen alaosassa on vihkonen, jossa on bussien aikatauluja. Arviointitilanteessa tätä vihkoa on päässyt lukemaan, mutta tietokannan valokuvassa tämä ei ole mahdollista. Analysoin toteutusta kuitenkin niiltä osin kuin se on mahdollista. Toteutuksen vasemmassa reunassa on esi-ikonografisella tasolla tarkasteltuna kolme hahmoa, jotka viettävät aikaa eri tavoilla. Alimmaisena oleva hahmo vaikuttaa nukkuvan, keskellä oleva hahmo lukee lehteä, ja ylinä oleva henkilö lenkkeilee. Hahmojen eleistä ja ilmeistä tulee tunne, että hahmot ovat rentoutuneita. Myös taustan lämmin väritys luo kuvaan rauhallista tunnelmaa. Oikealla puolella kuva-alaa on kiireisen tuntuksia hahmoja. Alin hahmo juoksee kädessään matka- tai bussikortti. Hänen yläpuolellaan on kiireisen näköinen mies, joka katsoo kelloaan. Ylhäällä on reppuselkäinen tyttö, jolta punahiuksinen hahmo näyttää kysyvän tietä kartta kädessään. Tausta on kylmän sininen ja tunnelma tässä kuvajoukossa on mielestäni rauhaton. Rauhattomalta ja levolliselta vaikuttavaa kuvajoukko erottaa toisistaan keskiala, jossa on kuvattuna julkisten kulkuvälineiden leimauslaitetta muistuttava laite. Tämän alle on liimattu aikatauluista koottu vihkonen.

Tehtävätoteutuksen tulkinta ikonologisella tasolla jää vajaaksi, koska kuvaa katsomalla ei pääse tutustumaan toteutuksessa olevaan aikatauluvihkoon. Näkyvistä osuuksista voi kuitenkin tehdä tulkintoja. Kyseessä vaikuttaa olevan erilaisten ajankäytäntöjen vastakkainasettelu. Kuvalan eri reunoille sijoitetut erilaisilta vaikuttavat ajankäytön muodot muodostuvat vastapariksi. Keskellä kuvattu leimauslaite tuo mieleen mahdollisuuden matkustaa ajankäytön tavasta toiseen. Ikonologisella tasolla tulkittuna jokainen voi vaikuttaa omaan ajankäyttöön omilla valinnoillaan.

Kuvan d10 tehtävätoteutus on toteutettu lyijykynäpiirroksena. Toteutuksen keskialalla on istumassa hahmo, jonka edessä istuu kissa. Nämä vaikuttavat katsovan toisiaan. Hahmon vierestä on kulkemassa mies rattaiden ja lapsen kanssa. Taustalla on myös kävelevä pariskunta ja muita hahmoja. Tehtävätoteutuksen lyijykynän käyttö on vahvan viivamaista ja veistoksellista. Kissan ja tätä katsovan henkilön suhde on arvoituksellinen. Toteutuksen elementit eivät anna viitteitä ikonografisen tulkinnan avuksi. Kuvassa olevat talot ovat anonyymejä viivoin rakennettuja pintoja, joista ei voi päätellä mistä paikasta on kyse. Henkilöhahmoista tai muistakaan elementeistä ei voi tehdä ikonografisia, muodolliseen sisältöön liittyviä tulkintoja.

Ikonologisella tasolla näen kuvan keskialalla olevan tytön ja kissan toimivan ajankäytöllisenä kontrastina ympärillä olevalle arkiselle maailmanmenolle. Toteutuksessa kaksikon ohhi kulkevat henkilöt vaikuttavat katsovan näitä kiinnostuneina.

8.4.1 Ympäristöä käsittelevien tehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muita pisteitä saaneisiin suorituksiin

Viiden pisteen tehtävätoteutuksista on vaikea löytää yksittäisiä yhdistäviä tekijöitä. Esi-ikonografisella tasolla viiden pisteen suoritukset ovat eheitä ja selkeitä. Arviointiperusteina olivat kriteerit *kyky tehdä havaintoja ja hyödyntää niitä kuvallisen kokonaisuuden rakentamisessa sekä oman näkökulman välittyminen*. Oman näkökulman välittymisen kannalta on keskeistä, että kuva on teknisesti ja muodollisesti selkeä ja onnistunut. Ensimmäinen arviointiperuste viittaa tulkintani mukaan havaintojen visualisointiin, siihen kuinka tekemänsä havainnon ja siitä syntyneet ajatukset voi saattaa kuvalliseen muotoon. 5 pisteen tehtävissä tähän on erilaisia näkökulmia. Osassa toteutuksia korostuu välitön havainto, toisissa taas ekspressiivisemmät ilmaisun tavat.

Tehtävänannon kannalta keskeistä on myös pystyä havainnoimaan ympäristöään niin, että sieltä löytää ajankäytön kannalta merkitseviä elementtejä. Näiden elementtien kautta ajankäyttöä voi visualisoida. Monissa toteutuksissa ajan käyttöä on lähestytty jonkin yksittäisen henkilöhahmon kautta. Hahmojen ilmeet, eleet ja toimet kertovat jotain ajasta ja sen käytöstä. Monissa toteutuksissa on asetettu vastakkain erilaisia ajankäytönmuotoja kontrastin luomiseksi. Mitään yhtenäistä sisällöllistä tekijää 5 pisteen toteutuksista ei kuitenkaan analyysissäni löytynyt. Jokainen niistä kuvaa ajankäyttöä jossain muodossa, mutta lähestymistavat ovat erityyppisiä keskenään.

Viiden pisteen tehtäväsuoritusten ja muita pisteitä saaneiden toteutusten välillä on havaittavissa kaksi merkittävämpää eroavaisuutta. Viiden pisteen tehtävät ovat ensinnäkin selkeämmin toteutettuja. Ne perustuvat pääasiassa yksinkertaisiin elementteihin, joiden avulla toteutuksiin on luotu selkeä sisältö. Esimerkiksi kuvassa d8 on neljä hahmoa. Hahmoista yksi on väritetty ja värikontrastin vuoksi kyseisen henkilön rooli ja ajankäytön tapa korostuu suhteessa muihin kuvan hahmoihin. Yhteys tehtävänannon tematiikkaan on helposti tulkittavissa. Monet 4 pisteen toteutukset ovat teknisesti taitavasti toteutettuja, mutta niissä yhteys aikaan ja ajankäyttöön ei ole yhtä selvä kuin 5 pisteen toteutuksissa. 5 pisteen tehtävissä tämä yhteys on saatettu luoda yksinkertaisilla muodollisilla tai sisällöllisillä kontrasteilla. Seuraavassa esimerkissä on kuvattu selkeästi lähiympäristöä ja sen ihmisiä, mutta yhteys ajankäyttöön tai aikaan jää epäselväksi.

Alempia pistemääriä saaneiden toteutusten joukossa on mielestäni mielenkiintoisia ja luovia arviointiperusteiden mukaisia suorituksia, jotka ovat kuitenkin saaneet alempia arvosanoja. Alla oleva toteutus on saanut arvosanan 2.

Kyseisessä toteutuksessa on saatu aikaan voimakas liikkeen ja kiireen tuntu. Tunnelmaa ei ole luotu hahmojen välisillä kontrasteilla vaan muotojen ja sommittelun hallinnalla. Toteutus on vahvasti formalistinen. Siinä on vahvoja elementtejä futuristisesta taiteenperinteestä⁷⁵. Toteutus ei kuitenkaan perustu välittömän havainnon realistiseen visualisointiin, vaan havainnon luomaan tunnelmaan. Toteutus on saanut 2 pistettä, vaikka molemmat arviointiperusteiden kriteerit täyttyvät. Havaintojen perusteella on tehty vauhdikas kuvakokonaisuus ja oma tulkinta ja näkökulma tehtävänannon aiheeseen välittyvät katsojalle. Kyseinen tehtävä on yksi esimerkki kymmenistä alempia arvosanoja saaneista toteutuksista, mutta mielestäni se toimii hyvänä esimerkkinä pohtiessa mikä erottaa 5 pisteen toteutukset muita pistemääriä saaneista toteutuksista. Mikäli kiireen ja vauhdin tuntu välittyy 2 pisteen esimerkkikuvasta, mikä erottaa sen kolmella pisteellä esimerkiksi alla olevasta, kuvan d3, viiden pisteen toteutuksesta? Tyyliään viiden pisteen suoritus on kuvituksellisempi, kun taas 2 pisteen toteutus keskittyy aiheen ilmaisuun. Molemmissa toteutuksissa on mielestäni samanlainen ekspressiivinen lähestymistapa annettuun aiheeseen.

Havaintojeni perusteella kaikki viiden pisteen tehtävätoteutukset vastaavat tehtävänannon arviointiperusteita. Viiden pisteen suoritukset eroavat muita pistemääriä saaneista toteutuksista erityisesti selkeytensä vuoksi. Monissa viiden pisteen toteutuksista on myös sisällöllisiä ja muodollisia kontrasteja, jotka korostavat toteutuksen sisältöjä. Yleinen elementti on myös toteutuksessa olevat henkilöhahmot, jotka asettuvat kuvia katsoessa keskeiseen rooliin ja edustavat jotain käsitystä ajasta. Samaistuminen aikakäsitykseen tai ajan käyttämiseen tapahtuu näissä tapauksissa toteutuksen hahmojen kautta.

8.5 Kuvakerrontatehtävät

Kuvakerrontatehtävistä valitsin analyysiini vuoden 2008 tehtävän ”Kolme kuvaa”

Kolme kuvaa

Tee kolmen kuvan sarja tilanteesta tai tapahtumasta, jossa on osallisena polkupyörä.

Toteutustapa

Vapaa. Työn koko enintään A3.

Arviointiperusteet

Kuvakerronta, sommittelu, idean välittyminen.

Kyseisessä tehtäväannossa on yhdeksän arvosanalla 5 arvosteltua toteutusta. Näistä yksi on digitaalisessa muodossa, eikä suorituksesta ole kuvaa kuvatietokannassa, joten en analysoi kyseistä tuotosta.

Tehtävässä ”Kolme kuvaa” hakijaa pyydettiin tekemään kolmen kuvan kuvasarja jostain tilanteesta, jossa on osallisena pyörä. Toteutustapa oli vapaa. Viiden pisteen toteutuksista kaikki digitaalista suoritusta lukuun ottamatta on toteutettu piirtäen tai maalaten paperille.

e1

Kuvan e1 tehtävätoteutuksessa on kolme rinnakkain olevaa kuvaa. Kuvan liike on oikeasta yläkulmasta vasemman alakulman suuntaan, vaikka kuvaa tekisi mieli lukea vasemmalta oikealle. Vasemmalta luettaessa ensimmäisessä kuvassa on läheltä kuvatta muurahainen. Toisessa kuvassa on suuri rengas. Kolmannessa kuvassa pyörä näkyy kauempaa kuvattuna, ja maassa, kuvan alareunassa, on jalat. Jaloissa on kengät ja toisen kengän nauha on auki. Jaloissa on myös ruhjeen näköiset punaiset jäljet. Vaikuttaa siltä, että joku on kaatunut tai lentänyt pyörän selästä maahan. Muurahainen on jäämässä pyörän alle, tai on kuvattuna jostain muusta syystä. Muurahaisen roolia kuvassa on vaikea hahmottaa.

Kuvakerronnallisesti toteutus on monipuolinen. Kaksi oikeanpuolimmaista kuvaa voisi periaatteessa olla samaa kuvaa, mutta ne on erotettu omiksi ruuduikseen. Pyörän perspektiivi on äkkinäinen. Toteutuksessa vaikuttaa olevan samanaikaisesti liikettä ja pysähtynyt hetki. Ikonologisella tasolla toteutuksessa on tulkintani mukaan haluttu leikkiä perspektiivillä ja kuvakerronnan konventioilla.

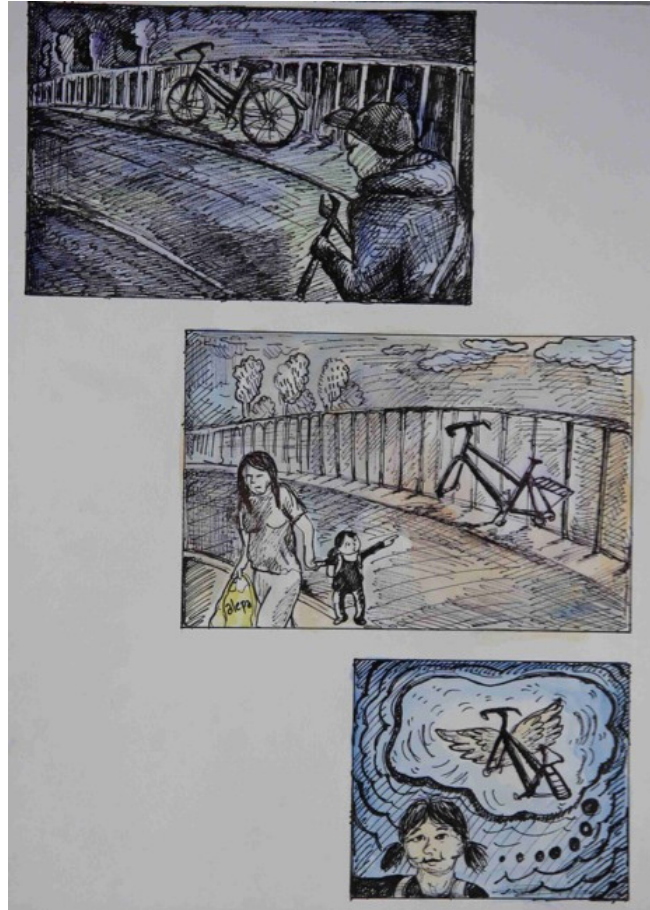

Kuvan e2 toteutus on ekspressiivinen kuvaus pyörästä ja pyörän kanssa kulkevasta henkilöstä. Toteutus on tehty maalaten. Toteutuksessa on kolme erikokoista kuvaa, joiden sommittelu muistuttaa kultaista leikkausta. Kaikissa kuvissa on erilainen värimaailma. Kuvista on vaikea päätellä, mikä on oikea lukusuunta tarinalle, tai onko kuvia tarkoitus lukea tarinana. Itse tulkitsin, että kuvat tulisi lukea vasemmalta oikealle, pienimmästä suurimpaan kuvaan. Ensimmäisessä kuvassa henkilö taluttaa pyörää. Vaikuttaa siltä, että kuvassa sataa lunta ja on kylmä sää. Toisessa kuvassa henkilö on pysähtynyt pyöränsä kanssa ja tähyää horisontissa siintävää valoa, joka vaikuttaa auringolta. Kuvan ympäristö vaikuttaa lumiselta ja ilma selkeältä. Kolmannessa kuvassa hahmo näyttää leijuvan ilmassa kirkasta valoa vasten ja pyörän ääriveriivat näkyvät alhaalla valkoisina.

Kyseisessä tehtävätoteutuksessa on käytetty vahvoja värikontrasteja ja klassista sommitelmaa. Kuviin on väreillä ja maalausjäljellä luotu kolme ympäristöä, joissa kaikissa on myös omanlainen tunnelmansa.

Ikonografisella tasolla tulkittuna on vaikea päätellä, onko henkilö kaatunut vai lähtenyt lentoon. Viimeinen kuva voisi viitata esimerkiksi Ikarokseen, joka myytiin mukaan lensi liian lähelle aurinkoa, poltti siipensä, putosi mereen ja hukkui. Toteutuksessa on samaa tematiikkaa. Pyöräilijä pyrkii yhä lähemmäs ja lähemmäs valoa.

e3

Kuvassa e3 oleva tehtäväsuoritus on selkeästi tarinallinen kokonaisuus. Ensimmäisessä kuvassa näkyy sillankaiteeseen lukittu pyörä. Kuvan etualalla on henkilö pihtien kanssa. Toisessa kuvassa äiti ja lapsi kävelevät pyörän ohi ja lapsi osoittaa pyörää, josta on kadonnut renkaat ja satula. Kolmannessa kuvassa on lapsen kasvot ja ajatuskupla, jossa pyörä on saanut siivet ja on lennossa.

Ensimmäisessä kuvasarjan kuvassa väreillä ja viivoilla on luotu öinen ympäristö. Kuvakerronta on toteutettu toimivasti. Ensimmäisen kuvan pihtejä pitelevän hahmon ja toisen kuvan pyörän välille muodostuu luonteva suhde. Kuvakerronnassa keskeistä on, että kaikkea ei tarvitse näyttää, vaan katsoja täydentää kuvia mielikuvituksessaan. Kuvat on myös sommiteltu toisiinsa nähden rytmikkäästi vasemmasta yläkulmasta oikeaan alakulmaan päin.

Ikonologisella tasolla kuvasarjan voi tulkita käsittelevän lapsien omalaatuista tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Siinä on haluttu korostaa tarinan ideaa ja yllättävyyttä.

Kuvan e4 tehtävätoteutuksessa on kuvattuna tapahtumasarja pyörällä veteen sinkoutuvasta pojasta. Kuvasarjan ulkoasu on elävä. Kuvaruutujen ympärille on leikattu kuvaruutujen informaatioon sopivia tehosteita. Ensimmäinen kuva on lähikuva veteen lentävästä pojasta. Ruudun ulkopuolelle on leikattu lennon liikettä vahvistava kuvio. Toisessa kuvassa on kuvattuna veteen lentäneestä pojasta syntynyt loiskahdus. Kuva-ala myös laajenee ja taustalla näkyy kävelevä nainen ja lapsi. Kuvaruudun ulkopuolelle on leikattu veden roiskeiden muotoisia kuvioita. Kolmannessa kuvassa poika on noussut ylös vedestä ja puhalttaa suustaan ulos vettä. Taustalla näkyy, kuinka pojan pyörä on törmänneenä kiveen ja pyörän vierellä lapsi ja nainen katsovat poikaan. Lapsi nauraa.

Kyseisessä tehtävätoteutuksessa on käytetty monia erilaisia kuvakerronnan keinoja. Siinä ei paljasteta aluksi mistä on kysymys. Vasta viimeinen ruutu kertoo, että poika on törmännyt pyörällään kiveen. Kuva-alan laajetessa myös taustalla kävelevät nainen ja lapsi pysähtyvät lopulta katsomaan poikaa. Tämä lisää ajantuntua kuvasarjassa. Kuvien ulkopuolelle muotoillut siluettimaiset muodot elävöittävät tarinaa. Kuvasarjan ikonologinen taso viittaa mielestäni kuvakerronnan keinoilla leikittelymiseen ja yksinkertaisen aiheen kertomiseen mielenkiintoisella tavalla. Itse tarinassa ei välttämättä ole symbolista tasoa.

Kuvan e5 tehtäväsuorituksessa on kuvattuna tarina työstä joka saa lahjaksi pyörän, ajaa sillä vauhdikkaasti ja päätyy lopulta tanssimaan balettia. Toteutus on lähes mustavalkoinen. Ensimmäisessä kuvassa on kuvattuna pyörä ja tyttö. Pyörässä on kiinni punainen rusetti, joka korostuu muuten mustavalkoisessa kuvassa. Ikonografisella tasolla rusetista voi päätellä, että tyttö on saanut pyörän lahjaksi. Toisessa kuvassa on kuvattu lähikuvana pyörällä ajavan tytön kasvot ja osa pyörän ohjaustankoa. Kolmannessa kuvassa pyörä on jäänyt taka-alalle ja tyttö on vihreässä tanssiasussa.

Kuvasarjan kuvakerronnassa on käytetty eri kuvakokoja. Tämä tekee kuvituksesta elävän. Kuvat eivät myöskään ole perinteisesti suorakulmion mallisia. Kuvat on eroteltu toisistaan hiukan diagonaalisesti kulkevilla viivoilla. Diagonaaleilla viivoilla rajattu keskimäinen kuva nousee esiin vauhdikkaana yksityiskohtana.

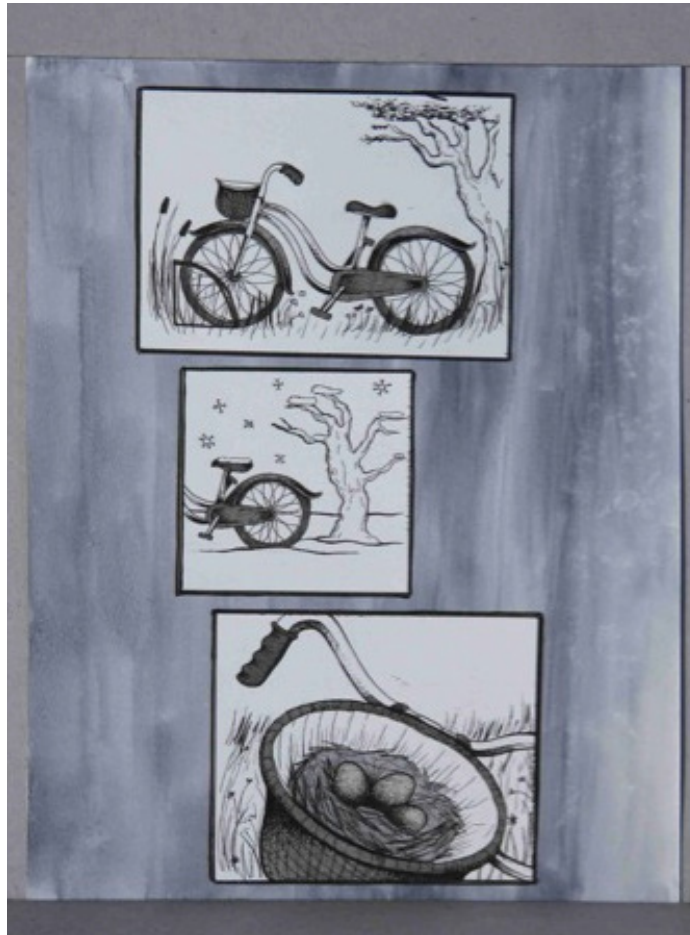
Tehtävätoteutusta voi tulkita välittömänä havaintona tai siitä voi etsiä sisäisiä merkitystasoja ja ikonologisia sisältöjä. Kuvasarjassa materiaallinen lahja jää lopulta itseilmaisun varjoon ja pyörä onkin vain kulkuväline. Kuvasarjassa kuvattu tapahtuma on aikaikkunaltaan yllättävän pitkä, aina lahjan saamisesta, pyöräilyyn ja tanssiesitykseen. Katsoja ei tiedä ovatko tapahtumat muutaman minuutin vai kuukausien ajalta.

Kuvan e6 tehtävätoteutus on mustavalkoinen kuvasarja pyörän huollosta. Toteutuksessa kuvasarjan perinteinen muoto on rikottu asettamalla kaikki kolme kuvaa samaa taustaa vasten. Taustassa muodostuu kuvasarjaan neljäs kuva, jonka elementit yhdistävät kertomuksen kolme kuvaa toisiinsa. Taustana toimivasta kuvasta roikkuu työkaluja, jotka laskeutuvat alla olevan kuvan kuva-alaan. Taustan kuva-alan sivusta lähtee vesiletku, joka kiemurtelee kaikkien kolmen kuvan läpi. Alaosassa on sankoja ja työkaluja, jotka ovat osaksi taustassa ja osaksi nousevat kolmen muun kuvan kuva-alaan. Kuvasarjan ensimmäisessä kuvassa pyörää pestään. Toisessa kuvassa mies seisoo pyörän takana ja runkoon on ilmestynyt raitoja. Kolmannessa kuvassa on pyörän takaosa, ja tarakkaan on kiinnitetty viiri, jota kuva-alan reunalla oleva käsi pitelee sormellaan. Kuvasarjan vierekkäin asetellut kuvat yhdistävät pyörän ja ympäristön yhdeksi suureksi kuvaksi.

Kuvasarjassa pyörä käy läpi muutoksen. Ikonologisesti kuvasarja viittaa mielestäni kuvankerronnan tapoihin. Kuvasarja tutkii metatasolla, miten eri tavoilla kolmen kuvan kuvasarja voidaan käsittää. Kyseessä on tulkintani mukaan kerronnan keinojen tutkiminen kuvallisessa muodossa.

e7

Kuvan e7 tehtävätoteutuksen kuvasarjassa on kuvattuna puun juurelle jätetty pyörä. Ensimmäinen kuva on kokokuva pyörästä ja puusta. Toisessa kuvassa puusta on tippunut lehdet, maassa on lunta ja taivaalla tähtiä. Kolmannessa kuvassa on kuvattuna lähikuvana pyöränskori, johon on ilmestynyt linnunpesä ja munia. Kuvan tarinallisuus syntyy kuvien välisen vuodenaikojen ja kuvakulmien vaihtelulla. Kuvakoot vaihtelevat ja ne on rytmitetty epäsymmetrisesti. Sisällöllisesti en tulkitse kuvaan liittyvän symboliikkaa.

Ikonologinen tulkintani toteutuksesta liittyy kuvakerronnallisiin keinoihin. Toteutuksen avulla voi havainnollistaa, kuinka kuvien avulla voi näyttää tai olla näyttämättä tarinan kannalta keskeisiä osia. Kun ne lopulta paljastetaan, tarina saattaa saada uusia käännteitä.

Kuvan e8 tehtävätoteutuksessa kolmen kuvan kuvasarja on toteutettu kaikkia kuvia yhdistävää taustaa vasten. Kuvasarjassa on kuvattuna pyörällä tehty hyppy, joka päättyy kaatumiseen. Tavallaan kyseessä on yksi kuva, jossa pyörä on kuvattu hidastusmaisesti kolmessa kohtaa kuva-alaa. Kuvia ei ole rajattu omiksi ruuduikseen vaan rajausta on tehty viitteellisesti katkoviivamaisilla viivoilla. Jokaisen ”kuvan” tausta on myös värjätty eri värillä, joten kuvan eri vaiheet erottuvat toisistaan. Ensimmäisessä kuvassa polkupyöräilijä on ajamassa rampille. Tausta ja ramppi ovat violetteja. Toisessa kuvassa pyöräilijä on ilmassa vihertävää taustaa vasten. Kolmannessa kuvassa pyöräilijä on kaatuneena lähes kuva-alan ulkopuolella. Tausta on oranssi.

Ikonografisella tasolla kuvasarja kertoo vauhdikkaasti tarinan pyöräilijän hypystä ja kaatumisesta. Ikonologisella tasolla tulkitsemisen tämänkin tehtävätoteutuksen käsittelevän kuvankerronnan keinojen mahdollisuuksia. On vaikea määritellä, onko kyseinen tehtäväsuoritus todella kolmen kuvan sarja vai ei. Värit ja katkonaiset viivat ovat tehokas keino ohjailla katsojan havaintoja kuvan eri kohteisiin, mutta tehtäväsuoritusta katsoessa voi pohtia, millä perusteella kuvan eri elementit ovat tulkittavissa erillisiksi kuviksi.

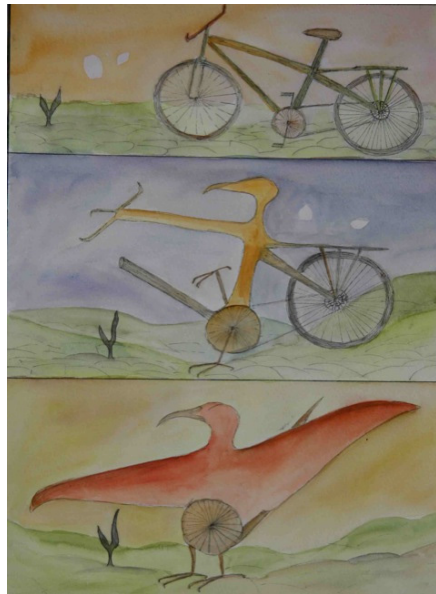
8.5.1 Kuvakerrontatehtävätoteutusten suhde arviointiperusteisiin ja muita pisteitä saaneisiin suorituksiin

Viisi pistettä saaneita tehtäväsuorituksia vaikutti yhdistävän pääasiassa niiden kerronnallisten keinojen kekseliäisyys ja moninaisuus. Toteutukset painottuivat enemmän siihen miten kerrotaan, kuin siihen mitä kerrotaan. Joukossa oli monia erilaisia kerronnan tapoja, mutta niitä kaikkia yhdisti juuri kekseliäisyys. Lähes kaikissa toteutuksissa oli myös kerrottu selkeästi jokin tarina. Ainoastaan kuvien e1 ja e2 tarinat jäivät minulle hiukan epäselviksi.

Viiden pisteen tehtäväsuorituksia yhdisti myös yllätyksellisyys. Toisissa toteutuksissa yllätys oli kuvakerronnan keinoissa, toisissa taas tarinassa tai tavassa kertoa tarina.

Arviointiperusteissa painotetaan kuvakerrontaa, sommittelua ja idean välittymistä. Kuvakerronta voi tarkoittaa joko kuvien sisäistä tarinan kerrontaa tai kerronnan keinojen monimuotoisuutta. Viiden pisteen tehtäväsuorituksissa oli näitä molempia. Arviointiperuste *idean välittyminen* voi tulkinnasta riippuen tarkoittaa yhtä hyvin tarinan ideaa, kuin kerrontatavan ideaa. Viiden pisteen tehtävissä kyseessä oli tulkintani mukaan juuri kerrontatavan idean painotus.

Havaintojani tuki monet alempia pisteitä saaneet tehtävätoteutukset. Esimerkiksi alla olevassa, 2 pistettä saaneessa tehtävätoteutuksessa, on keskitytty tarinan ideaan. Pyörän muodonmuutos on kerrottu perinteisesti kolmen ruudun sarjakuvana, ilman että kerrontatavassa olisi erityistä ideaa.

Tarina itsessään on kekseliäs, eikä kovinkaan arkinen. Siitä myös välittyy haluttu idea muodonmuutoksesta. Sommittelun ja kuvakerronnan kannalta se ei kuitenkaan ole yllätyksellinen, toisin kuin lähes kaikki 5 pisteen tehtävätoteutukset. Samantapaisia esimerkkejä löytyy tietokannasta todella paljon. Alla on vielä kaksi muuta esimerkkiä. Ensimmäisestä toteutuksesta on annettu kolme pistettä, ja jälkimmäisestä kaksi.

Analyysini avulla tulkitsin, että viiden pisteen toteutuksia yhdistää yllätyksellisyys ja kerrontatavan kekseliäisyys ja idea. Tulkintojani vahvisti havaintoni muita pistemääriä saaneista suorituksista. Tehtävässä oli arviointiperusteena *kuvakerronta*, mutta mielestäni *kuvakerrontatapojen kekseliäisyys* olisi ollut parempi arviointiperuste. Tämä olisi kuvannut tarkemmin analyysissäni esiin nousseita viiden pisteen toteutuksille tyypillisiä piirteitä. Valintakokeiden funktiota ajatellen mielenkiintoinen tarinan kerronta on keskeisempää kuin tarinan sisällön mielenkiintoisuus. Kuvituksen mahdollisuuteenahan on kertoa arkinenkin tarina mielenkiintoisesti.

9 Kuva-analyysin tulosten tulkinta – erillisistä havainnoista yhtenäiseksi diskurssiksi

Sain eroteltua erityyppisten tehtävänantojen viiden pisteen tehtävätoteutuksille tyypillisiä piirteitä, käymällä läpi yksitellen luokittelemani tehtävätyypit. Käyn nyt läpi nämä erityispiirteet ja rakennan niistä kokonaiskuvan, jonka perusteella vastaan tutkimuskysymyksiini ja luon yhtenäisen diskurssin valintakokeiden tehtävätoteutusten arvioinnista.

Analysoimissani otsikkotehtävissä keskeisin 5 pistettä saaneita tehtäviä yhdistävä piirre vaikutti olevan välittömän havainnon tunnelmallisuus, selkeys ja havainnoinnin tavan omaperäisyys. Keskeistä ei ollut se, mitä asioita on havaittu, vaan miten ne on havaittu. Vaikutti siltä, että tarinan tai idean sisältöä tärkeämpää on se, miten tarina tai idea saatetaan kuvalliseksi.

Intertekstuaalisista tehtävistä oli vaikea löytää kaikkia korkeita pistemääriä saaneita tehtävätoteutuksia yhdistäviä tekijöitä. Useat eri tekijät vaikuttivat erottavan viiden pisteen toteutukset muista tehtäväsuorituksista. Yksi erottavista sisällöistä oli kyky lukea lähdemateriaalina ollutta kuvaa sekä kuvaa mediana, ja löytää niistä kommentoitavaa. Intertekstuaalisuushan perustuu kommentointiin. Tärkeää oli myös ajatusten selkeä kuvallinen ilmaisu. Katsojan tulee tietää, mistä kommentoinnissa on kysymys. Pisteytyksen perusteella vaikutti siltä, että kuvallisen kerronnan keinojen hallinta ja selkeys painoutuivat tässäkin tehtävätyypissä sisältöjen ideoita enemmän.

Yhteisöllisyyttä käsittelevissä tehtävissä huomioni kiinnittyi aluksi tehtävätoteutusten sisältöihin. Kyseessä oli pedagogisen projektin suunnittelu ja arviointiperusteiden yksi keskeinen teema oli projektin organisointitaidot ja projektin idea. Analyysini perusteella kävi kuitenkin ilmi, että projektin ideoita enemmän tehtävätoteutusten pisteytyksissä painotettiin oman idean selkeää kuvallista havainnollistamista. Projektin idea ja muu sisältö välittyvät ainoastaan visuaalisesti selkeällä kuvakerronnalla. Tarkastelemieni tehtävätoteutusten perusteella näytti myös siltä, että usein visuaalisesti selkeä kerronta liittyi selkeään sisällölliseen ideaan.

Ympäristön havainnointia käsittelevissä tehtävissä pidin ennalta pisteytyksen kannalta tärkeimpänä osa-alueena, tehtävätyypin nimen mukaisesti, oman ympäristön havainnointia. Analyysini perusteella keskeinen viisi pistettä saaneita tehtävätoteutuksia yhdistäviä tekijä oli välittömien havaintojen visualisoinnin selkeys. Myös toteutuksessa esiintyvät, muodolliset tai sisällölliset, havaintoja korostavat kontrastit olivat keskeisiä. Ajankäyttöä ja ajankuvaa käsittelevässä tehtävässä korkeimpia pisteitä saivat toteutukset, joissa aikaa oli kuvattu arkisten tapahtumien ja elementtien kautta mielenkiintoisella tavalla. Tässäkin tapauksessa kuvakerronnan keinot sekä niiden välittämät tunnetilat ja ajatukset olivat tulkintani mukaan välitettyjä sisältöjä tärkeämpiä.

Kuvakerrontatehtävissä pidin ennalta keskeisimpänä arviointikriteerinä selkeää ja sisällöllisesti järkevää kuvakerrontaa. Analyysini perusteella saatoinkin vahvistaa, että selkeä kuvakerronta oli yksi korkeampia arvosanoja saaneita toteutuksia yhdistävistä tekijöistä. Arviointiperusteista *kuvakerronta* ja *sommittelu* viittasivat lähinnä tehtävätoteutusten muodollisiin ominaisuuksiin. Kolmas arviointiperuste *idean välittyminen* viittasi osaltaan sisältöön ja toisaalta sen välittämiseen. Vertailemalla tehtävätoteutuksia havaitsin, että tarinan idealla ei ollut pisteytyksen kannalta merkitystä niin kauan kuin se vain välittyi kuvakerronnan avulla. Kuvakerrontatavan takana ollut idea sen sijaan oli pisteytyksen kannalta keskeinen. Erilaiset tavat käyttää tai muuttaa kuvakerronnan konventioita korostuivat 5 pistettä saaneiden toteutusten joukossa. Toinen 5 pistettä saaneita tehtävätoteutuksia yhdistävä tekijä oli kuvakerronnallinen ja sisällöllinen yllätyksellisyys. Yllätyksellisyyttä voi pitää yhtenä keskeisenä tapana kertoa tarinoita kiinnostavasti.

Yhteenvetona kaikkien tehtävätyyppien analyyseistä tulkitsen, että kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeissa keskeisintä on kuvata selkeästi tehtävänannon aihetta ja sen sisältöjä. Sisällön idean tulee olla niin yksinkertainen, että sen voi ilmaista selkeästi kuvallisin keinoin. Teknisesti taitavasti toteutetut työt saavat harvoin alempia pisteitä, mikäli toteutuksen tarkoitettu viesti välittyy. Kuvallisessa työskentelyssä on, selkeyden rajoissa, hyvä osoittaa kuvallisten konventioiden tiedostamista. Tärkeää ei ole se mitä on ilmaistu, vaan miten se on ilmaistu. Alempien pistemäärien toteutuksissa on usein tavoiteltu omaperäistä ilmaisua niin pitkälle, että sisältö ja viesti hämärtyvät. Viiden pisteen tehtävissä sisällöt ovat pääasiassa hyvin yksinkertaisia, mutta kuvallinen kerronta on monipuolista.

Yksi osa tutkimuskysymystäni oli vertailla analyyseillä tekemiäni havaintoja arviointiperusteisiin. Eri tehtävätyypeissä on erilaisia arviointiperusteita. Tehtävätyypistä riippumatta perusteet ovat monitulkintaisia. Niiden välisiä painotuksia arvioinnissa on vaikea määrittää. Arviointiperusteiden paradigma on erittäin laaja, joten sitä on vaikea verrata analyysini tuloksiin. Tulkintani mukaan omissa havainnoissani tehtävien pisteytykseen vaikuttaneet perusteet näyttävät painottuvan enemmän kuvakerronnan selkeyteen, kuin sen välittämään ideaan.

Idea on yleinen käsite arviointiperusteissa ja sen voi käsittää helposti tarkoittavan sisällöllisiä elementtejä. Arvioinnissa idean rooli näyttää korostuvan kuitenkin kuvakerronnallisissa sisällöissä, eli tavassa kertoa asioita kuvallisesti. Toisaalta perusteet kuten *idean välittyminen* eivät pidä sisällään arvolutausta siitä, että välittyvän idean pitäisi olla kekseliäs tai omaperäinen. Näyttää myös siltä, että monet *omaperäisyyttä* tai *persoonallisuutta* korostavat arviointiperusteet viittaavat lähinnä omaperäiseen näkökulmaan havainnoinnissa. Omaperäinen tai persoonallinen ei tarkoita siis tulkintani mukaan äärimmäisen ekspressiivistä tai taiteellista toteutusta.

Kaikkiaan valintakokeiden arvioinnin diskurssi on häilyvä. Havaintojeni mukaan yhtenäinen diskurssi on kuitenkin olemassa. Yhtenäisen diskurssin ja toteutusten arvottamisen ongelmat johtuvat arviointiperusteiden monitulkintaisuudessa. Uskon, että tutkimukseni antama

tieto auttaa hahmottamaan paremmin eri arviointiperusteiden painotuksia pisteytyksessä. Valintakokeiden arvioinnin diskurssi on avoin tulkinnalle, kuten toteutuksien pisteytys tai kuvan tulkinta yleensäkin. Tutkimukseni tuottamaa tietoa voi kuitenkin pitää luotettavana läpileikkauksena elementteihin, jotka ovat vaikuttaneet tehtävätoteutusten pisteytyksiin. Näiden elementtien avulla voi muodostaa kokonaiskuvan valintakokeiden arvioinnin diskurssin keskeisimmistä sisällöistä.

Kaikkiaan pidän tutkimustani *luotettavana ja pätevänä*⁷⁶. Johtopäätökseni perustuvat teoreettiselle tiedolle sekä kuva-analyysin avulla tekemilleni havainnoille. Olen tehnyt mielestäni toistettavissa olevia johtopäätöksiä analysoimastani aineistosta. Olen myös perustellut syitä havainnoilleni kuvallisesti ja sanallisesti.

Tutkimukseni avulla halusin selvittää millainen on kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeiden taidekäsitys. Ennen tutkimustani käsitykseni kuvataidekasvatuksen osaston valintakokeiden taidekäsityksestä oli laeva ja perustui pääasiassa omiin kokemuksiini valintakokeista. Valintakokeissa pidin erilaisuuden osoittamista ja vahvaa visuaalista tulkintaa keskeisinä tavoitteinani. Tutkimalla kuvatietokantaa ja analysoimalla tehtävätoteutuksia sain kuitenkin muodostettua kokonaisvaltaisen käsityksen valintakokeiden tehtävänantojen ja arvion diskurssista. Tärkeintä on oman kuvallisen kypsyiden osoittaminen. Kuva on työkalu, jonka avulla voi välittää viestejä ja tunnelmia. Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmaan haetaan opiskelijoita, jotka osaavat käyttää kuvaa työkaluna ja tarvittaessa myös opettaa sen käyttöä muille. Osa kuvallisen kypsyiden osoittamista on kyky tehdä oma kypsyytensä näkyväksi kuvallisin keinoin. Tämä edellyttää selkeyttä ja visuaalisen viestinnän keinojen tuntemusta.

10 Huomioita tutkimukseni kulusta

Alusta saakka pidin haastavana oikean tutkimusmenetelmän ja analyysitavan valintaa. Päädyin lopulta diskurssianalyysiin Panofskyn kuva-analyysin avulla. Kuva-analyysin yhdistäminen diskurssianalyysiin oli mielestäni toimiva ratkaisu.

Panofskyn kuva-analyysin kuvaelementtien ja sisältöjen vaihteittain analysoiminen tuntui välillä haastavalta. Joidenkin tehtävätoteutusten kohdalla oli vaikea hahmottaa ikonografisen ja ikonologisen tulkinnan rajaa. Etenkin ikonologisen tulkinnan sisällöt olivat haastavia rajata. Pidin kuitenkin tärkeänä kuvien analysointia tietyn menetelmän avulla. Tehtävätoteutukset olisi voinut analysoida suoraan arviointiperusteiden pohjalta, mutta silloin olisin joutunut tekemään tulkinnan arviointiperusteiden painotuksesta. Olisin asettunut samaan asemaan tehtävätoteutukset pisteyttäneiden arvioijien kanssa. En olisi tällöin voinut verrata havaintojani erikseen arviointiperusteisiin. Tämä taas oli yksi osa tutkimuskysymystäni.

Tehtävätoteutusten sisällölliset merkitystasot jäivät tulkinnassani yllättävän vähälle huomiolle. Ne eivät mielestäni aina olleet keskeisiä arviointiperusteiden kannalta. Tutkijana minuun kuitenkin vaikutti tehtävätoteutusten konteksti. Olisin luultavasti kiinnittänyt enemmän huomiota toteutusten viesteihin ja sisältöihin, mikäli olisin tulkinnut toteutuksia valintakokeista irrallisina kuvina. Nyt viestit olivat tehtävänannoissa osaltaan ennalta määriteltyjä. Tulkitessani toteutusten merkityssisältöjä tulkitsin niitä väistämättä myös tehtävänannon määrittämien elementtien, kuten annetun teeman kautta. Analyysissäni halusin tarkastella toteutuksia arviointiperusteista erillisinä kokonaisuuksina, jotta voisin verrata havaintojani arviointiperusteisiin. Kuvien tarkastelu suoraan arviointiperusteiden pohjalta olisi johtanut helposti konsensukseen, jossa analyysin avulla toteutuksista löytyy juuri arviointiperusteiden mukaisia elementtejä.

Jälkeenpäin ajateltuna olisin voinut sisällyttää analyysiini vielä toisen tehtäväesimerkin kustakin luokittelemastani tehtävätyypistä lisätäkseen otantani saturaatiota. Onnistuin kuitenkin mielestäni saamaan vastaukset aineistolle esittämilleni kysymyksille.

11 Tutkimustulosteni soveltaminen ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Numeraalisen arvion sanallistaminen on tärkeä osa taidekasvatuksen opetuksellista työtä. Omia arvioitaan sanallistamalla voi samalla tehdä näkyväksi arvomaailmaansa ja taidekäsitteisiään. Omien arvioiden sanallistaminen ei ole itsestään selvä työkalu varsinkaan aloitteleville opettajille. Numeroiden antaminen on haastava tehtävä. Yksiselitteisen sanallisen arvion antaminen kuvallisesta työskentelystä on erittäin vaikeaa, kuten valintakokeiden tehtävänantojen arviointiperusteistakin saattaa huomata. Sanallinen palaute auttaa oppilaita ja opiskelijoita kehittämään omassa työskentelyssään. Keskusteleminen ja arviointiperusteiden läpikäyminen selvittää kaikkien osapuolten käsitystä arviointikriteereiden sisällöistä.

Kuvien numeraalisen arvottamisen yleinen problematiikka jäi kiinnostamaan minua. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia myös lukiodien kuvataidediplomien arvioiden perusteita ja niiden toteutumista arvioissa. Olin kuluvana vuonna itse mukana lukiodiplomien arvioijana ja kohtasin työssä samoja haasteita, joita nousi esiin tutkimukseni kuva-analyysissä. Arviointiperusteiden määrittäminen ja suhteuttaminen pistemääriin on subjektiivinen ja vaikea prosessi. Kuvien kanssa työskentelevien taidekasvattajien ja muiden toimijoiden asiantuntijuus on rakennettu syvälle näkemisen ja kokemisen tapoihin. Kulttuurillinen, tieteellinen ja historiallinen perehtyneisyys auttavat kuvatulkintaa, mutta numeraalinen palautteenanto edellyttää myös oman taidekäsitteksen tiedostamista.

Haluaisin myös selvittää kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman kurssien vaikutusta hyväksytyjen opiskelijoiden kuvalliseen työskentelyyn ja taidekäsitteisiin, esimerkiksi kuvaamalla ja analysoimalla opiskelijoiden kuvallisia tuotoksia opintojen aikana. Opiskelijoiden kuvallisten toteutusten dokumentointi mahdollistaisi myös kokonaisvaltaisen etnografisen tiedon arkistoinnin tulevia tutkimuksia ajatellen.

Toivon, että tutkimukseni auttaa rakentamaan kokonaiskuvaa kuvataidekasvatuksen koulutusohjelman valintakokeista ja että havainnoistani voisi tulevaisuudessa olla hyötyä valintakoe tehtävien suunnittelussa. Esimerkiksi erittelyni eri tehtävätyypeistä voi auttaa monipuolisten tehtävänantojen suunnittelussa. Kuva-analyysini havaintojen perusteella joitain arviointiperusteita on ehkä mahdollista tarkentaa.

Tutkimuksellani haluan myös osoittaa käyttämäni kuvatietokannan hyödyllisyyden tutkimuskohteena ja apuvälineenä opiskelijavalinnoissa. Tietokanta on erittäin laaja ja se laajenee toivottavasti vielä tulevinakin vuosina. Tietokannan tuhannet kuvat mahdollistavat rajattoman määrän erilaisia lähtökohtia tutkia ja analysoida kuvia. Kuvien analysointi on tärkeä osa kuvallista kehitystä, mutta kuvataidekasvatuksen opinnoissa analyttistä lähestymistapaa kuvien tulkintaan voisi olla mielestäni enemmän. Käyttämäni kuvatietokantaa voisi olla mielenkiintoista soveltaa

myös osana visuaalisen kulttuurikasvatuksen opintoja. Kuvien analysointi ja arvottaminen on tärkeä osa kuvan tekemistä ja kuvataideopettajan ammattitaitoa.

KIRJALLISUUS

- Anttila, Pirkko (2006). Tutkiva toiminta ja Ilmaisu, Teos, Tekeminen. Hamina: Akatiimi
- Barthes, Roland (1985). Valoisa huone. Suom. Martti Lintunen, Esa Sironen & Leevi Lehto. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Dewey, John (2010). Taide kokemuksena. Suom. Antti Immonen & Jarkko Tuusvuori. Tallinna: Tallinnan kirjapaino. (engl.alkuteos 1934)
- Dickie, George (1981). Estetiikka. Suom. Heikki Kannisto. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto
- Eaton, Marcia Muelder (1994). Suom. Pekka Rantanen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. (engl. alkuteos 1988)
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino
- Haapala, Arto (1990). Taiteen kritiikki. Juva: WSOY
- Haapoja, Katja (1999). Opiskelijavalinta kuvaamataidon opetuksen koulutusohjelmassa. Lapin yliopiston Taidekasvatuksen laitos
- Hiltunen, Mirja; Laitinen, Sirkka & Rastas, Marja (toim.) (2006). Kuvien keskellä: Kuvataideopettajaliitto 100 vuotta. Helsinki: Like
- Huhtanen, Päivi (1984). Mitä on taidekasvatus? : taidekasvatuksen esteettiskäsitteelliset perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Kotkavirta, Jussi (2009). Miksi kuvia on hankala lukea? Teoksessa: Haaparanta, Leila (toim.); Klemola, Timo; Kotkavirta, Jussi & Pihlström, Sami. Kuva. Tampere: Tampereen yliopistopaino
- Juvenes print
- Kuula, Arja (2006). Tutkimusetiikka : aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Kuusamo, Altti (1990). Kuvien edessä. Helsinki: Painokaari
- Merleau-Ponty, Maurice (2006). Silmä ja mieli. Suom. Kimmo Pasanen. Helsinki: Taide (ranskankielinen alkuteos: L'Œil et l'Esprit, 1960)

Määttänen, Pentti (2012). Taide Maailmassa. Helsinki: Gaudeamus

Panofsky, Erwin (1971). Ikonografisesta tutkimuksesta. Teoksessa: Rantavaara, Irma (toim.) Nykestetiikan ongelmia. Suom. Tarja-Sisko Virtanen & Irma Rantavaara. Helsinki: Otava

Pääjoki, Tarja (1999). Reittejä taidekasvatuksen kartalla: taidekäsityksen merkityksistä taidekasvatusteksteissä. Jyväskylä: Kampus kustannus

Räsänen, Marjo (2008). Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino

Sava, Inkeri (2004). Katsomme - Näemmekö?. Juva: WS Bookwell

Sederholm, Helena (2000). Tämähkö taidetta?. Porvoo: WS Bookwell

Seppä, Anita (2012). Kuvien tulkinta. Tampere: Gaudeamus

Suvanto, T., Töyssy, S., Vartiainen, L. & Virtanen, P. 2004. Kuvan tekijä. Porvoo: WS Bookwell

Tuomi, J & Sarajärvi, A (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Varto, Juha (1992). Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä

Vuorinen, Jyri (1997). Taideteos merkinä, Johdatus semioottiseen taidekäsitykseen. Hakapaino

Wittgenstein, Ludwig (1981). Filosofisia tutkimuksia. Suom Heikki Nyman. Juva: WSOY (saksan kielinen alkuteos Philosophische Untersuchungen 1953)

SÄHKÖISET LÄHTEET

Aalto Yliopisto. 04.03.2013. Tilastoja hakemisesta. [verkkojulkaisu]. Aalto www [ylläpitäjä]. <http://www.aalto.fi/fi/studies/admissions/arts/bachelors_degree/statistics/> (viitattu 13.03.2013)

Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 12.02.2013)

Erkki Karvonen. 01.09.2005 Johdatus viestintätieteisiin – Diskurssianalyysin lähtökohtia [verkkojulkaisu] <<http://viesverk.uta.fi/johdviest/merkkulttuuri/diskurssi.html>> (Viitattu 12.2.2013)

Jyväskylän Yliopiston Koppa. 2008. Oppimateriaalit –Aineiston analyysimenetelmät –Lähiluku. [verkkojulkaisu] Jyväskylän Yliopisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät/lahiluku>> (Viitattu 21.1.2013)

Mari Pienimäki. Ei päiväystä. Kuvanlukutaito –ikonologia [verkkojulkaisu] Tampere: Viestintätieteiden yliopistoverkosto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://viesverk.uta.fi/kuvanluku/index.php?%20s=4_3> (Viitattu 19.01.2013)

Opetushallitus. 19.06.2012. Valtakunnallinen opetussuunnitelma 2004 [pdf-dokumentti] <http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus> (viitattu 01.02.2013)

Suomisanakirja -vapaa tietosanakirja [verkkojulkaisu] (<http://suomisanakirja.fi/visuaalinen>) (Viitattu 11.2.2013)

Wikipedia - vapaa tietosanakirja [verkkojulkaisu] <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Idea>> (Viitattu 03.03.2013)

LIITTEET

LIITE 1, esimerkkitehtävänanto

VALINTAKOETEHTÄVÄT 2008
Taiteen kandidaatin tutkinto
Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma
Peruskoulutus
Valintakokeen II osa

Tehtävä 4

Tiistai 3.6.2008 klo 8.00 – 12.00

Kolme kuvaa

Tee kolmen kuvan sarja tilanteesta tai tapahtumasta, jossa on osallisena polkupyörä.

Toteutustapa

Vapaa. Työn koko enintään A3.

Arviointiperusteet

Kuvakerronta, sommittelu, idean välittyminen.

LIITE 2, pisteytyksen tilastoja

2008:

Tehtävä 1. 5x13 14%, 4x22 23%, 3x31 33%, 2x19 20%, 1x9 10% (otsikkotehtävä)

Tehtävä 3. 5x11 12%, 4x15 16%, 3x23 24%, 2x25 26%, 1x21 22%(intertekstuaalinen tehtävä)

Tehtävä 4. 5x9 10%, 4x10 11%, 3x18 19%, 2x35 37%, 1x22 23% (kuvakerrontatehtävä)

Tehtävä 6. 5x8 8%, 4x17 18%, 3x21 22%, 2x25 27%, 1x24 25% (ympäristöä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 7. 5x5 10%, 4x8 16%, 3x14 28%, 2x12 24%, 1x11 22% (yhteisöllisyyttä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 9. Ei pisteitä tietokannassa

2009:

Tehtävä 1. 5x9 10%, 4x11 12%, 3x34 38%, 2x33 37%, 1x6 7% (otsikko/intertekstuaalinen tehtävä)

Tehtävä 2. 5x7 8%, 4x16 18%, 3x38 42%, 2x17 19%, 1x12 13% (intertekstuaalinen tehtävä)

Tehtävä 3. 5x6 7%, 4x13 14%, 3x30 32%, 2x31 33%, 1x13 14% (kuvakerrontatehtävä)

Tehtävä 6. 5x6 7%, 4x10 11%, 3x26 28%, 2x36 39%, 1x14 15% (ympäristöä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 7. 5x1 2%, 4x8 16%, 3x24 47%, 2x12 23%, 1x6 12% (yhteisöllisyyttä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 8. 5x7 14%, 4x2 4%, 3x23 45%, 2x8 15%, 1x11 22% (kolmiulotteinen rakennustehtävä)

2010:

Tehtävä 1. 5x9 10%, 4x9 10%, 3x20 22%, 2x26 29%, 1x27 29% (otsikkotehtävä)

Tehtävä 3. 5x14 15% , 4x20 22%, 3x27 29%, 2x20 22%, 1x11 12% (intertekstuaalinen tehtävä)

Tehtävä 4. 5x4 4% , 4x16 17%, 3x34 37%, 2x29 32%, 1x9 10% (kuvakerrontatehtävä/
Intertekstuaalinen tehtävä)

Tehtävä 6. 5x11 12%, 4x17 18%, 3x29 32%, 2x20 22%, 1x15 16% (ympäristöä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 7. 5x7 14%, 4x14 28%, 3x12 24% , 2x10 20%, 1x7 14% (yhteisöllisyyttä käsittelevä tehtävä)

Tehtävä 9. 5x9 18%, 4x5 10%, 3x9 18% , 2x15 30%, 1x12 24% (kolmiulotteinen rakennustehtävä)

LIITE 3, Anteron kauppareissu-tehtävän tekstiosuus

- Mitä Antero ottaa? kysyy kauppias Surakka, jonka ainakin yksi sormi on jo lyhentynyt lihamyllyssä.

Kysymys on silkka tekopyhä muodollisuus. Siinä yhtyvät alkeellinen lähimmäisen kunnioitus ja kauppiaiden universaalit mielistelytavat. Tiedetään että kasarmin kaupan valikoimat eivät ole kovin kekseliäät. Sieltä otetaan sitä mitä sinne kulloinkin on saatu haalittua. Jos on saippuaa, otetaan saippuaa, jos on läskiä, otetaan läskiä. Isä on töihin mennessään jo käynyt jättämässä ostoslistansa, joten minun valikoivia silmiäni tai mielikuvitustani ei enää tarvita.

- Otat verilettuja, eikä niin, sanoo Surakka kuin vuosituhannen suurin ennustaja, ja teeskentelee yllättyvänsä. On tiettyjä alkuasukasheimoja eri puolilla maapalloa jotka käyttävät perusravinnokseen yhtä ja samaa tuotetta. Joillekin se on maniokki, joillekin hirssi, joillekin banaani tai riisi. Ei mitään muuta. Meidän heimo on päätenyt veripohjaisiin ruokiin, verilettuihin ja rössypottuihin. En tiedä haluaisiko joku Etiopian kuivilla tasangoilla elävä heimo rikastuttaa menuutansa, mutta alan ymmärtää että itsepintainen pidättäytyminen vain yhdessä ravintolähteessä kaventaa aivotoimintaa ja että ihmisellä on yksinkertaisesti oikeus joskus yllättyä lautasensa ääressä. Mutta tätä kaikkea minun on tarpeetonta alkaa jankuttaa kauppias Surakalle joka on selvännäkijä ja tietää että meidän heimo vaihtaa tapojaan vain äitipuolten ilmestyessä.

- Siis verilettuja, eikä niin. Viisi kertaa viisi. Eikö niin. Näitä eilisiä, eikä niin. Aina tuo ”eikö niin” kaiken kaneettina, niin kuin ei osaisi puhua ilman kysymyksen valepukuun **sujautettua** tyrkytystä. Enhän minä voi sanoa esimerkiksi:”Ei niin, kauppias Surakka, ei lainkaan, antakaahan kun katselen hiukkasen ympärilleni ja annan mielitekojeni kihota esiin. Lauantaimakkara näyttää aika kivalta eikä saippuatankokaan pahaa tekisi.”

- Saat asevelihintaan, ja huomaatko, ei mitään kulumisen eikä ikääntymisen merkkejä? Joillekin ruokatarvikkeille on suorastaan eduksi että saavat vähän muhia. Näin on muun muassa tiettyjen juustojen laita. No minulla ei sellaisia juustoja ole, mutta tiedän mistä puhun. Ja mikä pitää vielä ikäännyttää? Kauppias Surakka tuumii, laskee leukansa lihakoneen puremille sormilleen, hieroo toisella kädellään valkoista mutta läikikästä suikkalakkiaan.

- No, paljon, niitä on niin paljon että en niitä rupea luettelemaan. Konjakki on mainitsemisenarvoinen, kenties. Mutta meillähän ei konjakkia myydä, eikä varsinkaan lapsille. Mutta maitoa. Aivan tuoretta. Otetaanpas täältä pääläristä, irtomaitoa. Kolme, neljä, viisi mitallista, yksi mitallinen kullekin kasvavalle taimelle. Noin. Mitähän muuta sitten saisi olla? kysyy Surakka, aivan kuin itsepintaaisesti haluaisi kuvitella eteensä jonkun kaupungin uljaimmista ostajattarista, ja antaa periksi vasta kun huomaa miten minä, asevelihintaistilla veriletuilla pakkosyötetty lapsi olen liimannut naamani lihatiskin etulasiin.

- Mitähän siellä Heikin toivelistalla vielä onkaan? Jotain tukkarasvaa ja kengännauhoja. Tukkarasvaaminulla ei nyt ole. Sano se isällesi ja muista sanoa että kenkälankkia olisi nyt ja hyvää.

